

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi
CEVHERÎ'NİN KİTÂBU MEVLÛDÎ SULTÂNÎ'L- ENBİYÂ ADLI
ESERİ (Şekil ve Dil İncelemesi- Metin- Tıpkıbasım)

Md Obaid MD OBAİD
195061100

Tez Danışmanı:
Dr. Öğr. Üyesi Adnan UZUN

Bandırma 2021

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAYI

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Programında Yüksek Lisans öğrencisi **Md.Obaid MD.OBAİD** tarafından **Dr. Öğr. Üyesi Adnan UZUN**'un danışmanlığında hazırlanan **“CEVHERİ’NİN KİTÂBU MEVLÛDİ SULTÂNÎ’L- ENBİYÂ ADLİ ESERİ (Şekil ve Dil İncelemesi- Metin- Tıpkıbasım)”** başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 01/11/2021 tarihinde yapılan Tez Savunma Sınavında oybirliği ile başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı
Ünvanı Adı Soyadı

Jüri-Danışman
Ünvanı Adı Soyadı

Jüri Üyesi
Ünvanı Adı Soyadı

Jüri Üyesi
Ünvanı Adı Soyadı

Jüri Üyesi
Ünvanı Adı Soyadı

ETİK BEYAN SAYFASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (01/11/2021)

Md Obaid MD OBAİD
İmzası

.....

ÖZET

CEVHERÎ'NİN KİTÂBU MEVLÛDÎ SULTÂNÎ'L- ENBİYÂ ADLI ESERİ (Şekil ve Dil İncelemesi- Metin- Tıpkıbasım)

Md obaid MD OBAİD

Eski Anadolu Türkçesi'nin son dönemine ait olan “*Kitâbu Mevlûdî Sultânî'l-Enbiyâ*” adlı eser Cevheri tarafından Hicri 895(Miladi 1490) yılında yazılmıştır. Eserde mevlid ve mevlid türünden kısaca bahsedildikten sonra eserin çeviri yazısı yapılarak isim ve fiil işletme eklerinin kullanımı yönünden incelenmiştir.

Eserin iki nüshası tespit edilmiştir. Çalıştığımız metin, Milli Kütüphane’de YzA 4979 numaralı harekeli nesih ile yazılmıştır. 62 varaktır. Metnin diğer nüshası Artvin’in Yusufeli ilçesi, Esenyaka Köyü’nde din görevlisi İbrahim Korkmaz’da bulunmaktadır.

Çalışma “Giriş, İnceleme, Sonuç, Transkripsiyonlu Metin, Orijinal Metin” bölümlerinden oluşmaktadır. Eser yazıldığı dönemin dil hususiyetlerini yansıtması ve mevlid türünün Anadolu’daki yaygınlığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mevlid, Cevheri, Kitabu Mevlûdî Sultânî'l-Enbiyâ, Eski Anadolu Türkçesi, İsim Ve Fiil İşletme Ekleri

ABSTRACT

CEVHERÎ'S KÎTÂBU MEVLÛDÎ SULTÂNÎ'L-ENBÎYÂ (Form, Content And Word Presence Inspection)

Md obaid MD OBAÏD

The work named “**Kitabu Mevlûdî Sultânî'l-Enbiyâ**”, which belongs to the last period of Old Anatolian Turkish, was written in 895/1490 by Cevheri.

After having briefly mentioned the mawlid and type of mawlid in this work, the transcription was made and examined in terms of the use of noun and verb business suffixes. Two copies of the work have been identified.

The animated text that we studied, recorded with YzA 4979 number in the National Library was written in the naskh and it has 62 leaves. The other copy of the text is found to the religious official, İbrahim Korkmaz at Esenyaka village in the Yusufeli district of Artvin.

The study consists of; Introduction, Review, Conclusion, Transcription Text, Original Text; The work is important in terms of reflecting the language specialties of the period in which it was written and showing the prevalence of the mawlid type in Anatolia.

Key Words: Mawlid, Cevheri, Kitabu Mevlûdî Sultânî'l-Enbiyâ, Old Anatolian Turkish, Noun and Verb Business Suffixes

ÖNSÖZ

Bu yüksek lisans tez çalışması Cevheri'nin "*Kitâbu Mevlâdî Sultânî'l-Enbiyâ*" adlı manzum eserini konu edinmektedir. Hz. Muhammed'in doğumuyla ilgi mesnevi şeklinde yazılan bu eser Eski Anadolu Türkçesi'nin son dönemlerine tekabül eden 15.Yüzyılda yazılmıştır. İki nüshası tespit edilen bu eserin Milli Kütüphane'de YZA 4979 numarada kayıtlı nüshasının üzerinde çalışılmıştır. Bu nüsha 62 varaktır.

Tez çalışması Giriş, İnceleme, Transkripsiyonlu Metin, Orijinal Metin ve Sonuç olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde mevlid türü, yazar ve eser hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca eserde geçen özel adlar da bu bölümde yer almıştır. İnceleme bölümünde metinde kullanılan isim ve fiil işletme ekleri incelenmiş ve örneklerle ortaya konmaya çalışılmıştır. Metin bölümünü nüshanın transkripsiyonlu şekli oluşturmaktadır. Bu bölümden sonra Arap harfli orijinal metin bulunmaktadır. Çalışma Sonuç bölümüyle sona ermektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı alanındaki eğitimimi Hindistan Yeni Delhi'de bulunan Jamia Millia Islamia Üniversitesinde almış olmam nedeniyle tez çalışmam sırasında kaynaklara ulaşma ve lisansüstü eğitim sistemine adaptasyon konularında zorlanmış bulunmaktayım. Bu tez çalışmasının Türkçeye ve Türk edebiyatına dair bilgilerimin gelişmesine ve sahada hakimiyetimin artmasına önemli katkılar sağladığını belirtmeliyim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Adnan UZUN'a, gerekli durumlarda görüşlerine başvurduğum hocalarım Prof. Dr. Osman Ünlü ile Doç. Dr. Sinan Uygur ile Dr. Arzu Erdoğan ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım. Çalışmalarım süresince bana maddi ve manevi olarak destek olan başta ailem olmak üzere üzerimde emeği olan tüm hocalarıma, arkadaşlarıma ve özellikle Türkiye Diyanet Kurumu ile Vakfı'na minnettarım.

Md obaid MD OBAİD

Bandırma -2021

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAYI	ii
ETİK BEYAN SAYFASI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
1. MEVLİD	2
1.1. ARAP EDEBİYATINDA MEVLİD	2
1.2. FARS EDEBİYATINDA MEVLİD	5
1.3. TÜRK EDEBİYATINDA MEVLİD	5
İKİNCİ BÖLÜM	8
1. CEVHERİ’NİN HAYÂTI VE KİŞİLİĞİ.....	8
2. CEVHERİ’NİN MEVLİDİ.....	9
3. ESERDE GEÇEN ÖZEL ADLAR	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	20
1. İŞLETME EKLERİ.....	20
1.1. İSİM İŞLETME EKLERİ	20
1.1.1. ÇOKLUK EKİ {+lAr}	20
1.1.2. İYELİK EKLERİ	20
1.1.3. HÂL EKLERİ	22
1.1.3.1. YALIN HÂL {+ Ø}	22
1.1.3.2. YÖNELME HÂLİ {+(y)A}	22
1.1.3.3. BULUNMA HÂLİ {+dA}	23
1.1.3.4. AYRILMA HÂLİ {+dAn}	23
1.1.3.5. BELİRTME HÂLİ {+(y)I}	23
1.1.3.6. İLGİ HÂLİ {+ n(U)ñ}	24
1.1.3.7. VASITA HÂLİ {+ile, (y)lA }	24

1.1.3.8. EŞİTLİK HÂLİ {+cA}	25
1.1.3.9. SEBEP HÂLİ {+İçUn}	25
1.1.4. AİTLİK EKİ {+GI}	25
1.1.5. İSİM ÇEKİMİNDE SORU ŞEKLİ {+ mI}	25
1.2. FİİL İŞLETME EKLERİ	25
1.2.1. KİP EKLERİ	26
1.2.1.1. BASİT KİPLER	26
1.2.1.1.1. BİLDİRME KİPLERİ	26
1.2.1.1.2. TASARLAMA KİPLERİ	30
1.2.2. FİİL ÇEKİMİNDE SORU ŞEKLİ	37
1.2.3. KUVVETLENDİRME EKLERİ dUr(Ur)	38
1.2.4. FİİLİMSİLER	38
1.2.4.1. İSİM FİİLLER	38
1.2.4.2. SIFAT-FİİLLER	39
1.2.4.3. ZARF-FİİLLER	40
SONUÇ	44
TRANSKRİPSİYONLU METİN	46
KAYNAKÇA	170
ORİJİNAL METİN	172
ÖZGEÇMİŞ	202

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	a, ā, e	ص	ş
ء	'	ض	ḏ, ž
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	'
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	o, ō, ö, u, ū, ü, v
ز	z	ه	a, e, h
س	s	ی	ı, i, ī, y
ش	ş		

KISALTMALAR

age.	:	Adı geçen Eser
A.e.	:	Aynı eser
A.y.	:	Aynı yer
b.	:	Bin, ibn
bk.	:	Bakınız
bs.	:	Baskı, basım
C.	:	Cilt
d.	:	Doğum, doğumu
Dr.	:	Doktor
EAT	:	Eski Anadolu Türkçesi
H.	:	Hicri
H.z.	:	Hazreti
M.	:	Miladi
ö.	:	Ölümü, ölüm tarihi
S.	:	Sayı
s.	:	Sayfa
ss.	:	Sayfa aralığı
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
vb.	:	Ve benzeri

GİRİŞ

Üzerinde çalışılan “*Kitâbu Mevlûd-ı Sultânî'l-Enbiyâ*” adlı eser Eski Anadolu Türkçesi’nin son dönemine aittir. Cevheri tarafından yazılan eser, Hicri 895(Miladi 1490) yılında Rebi’ü’l-evvel ayında başlanıp Recep ayında tamamlanmıştır. Cevheri yazılış ve bitiş tarihlerini eserin son bölümü Hatimet-i Kitâp’ta şöyle beyan etmiştir.

“Sekiz yüz dahı toksan beş yılıydı
Mübârek mâh-ı mevlûd evveliydi

Bu vaşfuñ nazmına itdüm bidâyet
Receb ayıydı kim buldı nihayet”

Eserin bugüne kadar iki nüshası tespit edilmiştir. Çalışmaya kaynaklık eden metin Milli Kütüphane’de YzA 4979 numaralı metindir. Diğer nüsha ise Artvin’in Yusufeli ilçesi, Esenyaka Köyü’nde bulunan ve Dr. Adnan Uzun tarafından yayınlanan nüshadır.¹

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olan eserin üzerinde çalıştığımız nüshası harekeli nesih ile yazılmıştır. 62 varaktır. 1547 beyit ve 26 bölümden oluşmaktadır.

Çalışma “Giriş- İnceleme- Transkripsiyonlu Metin - Orijinal Metin - Sonuç” bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Mevlid, Cevheri, eserde geçen özel adlar ve eserin nüshaları hakkında bilgi verilmektedir. İnceleme bölümünde eserde tespit edilen isim ve fiil işletme ekleri yer almaktadır. Çalışmanın metin bölümünde transkripsiyonlu metin bulunmaktadır.

¹ Adnan Uzun, *Cevherî Kitab-ı Mevlûd-ı Sultânî'l-Enbiya*, 1.bs., İstanbul, Kitabî Yayınları, 2016, s.17.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MEVLİD

Mevlid, Arapça bir kelime “velede” kökünden gelmiştir. Doğma, doğuş, doğum yeri, doğum zamanı, özellikle Hz. Muhammed’in dünyaya gelişi ve onun hayatındaki peygamber olma, Mirac’a çıkma gibi önemli olayları anlatan manzum eser türü olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Süleyman Çelebi’nin “*Vesiletü’n-Necât*” adlı eseri yaygın olarak bu adla bilinmektedir.²

Halk arasında ve bazı metinlerde yeni doğan küçük çocuk anlamına gelen mevlûd şeklinde kullanılmıştır.³

Hiz. Muhammet, İslam tarihçilerinin ittifakla kabul ettiğı görüşe göre Yemen valisi Ebrehe’nin Kâbe’yi yıkmak üzere fillerle Mekke’ye saldırdığı Fil Vak’ası olarak adlandırılan olayın meydana geldiğı yıl doğmuştur. Bu tarih miladi 569, 570 veya 571’e tekabül etmektedir. Genel kanağe göre o sene Rebi’ü’l-evvel ayı İlkbahar mevsimine denk gelmiştir. Hiz. Muhammet bu ayın 12’sinde sabaha karşı dünyaya gelmiştir. Rebi’ü’l-evvel ayının iki, sekiz, on veya on yedisinde gündüz vakti dünyaya geldiğine dair rivayetler de mevcuttur. Fakat âlimler doğumun Pazartesi günü olduğu konusunda hemfikirdirler.⁴

1.1. ARAP EDEBİYATINDA MEVLİD

Arap edebiyatında mevlid, Hiz. Muhammet için yazılan medhiye türündeki şiirleri ifade ettiğı gibi onun doğumu, hayatı, isimleri, şemali, faziletleri, mucizeleri ve gazveleri konularını kapsayan siret türü eserler için de kullanılmaktadır. “**Mevlid**” ıstılahı Hicri ikinci (Miladi VIII.) yılın son dönemlerinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Arap müellifler, Hiz. Muhammed’e sunulan Ka’b bin Züheyr’in ünlü kasidesi “*Kasidetü’l-Bürde*”,

² Ahmet Özel, “**Mevlid**” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 29, Ankara, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2004, s.475. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlid>, Erişim Tarihi 28.06.2021.

³ M. Tayyib Okiç, “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlid’inin Tercemeleri”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1975, C. 1, S. 1, s.17-78, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniilah/issue/2747/36635> “Çevrimiçi”, Erişim Tarihi 28.06.2021.

⁴ Özel, “**Mevlid**” s.475. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlid#1> Erişim Tarihi 01.07.2021.

Hassan bin Sabit'in şiirleri ile Abdullah bin Revaha ve diğer sahabîlerin yazdığı methiyelerden örnek alıp bu türde eserler yazmışlardır.⁵

Arapça mevlidler şekil ve muhteva olarak birbirine benzer. Arapça mevlidler hem mensur hem de manzum şeklinde yazılmıştır. Hz. Muhammed'e salavat getirilmek için nakarat beyitleri manzum ve mensur parçaları birbirine bağlar. Söz ve anlam olarak kolayca anlaşılır ve duygusal olduğu için okuyucu ve dinleyiciler üzerinde etkilidir. Mevlidlerin son bölümünde zikir ve dua bölümü yer alır. Arapça mevlidlerin muhtevasını ana hatlarıyla Hz. Muhammed'in nurunun yaratılışı, diğer peygamberlerden bahsederek ona ulaşması, annesinin hamile kalması, babasının vefatı, doğumu zamanında veya bundan önce ve sonra meydana gelen harikulade olaylar, sütanne olarak Halime'nin yanına verilmesi, Halime'nin şahit olduğu olağan üstü hâdiseler, vasıfları, şemâili, ahlâkı, nübüvveti ve bunun alâmetleri, mucizeleri, İsrâ ve Mi'raç tebliği ve gazveleri, evlenmesi, çocukları, vefatı oluşturmuştur.

Fakat bunlar, ilk olarak tasavvuf ve tarikat erbabı tarafından yazıldığı için Arapça mevlidlerin çoğunda zayıf rivayetler ve hurafeler bulunmaktadır. Günümüzde Arap dünyasında, Hindistan'da ve Güneydoğu Asya İslam ülkeleriyle bütün Afrika İslam ülkelerinde en çok okunan mevlid, Medîne Müftüsü Ca'fer b. Hasan el-Berzenci'nin *Mevlidü'n-nebî (Mevlidü'l-Berzencî, el-İkdu'l-cevher fî mevlidi'n-nebiyyi'l-ezher)* adlı eseri ve onun tercümeleridir.⁶

İbn Dihye el-Kelbi'nin yazdığı *et-Tenvîr fî mevlidi's-sirâci'l-münîr* adlı mensur eserin sonunda bulunan methiye, 604 (1207) yılında Erbil Atabeyi Muzafferüddin Kökböri tarafından düzenlenen mevlid kutlamalarında okunup büyük şöhret kazanmıştır.

Bu sebeple ilk mevlid eseri olarak kabul edilmiştir. Hâlbuki bundan çok daha önce bu türde bazı eserlerin yazıldığı bilinmektedir. Ali b. Hamza el-Kesâî (ö. 189/805) tarafından siret türünde yazılan bir eserle beraber Vâkıdî'nin *Mevlidü'l-Vâkıdî ma'a's-serh 'ale't-temâm* adlı manzum eserinin yazmaları Berlin Kraliyet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Muhammed b. İshâk el-Müseyyebi'nin (ö. 236/850) yazdığı bir mevlid

⁵ İsmail Durmuş, “**Mevlid**” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.29, Ankara, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2004, s.481. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlid#4-turk-edebiyati>, Erişim Tarihi 29.06.2021.

⁶ A.y.

ve Ebü'l-Kāsım Abdülvahid b. Muhammed el-Mutarriz'in (ö. 439/1047) yazdığı kasidenin Bağdat'taki mevlid kutlamalarında okunduğu söylenmektedir.⁷

Hız.Muhammet hayatta iken onun doğum günü kutlanmamıştır. Hulefa-yi Raşidin döneminden sonra Emevi ve Abbasi devirlerinde de mevlidle ilgili bir kutlama bulunmamaktadır. Mısır'da Şii Fatimi Devleti kurulduktan sonra Muiz-Lidînillah döneminden (972-975) itibaren Hz. Peygamber'in doğum günü resmi törenlerle kutlanmaya başlanmıştır.⁸

Fâtîmîler dönemindeki merasimlerde Rebi'ü'l-evvel ayının 12. gününde sabahdan öğleye kadar 300 tepsi helva kadilkudat, daidduat, kurra, hatipler ve diğer görevlilere makam sırasına göre dağıtılırdı. Öğle namazı kılındıktan sonra halife ile kadilkudat ve diğer görevliler toplu olarak Ezher Câmii'ne gider, burada hatim okunurdu. Tören Kur'ân tilâvetiyle başladıktan sonra sırayla Enver, Ezher ve Akmer camileri hatîpleri birer hutbe okuyup halife için dua ederlerdi. Hutbelerden sonra törendekiler selâmlaşır, resmî kutlama tamamlanmış olurdu.⁹

Fâtîmîler döneminde Hz. Muhammed'in ve Ehl-i beyt'in doğum yılları kutlanması dinî ve siyasi bakımdan çok önemli idi.¹⁰

Eyyubiler döneminde birçok bayram ve tören ile birlikte yasaklanan mevlid, Selahaddin Eyyubi'nin kayınbiraderi Erbil Atabeyi Begteginli Muzafferüddin Kökböri (1190-1233) döneminden itibaren diğer törenlerle birlikte tekrar kutlanmaya başlanmıştır. Erbil'de her yıl yapılan kutlamalara katılmak için müslüman şehirlerinden âlimler ve sufiler gelmekteydi.

Bu mevlid törenlerinde 5000 koyun, 10.000 tavuk, 100 at kesildiği, 100.000 tabak yemek ve 30.000 tepsi helva dağıtıldığı, kayıtlardan anlaşılmaktadır. Mevlid törenleri için harcanan paranın 300.000 dinarı bulunduğu da yine kayıtlarda mevcuttur.¹¹

⁷ A.e., s.480.

⁸ Özel, “**Mevlid**” s.475. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlid#4-turk-edebiyati> Erişim Tarihi 03.07.2021.

⁹ A.y.

¹⁰ A.y.

¹¹ A.y.

1.2. FARS EDEBİYATINDA MEVLİD

Fars edebiyatında mevlid türüne dair çok fazla eser yoktur. İran edebiyatında Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatını ve mu'cizelerini müstakil olarak konu edinen eserlere özellikle ilk dönemlerde rastlanmamaktadır. Sadece İbnü'l Hişâm'ın *Sire'si*, El-Vâkıdî'nin *Kitabu'l megazi'si*, Muhammed b. 'İsa-Tirmizi'nin *Kitabu's-şema 'ilî'n-Nebi'si* gibi muhteva olarak mevlidlere benzer tercümeler bulunmaktadır.

Ancak bunlar mevlid türünde eserler değildir. Fars edebiyatında mevlid kelimesinin geçtiği tek eser Sa'idü'd-Din Muhammed b. Mes'udini'l-Kazeruni'nin *Mevlidü'l-Mustafa* olarak bilinen *El Muntaka Fi siyeri'l-mevlidi'n-Nebiyyi'l-Mustafa* adlı eserin tercümesidir. Bu eserin tercümesi müellifin oğlu 'Afıfu'd-Din b. Sa'idü'd-Din el-Kazeruni tarafından yapıp *Tercüme-i Mevlid-i Mustafa* ismiyle bilinmektedir. Bu yüzden Farsça olarak yazılmış bir mevlid eserinden söz etmek çok zordur.¹²

1.3. TÜRK EDEBİYATINDA MEVLİD

Türk edebiyatında mevlidlerin çok önemli bir yeri vardır. Hz. Muhammed'e karşı olan sevgilerini göstermek için yazılan manzum eserlerin sayısı diğer dini türlere göre daha zengindir. Süleyman Çelebi'nin kaleme aldığı manzum eseri "*Vesîletü'n-Necât*" halk tarafından çok beğenilip okunmuş sonraki yıllarda da çok etkili olmuştur. Süleyman Çelebi'nin 812'de (1409) yazdığı "*Vesîletü'n-Necât*" isimli mesnevinin halk arasında ilk mevlid olarak kabul edilse de daha önce mevlide benzer Türkçe yazılmış eserlerin mevcut olduğu bilinmektedir.

Bunlardan biri Ahmed Fakîh'in (ö. 650/1252) yazdığı *Çarhnâme* adlı eserdir. *Vesîletü'n-Necât*'ın hâtime bölümünde *Çarhnâme*'de yer alan benzer ifâdeler bulunmaktadır. Süleyman Çelebi'den kısa bir müddet önce Erzurum'lu Mustafa Darîr'in Hicri 790 (M.1388) yılında yazdığı karışık manzum ve mensur eseri "*Tercüme-i Siyer-i Nebî*" de birçok bakımdan mevlid türüyle ortak özellikler göstermektedir.¹³

¹² Mitat Çekici, "Edebi Bir Tür Olarak Mevlid ve Farsça Mevlid Müellifi Nureddin Muhammed Kazerûnî" *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 7, S. 1, 2020, ss.362-363. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1041193> "Çevrimiçi", Erişim Tarihi 03.07.2021.

¹³ Hasan aksoy, "*Mevlid*" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 29, Ankara, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2004, s.482. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlid#4-turk-edebiyati> Erişim Tarihi 04.07.2021.

Türk edebiyatında 200'e yakın mevlid yazıldığı bilinmektedir. Bunların üzerinde yapılmış farklı türde çalışmalar mevcuttur. Türkçe mevlidler genellikle aruzun “*fâilâtün fâilâtün fâilün*” kalıbıyla ve mesnevi nazım şeklinde yazılmıştır. Yaklaşık 600-1400 beyitten oluşan mevlidlerde Hz. Muhammed'in doğumu, hayatı, Mirac'ı, mucizeleri, gazaları, ahlakı ve vefatından bahsedilmektedir. Yer yer ayet ve hadislerden alıntılar yapılmış olup Kur'ân kıssalarına, tarihî olay ve şahsiyetlere de yer verilmektedir.¹⁴

Mevlidler genel olarak tevhîd, münâcât ve na't ile başlamakta, bazılarında ise dört halifeye metih yer almaktadır. Daha sonra kâinatın yaratılış kaynağı olan nur-ı Muhammedi'den bahsedilmekte onun doğumu, hayâtı, ahlakı, Mirâc'ı ve diğer mu'cizeleri anlatılıp vefâtına yer verilmektedir. Son kısımda ise Hz. Muhammed ve ashabı başta olmak üzere eseri yazan, okuyan ve dinleyenler için dua yer almaktadır. Mevlidlerin her bölümünün bitiminde içinde Hz. Muhammed'e salavat getirilme ifadesi olan nakarat beyitlerine yer verilmektedir.

Bu beyitler “*Vesîletü'n-Necât*”ta;

“Haşre dek ger denilirse bu kelim
Niçe haşrola bu olmaya tamam

Ger dilersiz bulasız oddan necat
Aşk ile derd ile eydin es-salat”

Şemseddin Sivasi'nin mevlidinde;

“Olmak istersen habibe aşına
Ver salâtı bul onunla ruşena” şeklindedir.¹⁵

Şimdiye kadar yapılan araştırmalara göre mevlid yazan şairlerin sayısı 70'ten fazladır. Yüzyıllara göre mevlid yazarları ve yazılış tarihleri şöyledir:

XV. Yüzyıl: Süleyman Çelebi (H.812/M.1409), Arif (H.842/M.1438), Kerimi (H.863/M.1459), Ahmed (H.873/M.1468), Hafi (H.883/M.1478), Hocaoglu (H.883/M.1478), Sinanoğlu (H.884/M.1479), Gülşenî-i Saruhani (ö.H.884/M.1484), Cefayi (H.889/M.1484), Mustafaoğlu (H.896/M.1491), Ebulhayr İpsalalı (H.897 /M.1492), Yahya (ö.H.901/M.1496), Emiri (?).

¹⁴ A.y.

¹⁵ A.y.

XVI. Yüzyıl: Akşemseddinzâde Hmadullâh Hamdi (H.900/M.1994-95), Halil (H.907/M.1501), Zati (H.953/M.1546), Muhibbi (ö.H.965/M.1568), Şemsi (H.988/M.1580), Karesili Hasan Bahri (ö.H.994/M.1586), Abdi (?), Bihişti (?), Mehmed Hevai (?) Şahidğnnayi (?), Şehidi (?), Visali Ali Çelebi (?).

XVII. Yüzyıl: Abdurrahman Ankaravi (ö.H.1107/M.1695-96), Kuloğlu Muradi (?).

XVIII. Yüzyıl: Dede Mehmed Efendi (ö.H.1147/M.1734), Nahifi (ö.H.1151/M.1738), Diyarbekirli Ahmed Mürşidi (ö.H.1174/M.1760-61), Selahaddin Uşşaki (ö.H.1195/M.1781), Darendeli Bekai (ö.H.1200/M.1786), Beyzade Mustafa (ö.H.1195/M.1781), Selâmî Mustafa Efendi (?).

XIX. Yüzyıl: Kozanlı Hasan İlmî (H.1226 /M.1811), Halil Siirdî (ö.M.1843), Ragib Efendi (ö.M.1848), Es-seyyid Mehmed Tahir (H.1279 /M.1862-63), Kâmî (Şaban Amidî, H.1279 /M.1862-63), Mehmed Sâlih Nihânî (İstanbul, H.1308), Edirne Müftüsü Fevzi Efendi (ö.M.1900), Keşfi-i Saruhânî (ö.M.1900), Manastırlı Rif'at (ö.M.1907?).

Telif tarihleri belirlenemeyen mevlidlerin müellifleri şunlardır. Abdülkadir Necip, Bursalı Akif (Bursalı), Akli, Cebri, Âşık Çelebi, Gulumî, Hatîb-i Ayasofya Hamdullâh b. Hayreddin Hüseyin Efendi, İbrahim Kadem, İbrahim Nazif Karamani, Keşfi-i Samatyevi, Mehmed Hasan, Muhammed Hamdi el-Hüseyinî, Muhammed Hamza, Bursalı Mustafa, Nesimi, Yasincizade Nuri, Osman Feyzi Efendi, Erzurumlu Osman Siraceddin, Re'fet Efendi, Şahidi.¹⁶

¹⁶ A.y.

İKİNCİ BÖLÜM

1. CEVHERİ’NİN HAYÂTI VE KİŞİLİĞİ

Tezimizin konusunu teşkil eden eserin yazarı Cevheri hakkında kesin bir bilgi bulunamamaktadır. Eserde Cevheri mahlas olarak geçmektedir. Eserin sonunda yazılış tarihi (H. 895 /M. 1490) açık olduğundan Cevheri’nin 15. Yüzyıl şairlerinden biri olduğu düşünülmektedir. Eserde kendisiyle ilgili bir bilgiye yer vermemiştir. Eserde yer alan II. Bayezid (d. 3 Aralık 1447 - ö. 26 Mayıs 1512)’e yazılmış bir kasideden şairin onun padişahlığı döneminde yaşadığı anlaşılmaktadır. 15. Yüzyıl şairleri hakkında bilgi veren eserlerde mevlid yazarı olan Cevheri mahlaslı bir şair yer almamaktadır.¹⁷

Ancak kaynaklarda 16.Yüzyılda yaşamış olan ve Cevheri mahlası kullanan şairler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan ilki 16. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Mınık Ali Cevheri Efendi’dir. Şair Alanya’da H. 934 (M. 1527-28) yılında dünyaya gelmiştir. Birkaç medresede müderris olarak görev yapan şair, son döneminde Rebi’ü’l-âhir 991/Mayıs 1583’de Maraş’ta kadılığa tayin edilmiş; bu görevine devam ederken Recep 992/Ağustos 1584’te vefat etmiştir.

Cevheri mahlasını kullanan bir başka şair, Sarhoş Bali Efendi’dir. Asıl adı Bali olup Tire’de doğmuştur. Sultan Süleyman’ın hocası Hayreddin Efendi, Bali Efendi’yi Kepenekçi Medresesi’ne müderris olarak ta’yin etmiştir. Ancak bir süre sonra görevini bırakıp Şeyh Ramazan Efendi’ye intisap etmiştir. Hocası vefat ettikten sonra onun yerine Ali Paşa Zaviye’sine geçmiş, H. 980 (M.1572-73) yılında İstanbul’da ölmüştür. 16. Yüzyılda yaşamış Cevheri malhası kullanan bir başka şair Bağdatlı Cevheri’dir. Genç yaşta vefat ettiği bilinen şairin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir.

Kısaca verilen bilgiler ışığında bahse geçen şairlerin ‘‘*Mevlûdı Sultânü’l-Enbiyâ*’’nın yazarı olmadıkları sonucu ortadadır. Şimdiki bilgilerimizle eserin yazarı olan Cevheri ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Eserden tespit edebildiğimiz kadarıyla müellifin İstanbul’daki Yeni Câmî’de bir mevlid töreninde bulunması sebebiyle onun İstanbul’da yaşadığı veya İstanbul’da konakladığı anlaşılmaktadır.

¹⁷ Murat Parlakpınar, ‘‘Eski Anadolu Türkeçesi ile Yazılmış Bilinmeyen Bir Mevlit Cevheri’nin Mevlud ı Sultanul Enbiya’sı’’ *Turkish Studies - Language and Literature*, C. 15, S. 3, 2020, ss.1449-1507. ‘‘Çevrimiçi’’, https://turkishstudies.net/language?mod=makale_tr_ozet&makale_id=44153 Erişim Tarihi 09.07.2021.

Günümüzde Eminönü'nde bulunan ve halk arasında Yeni Câmi olarak bilinen câmi 1597'de Safiye Sultan ‘‘**Valide Sultan**’’ tarafından yaptırılmıştır. Oysa eserimiz, Yeni Câmi'den yaklaşık bir asır önce kaleme alınmıştır. Dolayısıyla Cevheri'nin bu beyitte belirttiği cami;

‘‘Meger şehrinde İstambulñ ol şeb
Yeñi câmi'de şem' olmışıdı kevkeb’’

Eminönü'ndeki Yeni Câmi değil belki Fatih Câmisi'dir. Çünkü İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'da yaptırılan ilk Cami Fatih'te bulunan Fatih Câmisi'dir. Fatih Câmisi inşaatı H.867 (M.1463) Cemaziyelâhîr'de başlamış ve H.875 (M.1470) Receb ayına kadar devam etmiştir.¹⁸

2. CEVHERİ'NİN MEVLİDİ

Cevheri'nin ‘‘**Kitâbu Mevlûdî Sultânî'l-Enbiyâ**’’ adlı eserinin iki nüshası bulunmaktadır. Bu yüksek lisans tezinin ana konusunu teşkil eden nüsha YzA 4979 numarasıyla Milli Kütüphane'de yer alan nüshadır. İkinci nüsha ise Artvin'in Yusufeli ilçesinin Esenyaka Köyü'nde Dr. Adnan Uzun tarafından tespit edilen ve yayınlanan nüshadır.¹⁹

Üzerinde çalışılan nüsha, kütüphane kayıtlarında 206x145 - 165x100 mm ölçülerinde olup 62 varak şeklinde kayıtlıdır. Her sayfasında 13 satır bulunan eser abadi kâğıda harekeli nesih hatla yazılmıştır. Yazma eser şirazesı dağınık, kapaklar yıpranmış desenli kâğıt kaplı, harap hâlde, mukavva bir cilt içerisindedir. Yapraklar rutubet lekeli (http://www.yazmalar.gov.tr/eser/mevlid/133555).²⁰ Ancak çalışmamız sırasında varak olarak hesaplanan dış kapak görüntüsü, sayfalarda sonradan yapıldığı anlaşılan ve hatalı olduğunu düşündüğümüz numaralandırma dikkate alınmamıştır. Sayfa numaralandırması yeniden yapılmıştır.

¹⁸ Uzun, **Cevherî Kitab-ı Mevlûd-ı Sultanu'l-Enbiya**, s. 17.

¹⁹ A.y.

²⁰ A.e. , s. 1458., https://turkishstudies.net/language?mod=makale_tr_ozet&makale_id=44153
Erişim Tarihi 12.07.2021.

Mevlide başlamadan önce iki tane ilahi eklenmiştir. İlahinin yazı tipi farklı olduğu ve metnin içeriği ile örtüşmediği için müellif tarafından yazılmadığını söyleyebiliriz. Eserin 2a/13, 2b/13, 9a/13, 9b/13 numaralı sayfalarının alt kenarında yıpranmış yerleri tamir amacıyla yapılan uygulama son beyitlerin okunmasını imkansız kılmaktadır. Eserin 18a/4,18a/5 ve 18b/8 sayfalarında “**h(h)avāyıc**”güzel (he) ile yazılmıştır. 10b/4 sayfasında “**günden (günden)**” tekrar yapılmıştır. 34a/10 sayfasında “**sultā(n)**” (sultan) yerine (sulta) yazılmıştır, (n) harfi ilave edilerek parantez içinde gösterilmiştir. 54b/8 sayfasında “**gik (gök)**” (gök) yerine (gik) yazılmıştır. 55a/13 sayfasında işi(t)di yazılmıştır, (t) ünsüzü tarafımızdan ilave edilmiştir..

Mevlid türü eserler genelde aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazılmaktayken Cevheri'nin mevlidi *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbıyla yazılmıştır. “**Kitâbu Mevlûdı Sultâni'l-Enbiyâ**” başlığı ardından besmele ile başlayan eserde insanların yaratılışı ve kâinatın zuhur kaynağı olan nur-ı Muhammedi'den bahsedilerek eserin diğer bölümlerine geçilmektedir.

Der Tevhid-i Hâzret-i Hâk, Der Na't-ı Seyyidi'l-Mürselîn, Münâcât, Der Vahdaniyyet-i Hudâ, Matlâ'-ı Dâsitân, Şıfat-ı Medh, Medh-i Sultân-ı Bâyezid, Âgâz-ı Dâsitân, Sebeb-i Naẓm-ı Kitâb, Evşâf-ı Âdem-i Şafiyy, Münâcât-ı Âdem, Sefer-i 'Abdullâh, Vefât-ı 'Abdullâh, Evşâf-ı Mevlûd, Der Zuhûr-ı Nebî, Mu'cizât-ı Resûl, Münâcât-ı Ger Zer-i Şeybe, Şıfat-ı Arûs, Medh-i Resûl, Evşâf-ı Mi'râc, Maḳâm-ı Üns, Mu'cizât-ı Resûl, Ḳaside, Pendnâme, Hâtimet-i Kitâb eserdeki bölüm başlıklarıdır.

Bu bölümlerin içerik özellikleri kısaca şu şekilde ifade edilebilir:

Kitâbu Mevlûdı Sultâni'l-Enbiyâ : Mesnevi nazım şekliyle yazılan ilk bölümde Allah'ın kudret ve kuvvet sahibi olduğu, kendisinin tek tanrı olduğu, kâinatı yoktan var etmesi, tüm insanları da kendisine ibadet etmesi için yarattığı anlatılır ve ilk önce nur-ı Muhammedi'nin yaratılmasından, onun nurundan, yaratılan tüm insanlardan, bize verdiği çeşitli ihsan ve nimetlerden bahsedilmektedir.

Der Tevhid-i Hazret-i Hak: Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu bölümde şair, ilk önce kendisinin hakir, âciz ve günahkâr bir insan olduğunu anlatmaktadır. Birçok hata ve noksanlara sahip olmasına rağmen Cenâb-ı Allah'ın dergâhından ayrı olmak istemediğini anlatarak konuya başlar. Daha sonra feleklerin yörüngelerinde fakat Allah'ın emriyle devrettiğinde ve bütün insan ve meleklerin Allah'ı tespih ettiğinden bahsedilir.

Der Na't-ı Seyyidi'l-Mürselin: Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu bölümde de Hz. Peygamber methedilir. Allah'ın mahbubu, iki cihanın sultanı ve peygamberlik bitiren bir resul olduğu bütün kâinatın yaratılış sebebinin Hz. Peygamber olduğu, enbiya ve evliyanın serveri olduğu anlatılırken **“El Fakru Fahri”** (Yoksulluk benim iftiharımdır) kutsi hadisi hatırlatılır. Mahşerde bütün enbiya ve evliyanın onun (gölgesinde) sancağı altında olduğundan bahsedilir. Devamında dört halifenin güzel vasıflarından bahsedilir.

Münâcât: Mesnevi tarzında yazılan bu kısımda ilk olarak Allah'ın bütün cihanın yaratıcısı olduğu, cümle mahlûkun rızık veren sahibi olduğu anlatılır. Güneşin gündüz aynası ve dolunayın gecelerin mumu olduğu ifade edilir. Devamında Allah'ın **“kün”** lafzı ile dünyayı yarattığı anlatılarak Tanrı birliği sıfatının aktarıldığı **“Der Vahdaniyyet-i Hudâ”** başlıklı bölüme geçilir.

Der Vahdaniyyet-i Hudâ: Bu bölüm de mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Şair Allah'tan Onu uygun bir şekilde övebilmesi için kendisine hoş muamele edip yol göstermesini istemektedir. Kullar işledikleri ile daima günaha girse de Allah'ın rahmetinin her zaman her şeyden üstün olacağı söylenmektedir.

Maqlâ'-ı Dâsitân: Eserin temelini oluşturan ve mesnevi nazım şekliyle yazılan bu bölümde insanların bu dünyaya ne ümitlerle geldikleri ve sonuç olarak yanılıp her şeyden mahrum kaldıkları hatırlatılarak dünyaya aldanıp ona kul olmamak gerektiği hatırlatılır.

Şıfat-ı Medh: Mesnevi tarzında yazılan bu bölümden sonra Sultan II. Bayezid'in methiyesine geçiş yapılmaktadır.

Medh-i Sulţān-ı Bāyezid: Mesnevide devrin padişahı Sultan II. Bayezid övülmektedir. II. Bayezid'in zamanın Süleyman'ı olması, sadece insanlar değil, cinler içinde bile hükmünün yürümesi, yedi iklime sultan olması ve düşmanlarına korku salması gibi vasıfları anlatılır. Onun devrinde Rum dünyasında zulüm, sıkıntı, acı ve ıstırap yok olmuştur.

Āğāz-ı Dāsītān: Mesnevi şeklinde yazılan bu bölümde de Sultan II. Bayezid övülmektedir. Onun padişah olmasıyla dünya cennet gibi süslenmiş, bahçeler güller ile dolmuştur.

Sebeb-i Naẓm-ı Kitāb: Bu bölümde şair eserini neden yazdığını izah etmektedir. Mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır.

Evşāf-ı Ādem-i Şafiy: Başlangıçta Allah'ın gizli hazinesini delilleriyle göstermek için dünyayı yaratması anlatılır. Allah, o hazinenin cevherinden Hz. Âdem'i yaratmış, kara toprağa can verip yürütmüştür. Bu bölümde tekrar nur-ı Muhammedi'den bahsedilir. Bu nurun ne olduğunun, Allah'tan Hz. Âdem'e haber verilmesi açıklanır. Mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır.

Münācāt-ı Ādem: Mesnevi nazım şeklindeki bölümün başında Allah'ın kudretini ve kuvvetini izhar etmesi ifade edilerek Hz. Havva'nın alnında bir nurun görünmesi, daha sonra bu nurun sırayla Şis (Şit)'in alnında sonrasında ise Abdullah'ın alnında ve birkaç yıl sonra da Hz. Amine'nin alnında zuhur etmesi anlatılır.

Sefer-i ‘Abdullāh: Bu bölümde Hz. Muhammed’in doğma belirtilerinin zâhir olması üzerine dedesi Şeybe’nin oğlu Abdullah’ı yanına çağırarak durumları anlatması ve doğum hazırlıkları için Abdullah’ın kabilesinden bazı kişilerle beraber Medine’ye gitmesini istemesi anlatılır.

Vefāt-ı ‘Abdullāh: Bu bölümde doğum hazırlıkları için Abdullah’ın Medine’ye gidip orada vefat ettiği anlatılır.

Evsāf-ı Mevlūd: Hz. Peygamber’in veladet gününde Şeybe’nin o Kâbe’yi tavaf ettiği, melekler ve hurîlerin de feleklerde uçmaları, Hz. Âmine ve Şeybe’nin şahit olduğu olağanüstü olaylar anlatılır.

Der Zuhūr-ı Nebi: Bu bölümde Hz. Muhammed’in doğması esnasında melek ve hurîlerin Hz. Amine’ye yardımcı olmaları, Hz. Muhammed’in doğmasıyla her tarafın cennet kokularıyla muattar olması ve Mekke şehrinin nurla dolması, dünyadaki var olan her şeyin ve cinlerin üç gün üç gece Hz. Muhammed’i ziyaret etmeleri anlatılır.

Mu’cizāt-ı Resûl: Hz. Peygamberin dünyaya gelişiyle zahir olduğu birçok alametten biri Kisra Sarayı’nın çatlayıp yıkılması, ateşe tapanların ateşlerinin sönmesi, birçok kilisenin yıkılması, Mekke’de putların mahvolup yere düşmesi, Mekke’de bunu gören rahiplerin kaçarak gitmeleri, Mekke şehrinin nurla dolması, sema ve arzın meleklerle dolması, Mekke şehrinin, taş, toprak, ağaçları ve bütün canlıların onu tespih ve zikretmeleri anlatılır. Mesnevi nazım şekli ile kaleme alınmıştır.

Münâcât-ı Ger Zer-i Şeybe: Bu bölüm, Hz. Muhammed’in doğum gününde harikulâde olaylara şahit olan Şeybe’nin Allah’ı övmesi ile başlamaktadır. Yine bu bölümde Hz. Peygamberin dünyaya gelişi, Hz. Muhammed’in doğumuyla Hz. Amine’nin

alındaki nurun kaybolması, mahitabın Hz. Muhammed'in yüzünden nur alması, kendisine Muhammed isminin verilmesi, Şeybe'nin Hz. Muhammed'i ziyarete gelenlere Hz. Amine'nin şahit olduğu olağanüstü olayları anlatması gibi konular ifade edilmektedir.

Şıfat-ı Arūs: Bu bölümde, Hz. Muhammed'in doğum gününü kutlamak amacıyla düzenlendiği törene katılmak için Mekke şehrinden ve etrafından davetli olan herkesin yedi gün, yedi gece çok güzel yemekler yiyip düğünlerdeki gibi çok eğlenceli bir zaman geçirdiği anlatılır.

Medh-i Resūl: Kaside nazım şekliyle yazılan bu bölümde Arap yetkinlerden, Resulullah'ın güzel ahlâkından ve huylarından bahsedilmektedir. Onun son peygamber olduğu, nübüvvetin onunla sona erdiği, Allah'ın ona "habibim" deyip bu devletin dünyada başka hiç kimseye verilmediği, onun gösterdiği yola devam ederek yaşayanların makamının cennet olacağı ve kıyâmet gününde bütün evliya ve enbiyâya onun şefkat göstereceği, ona itaat etmeyenlerin her iki cihanda rahmetten mahrum kalacağı anlatılır.

Evşâf-ı Mi'râc: Bu bölümde Mirâc olayı detaylı anlatılır. Cibril'in Burak'ın dizgini tuttuğu ve Hz. Muhammed'in Burak'a binip Akşa'ya ve Akşa'dan Makam-ı Sidre'ye varıp Allah'ın misafiri olduğu, O'nunla sohbet ettiği, binlerce meleğin onu karşıladığı ve tahmid ettiği anlatılır. Miraç seferinden dönerken Hz. Muhammed'in Akşa'da cümle nebilerin ervahına imamet ettiği de anlatılır.

Maķām-ı Ūns: Allah'ın dünyayı Hz. Muhammed için yarattığı, Hz. Muhammed'in Allah'ın habibi ve her derdin tabibi olduğu, onun makamının ne kadar yüksek olduğu ve cennetlerin onun için süslendiği gibi konular anlatılmaktadır. Hz. Muhammed'in yanında Refref isimli bir melek "Makam-ı Sidre" seyahati

anlatılmaktadır. Bölümün sonraki beyitlerinde Hz. Peygamber'in Mirâç seyahatinden dönmesi ve Ebu Cehil'in Mirâç olayını inkâr etmesi gibi konular ifade edilmektedir.

Mu'cizât-ı Resûl: Şair methiye ile başladığı şiirini tekrar methiye ile bitirmek isteğini belirtmektedir. Bu kısım “Kaside” bölümüne başlangıç işaretidir.

Kaside: Bu bölümde “yâ Muhammed” redifli Hz. Muhammed'in methedildiği 24 beyitlik bir kaside yer almaktadır. Yine bu bölümde Hz. Muhammed'in güzel vasıflarından ve güzel ahlakından bahsedilmektedir. Kaside 56a/6. beyitten 57a/4. beyte kadar devam etmektedir.

Pendnâme: Öğüt ve nasihat içerikli olan bir bölümdür. Burada, okuyanlara dünyaya yanlış hüküm vermemek konusunda öğütler verilmektedir.

Hâtîmet-i Kitâb: Bu bölüm, son bölümdür. Yazar bu bölümde eserini ne zaman bitirdiğini anlatıp yazana, okuyana, dinleyene dua ederek eserini bitirmektedir.

3. ESERDE GEÇEN ÖZEL ADLAR

‘Abbās, ‘Abdüllāh, ‘Abdu’l-Muttalib, Ādem, ‘Adn, Aḥmed, ‘Alī, Āmīne, Bayezīd, Bāyezīd-i şānī, Beyt-i Ma‘mūr, Būcehil, Burāk, Cebra’īl, Cemşīd, Cevherī, Cibrīl, Ebūbekir, Firdevs, Ḥamza, Ḥātem-i Ṭāy, Ḥavvā, Ḥicāz, İblīs, ‘İsā, ‘İsā ibn-i Meryem, Ka‘be, Kevşer, Kisrī, Kuds, Qur‘ān, Kureys, Medīne, Mekke, Merve, Mi‘rāc, Mīkā’īl, Mısr, Muḥammed, ‘Ömer, ‘Osmān, ‘Osmān, Mūsā, Refref, Rıdvān, Rūm, Rüstem, Şafā, Sidre, Şiddīk, Süleymān, Şeybe, Şeyṭān, Şīs, Şīt, Ṭāhā, Ṭūr, Yāsīn, Zemzem.

‘Abbās: Ebū’l-Fazl el-Abbas b. Abdilmuttalib b. Haşim el-Kureşî el-Haşimi.

‘Abdüllāh: Peygamber, Hz. Muhammed'in babası.

‘Abdu’l-Muttalib: Ebü’l-Haris Abdülmuttalib b. Haşim b. Abdimenaf b. Kusayy Hz. Peygamber’in dedesi.

Âdem: İlk yaratılan insan ve ilk peygamber.

‘Adn: Cennet, Cennetin en yüksek mevkiine verilen ad.

Ahmed: Pek çok methedilmiş, övülmüş kimse, Hazret-i Muhammed’in isimlerindendir.

‘Ali: Ebü’l-Hasen Ali b. Ebi Talib el-Kureyşi el-Haşimi, İlk müslümanlardan, Hz. Peygamber’in damadı ve Hulefa-yi Raşidin’in dördüncüsü.

Âmine: Âmine bint Vehb, Hz. Muhammed’in annesi.

Bayezîd/Bâyezîd-i şânî: Osmanlı padişahı 1448’de Dimetoka’da doğdu. Fatih Sultan Mehmed’in Gülbahar Hatun’dan doğan büyük oğlu.

Beyt-i Ma’mûr: Semada, içinde meleklerin ibadette bulunduğu rivayet edilen mabed.

Bücehil: Ebü’l-Hakem (Ebu Cehl) Amr b. Hişam b. Mugire el-Kureyşi el-Mahzumi, Hz. Muhammed’in ve İslam’ın azılı düşmanlarından biri.

Burâk: Hz. Muhammed’in, üzerine binerek Mirac’a çıkması için emrine verilen semavi binek. Hz. Muhammed’in Miraçta bindiği binek.

Cebra’îl/Cibrîl: Dört meşhur melekten birisidir. Allah’ın emrlerini meleklere ve peygamberlere ulaştıran vahiy meleği.

Cemşîd: Klasik Fars ve Türk edebiyatlarında çokça anılan efsanevi İran hükümdarlarından biri.

Cevherî: Kitâbı Mevlûd-ı Sultânü’l-Enbiyâ’nın müellifidir.

Ebûbekir: İslam peygamberi, Hazret-i Muhammed’in sahabesi ve Dört Halife’nin ilki.

Firdevs: Cennet, uçmak, bostan, bahçe, içinde her türlü ağacın, özellikle üzüm bağlarının bulunduğu büyük bahçe anlamına gelmektedir. Cennetin tamamı veya bir bölümü için kullanılan isimlerden biri.

Hamza: Seyyidüşşüheda Esedullah Ebu Umare, Hamza b. Abdilmuttalib b. Haşim b. Abdimenaf el-Kureşi el-Haşimi Hz. Peygamber’in amcası, Uhud şehidlerinden.

Hâtem-i Tâî: Ebu Seffane (Ebu Adi) Hatim b. Abdillâh b. Sa'd et-Tai el-Kahtani Cahiliye döneminin cömertliğiyle ünlü şairi.

Havvâ: İlk kadın, Hz. Âdem'in zevcesi ve insan neslinin annesi.

Hicâz: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile mikat yerlerini içine alan coğrafi bölge. Arap Yarımadası'nda günümüz Suudi Arabistan'ının batısında bir bölgedir.

İblîs: İnsana musallat olup onu saptırmaya çalışan ruhani varlık.

İsâ/İsâ ibn-i Meryem: Hz. İsa Kur'an-ı Kerim'de İsa, İbn Meryem ve Mesih şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hz. Muhammed'i müjdelediği bildirilen, "Allah'tan bir ruh ve kelime" olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hristiyanlık'ta ise İsa Mesih Tanrı'nın oğlu, dolayısıyla tanrı kabul edilmektedir.

Ka'be: İslam inancına göre yeryüzünde yapılan ilk mabed, müslümanların kiblesi.

Kevşer: Cennette bir nehir veya havuz.

Kisrî: Araplar'ın Sasani hükümdarları için kullandıkları unvan. Kisri, kısıraya ait veya onunla ilgili anlamında kaliteli kumaş vb. için kullanılmıştır.

Kuds: Mukaddes ve mübarek olma, mukaddeslik, kutsallık. Üç ilahî dinde de önemli bir yer.

Kur'an: Hz. Muhammed'e inen kutsal kitap. Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelâm-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Kureys: Hz. Peygamber'in mensup olduğu Arap kabilesi. İslam peygamberinin kabilesi olmakla beraber aynı zamanda Müslümanların en çok savaştığı kabiledir.

Medîne: Hz. Peygamber'in mescidiyle kabrinin bulunduğu hicret yurdu, İslam'da iki Harem bölgesinden biri, Resul-i Ekrem ve Hulefa-yi Raşidin döneminin başşehri.

Mekke: Arabistan'da Hz. Muhammed'in doğduğu ve içinde müslümanların kiblesi olan Kâbe'nin bulunduğu şehrin adı.

Merve: Mekke’de, Mescid-i Haram’ın içerisinde bulunan tepenin ismidir.

Mi’râc: İslam inancına göre Hz. Muhammed’in, Cenabıhakk’ın daveti üzerine yedi kat semayı aşıp Allah’ın huzuruna yükselerek O’nunla görüşmesi mucizesi.

Mikâ’il: Dört büyük melekten kulların rızıklarını taksim etmekle görevli olanı.

Mısır: Büyük şehir, başşehir, hükümet merkezi, ülke. Büyük bir kesimi Afrika’da, küçük bir kesimi Asya’da yer alan ülke.

Muhammed: Övülmeye değer olan, en güzel huylara sahip kimse, Peygamberlerin sonuncusu ve en büyüğü olan İslam peygamberinin adıdır.

‘Ömer: Ebu Hafs Ömer b. el-Hattab b. Nüfeyl b. Abduluzza el-Kureşi el-Adevi, Hulefa-yi Raşidin’in ikincisi.

‘Osmân: Ebu Abdillah (Ebu Amr) Zü’n-nureyn Osman b. Affan b. Ebi’l-As b. Ümeyye el-Kureşi el-Ümevi İlk müslümanlardan, Hulefa-yi Raşidin’in üçüncüsü.

‘Osmân: Osmanlı Beyliği ve Osmanlı Hanedanı’nın kurucusu ve beyliğin ilk padişahı olan Türk hükümdar.

Mūsā: İsrailoğulları’na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber.

Refref: Mi’raç gecesinde Hz. Peygamber’i taşıdığı kabul edilen binek. Peygamberimizin Miraç mucizesi sırasında bindiği dört binekten en sonuncusudur.

Rıdvân: Cennetin kapıcısı olan melek. Cennetin muhafızı kabul edilen melek.

Rûm: Roma, Bizans, Rumlar ve Anadolu’yu ifade eden bir isim. Yunan asıllı kimselere verilen isim.

Rüstem: İran’ın ünlü pehlivanı ve savaşçısı, İran milli destanının en güçlü kahramanı.

Şafâ: Mekke’de Kâbe yakınlarında bulunup hacıların hacda tavaf yaptıkları günlerde yedi defa gidip geldikleri yolun bir ucundaki tepedir.

Sidre: Hz. Muhammed’in Miraç gecesinde Cebrail ile birlikte yükseldiği yedinci kat semada bir makam.

Şiddik: Doğru sözlü, doğruluktan ayrılmayan, gerçeği tasdik eden anlamına gelemekle ikinci Halife Hz. Ebubekr'in lakabıdır.

Süleymān: Hz. Davud'un oğlu, İsrailoğulları'na gönderilen hükümdar-peygamber.

Şeybe: Ebü'l-Haris Abdülmuttalib b. Haşim b. Abdimenaf b. Kusayy Hz. Peygamber'in dedesi.

Şeytān: Meleklerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan asi varlık, iblis.

Şis/Şit: Hz. Âdem'in Habil'in ölümünden sonra doğan üçüncü oğludur.

Ṭahā: En mükemmel ferd.

Ṭūr: Hz. Musa'nın vahiy ve tecelliye mazhar olduğu dağ, Sina dağı, Tur-ı Sina.

Yāsīn: Ey insan. İnsanların efendisi.

Zemzem: Kâbe yanındaki meşhur kuyudan çıkan kutsal su.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. İŞLETME EKLERİ

İşletme ekleri adlar ile ad veya fiiller arasında ilişki kuran ve durum kavramını karşılayan işletme ekleridir. İşletme ekleri cümle ve kelime gruplarından çıkarıldıktan sonra kelime arasındaki anlamlar ile kelime yapıları da bozulur. Bu nedenle işletme ekleri kök ve gövdelere işleklik kazandıran yapım eklerinden daha kapsamlıdır.²¹

1.1. İSİM İŞLETME EKLERİ

İsim işletme ekleri, cümlelerde adlar ile fiiller arasında geçici ilişkileri kurmak için adların girdiği durumları karşılayan eklerdir.²²

1.1.1. ÇOKLUK EKİ {+lAr}

Nesnenin sayısının birden fazla olduğunu belirten +lAr eki eskiden beri kullanıla gelmiştir.²³ “+lAr eki, EAT’de isimleri çokluk hâle getirmekten ziyade, ‘topluluk veya bir sınıfa ait olanların bütünü’ anlamında kategori göstermektedir”.²⁴ Metnimizde çokluk ifadesini karşılamak için +lAr eki kullanılmıştır.

pādişāhlar 2b/7, şādıklar 4a/11, du’ālar 5a/6, sultānlar 8b/13, nağamlar 14b/6, anları 14b/9, bunlar 20a/12, oğulları 20b/11, kıanatları 23b/7, ağaclar 26b/3, şabaklar 27a/2, şehler 2b/2, ni’metleriñ 3a/3, giceler 6a/7, melekler 9a/10, gülleriyle 9b/7, gözleriydi 10a/11, nazmiler 12b/10, Ferişteler 14a/4, yārenlerine 19a/8, Hāřimiler 20b/1 vb.

1.1.2. İYELİK EKLERİ

Eski Anadolu Türkçesindeki iyelik ekleri Türkiye Türkçesindeki bazı fonetik değişikliklerden dolayı farklıdır. Türkiye Türkçesindeki küçük ünlü uyumu EAT’de tam gelişmemiş, budönemde bir kısmı sadece ‘düz ünlü’ bir kısmı ise ‘yuvarlak ünlü’ ile kalıplaşmıştır.²⁵ Metindeki iyelik ekleri aşağıda gösterilmiştir.

²¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 3.bs., Ankara, TDK Yayınları, 2009, s.23.

²² A.e., s.22-23.

²³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1972, s.220.

²⁴ Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, 2.bs., Ankara, TDK Yayınları, 1997, s.8.

²⁵ A.e., s.12.

Birinci teklik şahıs çekimi {(U)m}

dil+üm 2a/7, söz+üm+de 2b/9, el+üm+e 4a/7, ben+üm 5b/7, cürm+üm 7a/1, yir+üm 10a/1, göz+üm+den 10b/11, ḥabīb+üm 15b/5, göñl+üm 16b/2, sem'+üm+e 17b/1, baş+um 2a/7, günāh+um+dur 2b/12, zübān+um 6b/7, ḥavf+um 6b/1, sūz+um+dan 10b/11, nazm+um+a 16b/2, şol+um+a 24b/5, oğl+um+ı 25b/1, yağrın+um+ı, 27b/12, yan+um+dan 28b/13, ıfıl+um+ı 32a/5, ad+um 48b/2, 'aql+um+ı 48b/13, kat+um+da 50a/9 vb.

İkinci teklik şahıs çekimi {(U)ñ}

dergāh+uñ+da 2a/6, kıl+uñ+am 2a/12, kapu+ñ+dur 2b/7, evşāf+uñ+da 2b/10, 'ammayn+uñ+a 5a/10, gulām+u+ñ 5b/11, luṭf+u+ñ 6b/7, dostān+uñ 8b/6, meydān+u+ñ+da 8b/7, inşāf+uñ+la 8b/12, dergeh+üñ+de 2a/8, emr+üñ+le 2b/6, sen+üñ 2b/6, ḥizmet+üñ+e 2b/8, rāyet+üñ 4a/3, āl+üñ+e 5a/12, himmet+üñ+dür 5b/5, ümmet+üñ+e+m 5b/12, zıkr+üñ+den 6b/9, ḥāl+üñ 7a/11, nigehdār+uñ 9a/1, cemāl+üñ+le 56a/10 vb.

Üçüncü teklik şahıs çekimi {(I / sI)}

iş+i+dür 7b/3, 'adl+i+y+le 7b/8, nūr+i+y+le 10b/1, cedd+i+dür 13a/7, şāhib+i 13a/11, mişl+i 13b/1, ḥilḳat+i+n+e 13b/13, emr+i+n+i 14a/6, kurbıyet+i+n+i 15a/1, dördünci+si+dür 5a/2, kaṭre+si+dür 11a/8, zerre+si+dür 11b/2, gice+si+y+di 21b/13, teşne+si+dür 27b/8, orta+sı 30b/9, perde+si+dür 37a/5, şān+ı 37a/12, nişān+ı 54b/1, 'izzet+i 55b/5 vb.

Birinci çokluk şahıs çekimi {(U)mUz}

cürm+ümüz 3b/12, sultān+ımız+dan 19b/10, cān+ımız+dan 19b/10, 'ayb+ımız 33b/12, ḥaṭā+muz 34a/2, settār+ımız 34a/5, bir+ımız 39a/9, iş+ımız 43b/8 vb.

İkinci çokluk şahıs çekimi {+(U)ñUz}

göñül+üñüz+den 25b/12, el+üñüz+le 58b/6

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {+lArI}

oğlan+ları+y+la 20b/2, oğul+ları 20b/11, kanat+ları 23b/7, baş+ları+n+a 54b/8, ni'met+leri+ñ 3a/3, gül+leri+y+le 9b/7, göz+leri+y+di 10a/11, ten+leri+n+e 19a/8, şüret+leri 23b/7, göz+leri+n+e 24b/3, yüz+leri+n+den 24b/4, hikmet+leri+n+e 51a/6, söz+leri 53a/6 vb.

1.1.3. HÂL EKLERİ

Hâl ekleri, sık sık kullanılan ve cümlelerin anlamını etkileyen isim çekimi ekleridir. Eğer bir cümlede geçen hâl eklerinden biri asıl fonksiyonu ile anlaşılmazsa o cümleye verilen anlam doğru olmaz.²⁶ Türkiye Türkçesindeki hâl ekleri şunlardır:

1.1.3.1. YALIN HÂL {+ Ø}

İsmin herhangi bir hâl eki almamış durumudur.

zerre 1b/5, kaatre 1b/5, insân 1b/7, rûh 1b/12, göñül 2a/2, bâl 2a/3, cân 2a/9, ins 2b/6, 'özü 2b/12, fakr 3b/6, fahr 3b/6 vb.

1.1.3.2. YÖNELME HÂLİ {+(y)A}

Yönelme hâli, kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendisine doğru yaklaştığını veya yöneldiğini anlatmak için kullanılmaktadır.²⁷ Metnimizde yönelme hâli eki +(y)A ile gösterilmiştir.

tapuñ+a 2b/12, enbiyâ+ya 3a/1, fakır+e 3a/5, şâh+a 3b/13, evliyâ+ya 4a/3, kul+a 4a/5, bañ+a 4a/10, çâr-ı yâr+e 4b/1, imâm+a 4b/2, taht+a 4b/9, feryâd+a 9b/11, râh+a 12a/3, Âdem+e 14a/5 vb.

²⁶A.e., s. 16.

²⁷ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.233.

1.1.3.3. BULUNMA HÂLİ {+dA}

Bulunma hâli, bir eylemin oluş ve kılışını bildirir. Bu ek, kullanıldığı fiilin manasına uygun olarak çeşitli hususi ifadeler içinde görünür.²⁸ Metnimizde bulunma hâli eki olarak +dA kullanılmıştır.

dergāhuñ+da 2a/6, altın+da 2b/4, ayak+da 4a/7, yoluñ+da 4b/6, yoluñ+da 4b/10, meydānuñ+da 8b/7, saķf-ı semā+da 10a/11, ķul+da 11b/5, ķatuñ+da 13a/12, alnuñ+da 13b/5, biz+de 2a/1, dergehüñ +de 2a/1, yüregın+de 3b/3, kıyāmet+de 3b/5, maķşer+de 4a/3, gülşen+de 7a/3, ‘ālem+de 8a/2, bezmüñ+de 8b/5, nefes+de 9b/12, gök+de 10a/10 vb.

1.1.3.4. AYRILMA HÂLİ {+dAn}

Ayrılma hâli, kelime gruplarında ve cümlede fiilin gösterdiği hareketin kendisinden uzaklaştığını ifade etmek için kullanılır.²⁹ Metnimizde ayrılma hâli eki +dAn şeklinde kullanılmıştır.

baķrın+dan 1b/5, taş+dan 2a/10, ķapuñ+dan 4a/8, añ+dan 6a/3, aķzum+dan 6b/9, cān+dan 7b/6, Hüzā+dan 10a/8, imān+dan 11b/9, rūhın+dan 12a/2, yok+dan 12b/7, dergehüñ+den 2a/12, hikāyet+den 3a/6, cemī'-i ma'rifet+den 5a/1, cennet+den 14a/10, rivāyet+den 16a/9, hālet+den 34b/7, zümürüt+den 44a/10, şerbet+den 48b/9, 'izzet+den 48b/12, hicret+den 60b/11 vb.

1.1.3.5. BELİRTME HÂLİ {+(y)I}

Fiildeki işten, hareketten, eylemden etkilenen varlığı belirtir. Yani bu eki alan isimler cümlede belirtili nesne görevinde bulunur. İsimi kendisine tesir eden geçişli bir fiile bağlayan haldır bu hal bazen ekli bazen eksiz gösterilmektedir. Eski Anadolu

²⁸A.e., s.334.

²⁹A.e., s.235.

Türkçesinde +i, +ı şeklinde sadece düz vokalli olarak kullanılmıştır.³⁰ Metnimizde belirtme hâli eki +(y)I şeklinde kullanılmıştır.

kāyināt+ı 1b/4, tevḥīdin+i 1b/13, ṭapuñ+ı 2a/7, Pervedigār+ı 6a/2, āfitāb+ı 6a/12, māhitāb+ı 6a/12, pādişāh+ı 6b/8, kemāl+i 15b/1, naḳlin+i 16a/6, şerḥ+i 16a/10 vb.

cihān ni‘metlerin 3a/3, cihānuñ ikisin 3a/13, ḥisābın 3b/4, ‘azabın 3b/4, ümmetlerin 3b/6, ḥānümānın 4b/6, cānın 4b/6, İkinin 5a/11, cāmın 8a/8, çerāğın 8b/1, metā‘ın 9a/9, feryādın 9b/10, Resūlūñ mu‘cizātın 11a/11, āb-ıḥayātın 11a/11 vb.

1.1.3.6. İLGİ HÂLİ {+ n(U)ñ}

İlgi hâli, iki ismin birbirine olan sahipliğini ve bağını gösteren bir ektir. Bu ek diğer hâl ekleri gibi ismi fiile değil isme bağlar.³¹ Metnimizde İlgi hâli eki, +(U)ñ ve +n(U)ñ ile gösterilmiştir.

envār+uñ 1a/10, ḳul+uñ 2b/1, cemī‘-i enbiyā+nuñ 3a/12, mevlāsı+nuñ 3b/11, dehān+uñ 4a/13, an+uñ 4b/7, cemī‘-i ḥāş u ‘ām+uñ 5b/11, ḥalḳ+uñ 6a/9, cihān+uñ 7b/3, ‘adū+ñuñ 8b/5, māh+uñ 11b/1, naẓm+uñ 12b/4, Ḥavvā+nuñ 15b/8, Muşṭafā+nuñ 17a/6 vb.

1.1.3.7. VASİTA HÂLİ {+ile, (y)IA }

Vasıta hâli, bir eylemin ne zaman, nasıl ve ne ile yapıldığını göstermek için kullanılmaktadır. Bu ekin asıl fonksiyonu “vasıta”dır.³² Metnimizde vasıta hâli eki için +ile, +IA kullanılmıştır.

anuñıla 1b/9, ḳadrıla 3a/8, faḳrıla 3b/6, ‘ulūm-ı şer‘üñile 5a/1, mihr ile 9a/4, derdile 16b/5, dilile 24b/7, mihrüñile 25a/9, dībāyıla 27a/1, şadāyıla 28a/5, şūfile 29a/6, eşyāyıla 31b/11, ṭapuñıla 4a/12, anuñıla 8b/2, inşāfuñıla 8b/12, nūrıla 15b/1, vücūd-ı Şişiyle 16a/1, nūrıla 17a/7, ḳudūmyıla 17b/3, ḥayrıla 18b/10, oğlanlarıyla 20b/2, cānıla 22a/8,

³⁰ A.e., s.232.

³¹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s.23.

³² Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.237.

ğarbıla 23a/2, şevkıla 24a/3, yediyle 2b/4, dehānuñ mīmiyle 4a/3, fūrkatūñle 4b/6, sözüñle 7a/9, neslüñle 15b/3, ferishtelerle 23b/6, kelāmüñle 25a/9 vb.

1.1.3.8. EŞİTLİK HÂLİ {+cA}

Eşitlik hâli, fiildeki oluş veya yapılış tarzını ifade etmek için kullanılan bir ektir. Bu ekin temel fonksiyonu “benzerlik” ifade etmektedir.³³ Metnimizde eşitlik hâli eki için +cA eki kullanılmıştır.

bunca 29b/10, taşlarca 33b/13

1.1.3.9. SEBEP HÂLİ {+IçUn}

ümmetleriçün 26a/1, Resüliçün 26a/2, tapuñiçün 31b/11, niçün 34b/3, anuñiçün 49b/12

1.1.4. AİTLİK EKİ {+GI}

alnuñdağı 13a/10, cennetdeki 14b/3

1.1.5. İSİM ÇEKİMİNDE SORU ŞEKLİ {+ mI}

Soru eki, hem isimlere hem fiillere gelen çekim ekidir.³⁴ Metnimizde soru eki *mI* şeklindedir.

'aceb mi 3a/10, dīvāne misin 35a/13, revā mıdur 39a/9, var mı yok mıdur yol 47b/13

1.2. FİİL İŞLETME EKLERİ

Fiil kök ve gövdelerindeki oluşu ve kılışı kişi ve nesnelere bağlamak ve adlarla fiiller arasındaki geçici anlam ilişkileri kurmak için kullanılan ekleridir. Türkçede fiil işletme ekleri, fiil kök ve gövdelerine eklenen şahıs, şekil, zaman (kip) ve soru ekleriyle karşılanır.³⁵

³³ A.e., s. 239.

³⁴ A.e., s. 243.

³⁵ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s.25.

1.2.1. KİP EKLERİ

1.2.1.1. BASİT KİPLER

1.2.1.1.1. BİLDİRME KİPLERİ

Bildirme kipleri, olumlu veya olumsuz olarak yapılan veya yapılacak olan hareketleri bildirdiğine göre onu zamanını da göstermektedir.³⁶ Üzerinde çalıştığımız metinde şimdiki zaman hariç bildirme kiplerinin hepsine dair örnekler bulunmaktadır.

1.2.1.1.1.1. GENİŞ ZAMAN

Geniş zaman kipi, geçmiş zamanla şimdiki zamanı kapsayan ve gelecek zamanı da içine alan bir ektir. Bu ekle bir fiilin her zaman ortaya çıktığı veya çıkacağı söylenebilir.³⁷ Metinde tespit edilen geniş zaman çekim ekleri şunlardır:

Birinci teklik şahıs çekimi {-rAm, -Ur-Am}

bilürem 2b/10, kıluram 5a/6, görürem 23a/2, geçmezem 48a/4, seçmezem 48a/4, bilmezem 49a/6, söylerem 52b/9, soraram 53a/8, eylerem 56b/6, dilerem 59b/13, direm 60a/6 vb.

İkinci teklik şahıs çekimi {Ur-sIn, -mAz-sIn}

bilürsin 9a/12, bilür misin 17b/11, beñzemezsin 34b/8, dimezsın 34b/8

Üçüncü teklik şahıs çekimi {Ur-Ø, -Ar-Ø, mAz- Ø}

irer 34a/4, bilür mi 18a/7, gelmez 36a/13, belürmez 36a/13, bilür 34a/12, bilmez 58a/4, bilür 58a/10 vb.

Birinci çokluk şahıs çekimi {Ur-Uz, Ar-Uz, -mAz-Uz}

aluruz 39b/6, İnanmazuz 53a/6

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {Ur-lAr, - Ar-lAr}

³⁶ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.289.

³⁷ A.e., s. 291.

bilürler 6b/5, dirler 18b/4, yürürler, 18b/7, gelürler 20a/8, verürler 28a/3, gösterürler 47a/11, görürler 47b/4 vb.

1.2.1.1.1.2. GELECEK ZAMAN

Gelecek zaman, bir hareketin gelecek zamanda gerçekleşeceğini bildirmektedir.³⁸ Metnimizde gelecek zaman kipi *-IsAr* eki kullanılmıştır.

Birinci teklik şahıs çekimi {(y)IsAr-Am}

görmeyiserem 19a/10, işitmeyiserem 19a/10

İkinci teklik şahıs çekimi {IsAr-sIn}

olısarsın 2a/3, n'olısarsın 59b/6, ölıisersin 59b/6

Üçüncü teklik şahıs çekimi {(y)IsAr}

n'olısar 2a/3, bulısar 2a/9, iriser 11a/1, n'eyleyiser 13a/2, idiser 13b/8, olmayısardur 24b/10, veriserdür 25b/6, varısardur 27b/13, dutısar 28b/10, koyısar 41a/5, göriser 43b/1, idiserdür 46b/7, gösteriser 48a/6, kalısar 49a/13, itmeyiserdür 52a/11 vb.

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {IsAr-lAr}

viriserler 3b/4, çekiserler 3b/4, göriserler 23b/5, geliserler 54b/12

1.2.1.1.1.3. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Görülen geçmiş zaman, bir hareketin göz önünde yapıldığını yani konuşanın şuurunda işin tamamlanmasını bildirmektedir. Görülen geçmiş zaman eki EAT'de *-dI*, *-dU* şeklinde görünmektedir.³⁹

³⁸ A.e., s.302.

³⁹ A.e., s.298-299.

Birinci teklik şahıs çekimi {-dUm}

itdüm 10a/1, bulmadum 10b/8, bildüm 11a/1, eyledüm 13b/6, virdüm 15b/4, irişmedüm19b/1, sürdüm 24b/1, işitdüm 25a/4, istedüm 27b/6, bilmedüm 28a/13, itmedüm 28b/8, kılmadum 58b/12 vb.

İkinci teklik şahıs çekimi {-dUñ}

dimedüñ 3b/1, itdüñ 4b/5, irdüñ 24b/7, işitmedüñ 41a/2, söyleşmedüñ 46a/10, işitdüñ 49a/10, hōş geldüñ 51a/3, söyleşdüñ 51b/5, düzdüñ53a/2, söyledüñ 54a/7 vb.

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-dI}

eyledi 1b/4, itdi 2a/1, gelmedi 13b/2, tutdı 16b/11, görünmedi 28a/12, görmedi 37a/4, gelmedi 38b/4, unutdı 38b/8, eyitdi 48a/3, işitmedi 51b/7 vb.

Birinci çokluk şahıs çekimi {-dUk}

işitdük 26b/12, küsdük 39a/8, kesdük 39a/8, gördük 54/2, irdük 54/2

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {-dIlAr}

oldılar 4b/1, kıldılar5a/10, geydürdiler 14a/11, açdılar 20b/3, oturdılar 24b/5, şundılar 27b/6, kodılar 30a/6, buldılar 42a/4, görmediler 43a/13, irmediler 43a/13, itdiler 44a/2 vb.

1.2.1.1.1.4. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Öğrenilen geçmiş zaman eki, bir hareketin insan şuuru ve bilgisi dışında gerçekleştiğinde o olayı anlatmak için kullanılır.⁴⁰ Metinde tespit edilen öğrenilen geçmiş zaman çekimi örnekleri aşağıda gösterilmiştir. Öğrenilen geçmiş zaman eki yaygın olarak -mİş olmakla beraber -Ip gerindiumlu şekiller de kullanılmıştır. Bu gerindiumlu şekiller daha çok üçüncü şahıslarda görülmektedir.⁴¹

⁴⁰ A.e., s.300.

⁴¹ A.e., s.301.

1.2.1.1.1.4.1. -mİş EKLİ ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Birinci teklik şahıs çekimi {-mİş-Am}

gitmişem 28a/12, yaratmışamdur 50a/8, itmişemdür 50a/8, kılmışam 50a/12, olmuşam 58b/3

İkinci teklik şahıs çekimi {-mİşsin}

varmamışsin 54a/9, görmemişsin 54a/9

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-mİş}

giymişdür 3a/2, eylemişdür 9a/6, buyurmuş 9a/6, olmuşdur 10a/7, kalmamışdur 11a/9, kılmışdur 17a/13, olmamışdur 17b/13, gelmişdür 37a/7, görmüşdür 38b/5, eylemişdür 45b/8, demişdür 57a/4 vb.

İkinci çokluk şahıs çekimi {-mişsiz}

sünnetlemişsiz 39a/10, demişsiz 39a/10, işitmişsiz 41b/7

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {-mİş-lAr}

dimişler 1a/11, söylemişler 11b/6, yimişler 11b/6, eylemişler 23a/11, konuşlar 23b/3, götürmüşler 29a/4, şarmışlar 29a/4, söylemişler 49a/10 vb.

1.2.1.1.1.4.2. -(y)UpdUr(Ur) EKLİ ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-üp-dür}

idüpdür 13/11, gidüpdür 28b/3, virüpdür 28b/12, geçüpdür 30b/4

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {-üp-dür-ler}

gidüpdürler 37a/8

1.2.1.1.2. TASARLAMA KİPLERİ

Tasarlama kipleri, zaman ifadesi olmayan tasarlamanın emir, istek, şart veya gereklik şeklinde olduğunu göstermektedir.⁴²

1.2.1.1.2.1. EMİR KİPİ

Emir kipi, bir hareketin emirle ifade ettiğini gösteren bu kip, şekil bildiren eklerdendir. Tasarlama kipleri çatısı altında yer alan emir kipinin diğer fiil çekimlerinden farklı, bu kipte her şahsın ayrı ekinin mevcut olmasıdır.⁴³ Metnimizde emir çekimi şu şekilde yapılmıştır.

Birinci teklik şahıs çekimi {-(y)AyIn }

varayın ben 5b/8, ağlayayın, diyeyin 21a/3, kılayın 21a/13, ideyin 12b/11

İkinci teklik şahıs çekimi {-Ø}

diñle 9a/6, gel 18a/9, söyle 12b/3, beyān it 12b/4, gör 12b/12, eyle ḥaber-dār 25b/3, kııl işāret 25b/4, bil 25b/6, git 35b/10, dur 35b/10 vb.

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-sUn }

ne bilsün 3b/9, diñlenmesün 8b/3, kesilsün 8b/5, gelsün 8b/5, olmasun 9a/4, irsün 9a/10, irişsün 9a/11, itsün 22a/8, temāşā eylesün 50b/5, irsün 61a/7 vb.

Birinci çokluk şahıs çekimi {-Allm}

ıturalum 3b/9, yād idelüm 6a/2, kılalum 9a/5, diyelüm 10a/8, girelüm 12a/3, görelüm 14b/9, ıturalum 18b/9, söyleyelüm 20a/3, geledüm 26b/10, virelüm 37a/11 vb.

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {-sunlar}

kosunlar 25b/7

⁴² A.e., s.300.

⁴³ A.e., s.289.

1.2.1.1.2.2. ŞART KİPİ

Şart eki, fiil kök ve gövdelerine şart eki eklenerek yapılmaktadır. Tasarlama kipleri içerisinde yer alan bu kipte fiil şarta bağlandığından dolayı hiçbir hüküm ifade etmez.⁴⁴ Metnimizde şart eki -sA olarak kullanılmıştır.

Birinci teklik şahıs çekimi {-sAm}

bulsam 58a/3, itsem 59a/2

İkinci teklik şahıs çekimi {-sAñ}

itseñ 46a/2, olmasañ 50a/1

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-sA}

kılsa 5a/5, iletse 53b/10, virilse 57a/1

Birinci çokluk şahıs çekimi {-sAk}

kılsağ33b/13

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {-sA-lAr}

dökseler 19b/9

1.2.1.1.2.3. İSTEK KİPİ

İstek eki dilek bildiren bir ektir. Bu ek sadece şekil ifade eder.⁴⁵ Metnimizde istek eki -A'dır.

Birinci teklik şahıs çekimi {-(y)Am}

yaşānam 2a/7, fidā kılam 2a/8, ne diyem 2b/11, idem 4a/5, söyleyem 11a/9, görem 28a/11, götürem 28b/8, alam 30a/3, virem 37b/11 vb.

⁴⁴ A.e., s.309.

⁴⁵ A.e., s.310.

İkinci teklik şahıs çekimi {- (y)AsIn}

bilesin 3b/8, kılmayasın 5b/4, kılasın 6a/5, olasın 7a/2, olmayasın 7a/13, şanasın 10b/1, bulmayasın 15a/1, alasın 18a/5, gelesin 18a/5, idesin 24b/8 vb.

Üçüncü teklik şahıs çekimi {- (y)A}

ide 1b/5, ola 6a/4, olmaya 6a/4, gide 40a/4, ire 40a/4, bula 41b/4, ala 51a/11, tuta 51a/11, kıla 55b/9, kıla 57a/3, vire 58b/1, eyleye 61a/2 vb.

Birinci çokluk şahıs çekimi {- (y)AvUz}

bilevüz 2b/12, yol bulavuz 3b/12, yañılmayavuz 12a/4, kılavuz 12a/4, keşf idevüz 6a/3, girevüz 18b/10, ma'yüb olavuz 34a/5, görevüz 39b/7, kırtulmayavuz 41a/4 vb.

İkinci çokluk şahıs çekimi {- (y)AsIz}

bulasız 3a/6, bilesiz 7a/4, varasız 36a/7, göresiz 36a/7, vâkıf olasız 39b/2, olasız 46b/7, şorasız 54b/12, idesiz 59b/12, diñleyesiz 60a/2, diyesiz 60a/2 vb.

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {- (y)AlAr}

bileler 1b/6, ideler 1b/13, umalar 5b/2, kıllalar 14a/5, uçalar 26a/8, saçalar 26a/8, koyalar 35b/7, göreler 37a/9, süreler 37a/9, kılmayalar 59a/4 vb.

1.2.1.1.2.4. GEREKLİK KİPİ

Gereklilik eki, günümüze kadar *gereklik*, *gerekirlik*, *gerekmelik* gibi çeşitli terimler ile ifade edilmiştir. Tasarlama kipleri içerisindeki bu kipte bir oluşun ve kılışın yapılması gerek olduğunu bildirmektedir. Bugün bu kip *-mAlI* ile gösterilmektedir.⁴⁶ Gereklilik eki *-malı*, *-meli*'nin bulunmadığı eski devirlerde gereklilik ifadesini karşılamak için gerek kelimesinden istifade edilmiştir.⁴⁷ Metnimizde gereklik ekinin *-mek gerek* ekiyle çekimlenmiş iki örneği üçüncü şahısta bulunmaktadır.

⁴⁶ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s.764.

⁴⁷ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.313.

İkinci teklik şahıs çekimi {-mek-gerek-sin }

itmek gereksin 18a/3, gitmek gereksin 18a/3

1.2.1.1.3. TEK EK-FİİLLİ ÇEKİMLER

1.2.1.1.3.1. İSİM BİLDİRME ŞEKİLLERİ (Geniş Zaman Çekimi)

Birinci teklik şahıs çekimi {+(y)Am }

ma'yüb+am 2a/12, kuluñ+am 2a/12, pâdişāh+am 3b/1

İkinci teklik şahıs çekimi {+ sIn }

serverisin 3a/12, ser-leşkerisin 3a/12, hatm-i risāletsin 4a/2, şehsin 4a/12, ümīzisin 5b/11, hālīkısın 6a/9, Süleymān-ı zamānsın 7b/13, sensin 31b/10, nidāsın 46b/9, cümlesin 49a/6, sulṭānsın 56a/8 vb.

Üçüncü teklik şahıs çekimi {+Ø}

dānā 1b/3, yokdur 28b/11, haṭādur 34a/1, 'aṭādur 34a/1, ṭanuḫdur 35a/4, ḫoḫudur 39a/1

Birinci çokluk şahıs çekimi {+(y)Uz }

bendeyüz 34a/2, neyüz 34a/2

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {+lAr }

dillerdür 29a/11

1.2.1.1.3.2. HİKÂYE ÇEKİMİ

İsimlerden ve isimleşmiş fiillerden sonra ek-fiilin getirilerek “-dl” ekinin eklenmesi suretiyle hikaye kipi oluşturulmaktadır.⁴⁸

⁴⁸ Sinan Uyğur, **Hasan halvetî'nin Sülûki'l -'Āşıkî'ni**, 1.bs., Ankara, Murat İpekoğlu Grafik Tasarım, 2016, s.150.

1.2.1.1.3.2.1. İSİMLERİN ÜZERİNE

Birinci teklik şahıs çekimi {(y)+IdUm}

meclisdeyidüm 10b/6, dem-besteyidüm

Üçüncü teklik şahıs çekimi {+IdI}

varıdı 10b/13, yoğıdı 10b/13, hūbıdı 15b/1, buyıdı 22a/11, kandıdı 27b/7, tāvusıdı 44a/13, derya-yı ‘ummānıdı 53a/9

1.2.1.1.3.2.2. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN HİKÂYESİ

Birinci teklik şahıs çekimi {-mIş(I)dUm}

olmışıdum 23a/3, tölmişıdum 23a/3, görmışıdüm 51b/6, işitmişıdüm 51b/6, görmemişıdüm 52a/11,

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-mIş(I)dI}

olmışıdı 9b/7, tölmişıdı 9b/7, bulmışıdı 17a/5, kılmışıdı 17a/8, oturmışıdı 22b/12, gelmişıdi 27a/13, görmışıdi 38a/4, açmışıdı 52a/1, olmamışıdı 52a/9, tölmemışıdı 52a/9, çıkmışıdı 55a/11, olmışıdı 10a/10, duţmışıdı 10a/13, tıtmışıdı 17a/10, kılmışıdı 42a/2 vb.

1.2.1.1.3.2.3. GENİŞ ZAMANIN HİKÂYESİ

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-Ar-Ø-dI, -Ur+Ø-dI, -mez-Ø-di, -maz-ıdı}

açardı 4b/10, yakardı 10b/4, aķardı 24b/4, uçardı 26a/11, şaçardı 26a/11, dutardı 30a/5, çıkardı 31b/2, baķardı 31b/2, tılardı 33b/1, şorardı 26a/4 vb.

iderdi 3a/4, içerdı 4b/10, yeterdi 10a/10, giderdi 18b/3, dıkerdi 20b/10, inerdı 23b/10, dilerdi 32b/11, dınderdi 35b/12, severdi 36a/4vb.

olurdi 3a/4, şanurdi 4b/8, kılurdi 9b/8, açılurdi 31a/11, ururdi 31a/11, tırurdi 33b/4, alurdi 38a/12, kalurdi 38a/12, varurdi 42b/4, otururdi 42b/4 vb.

bilürdi 4b/13, sevinürdi 21a/11, virürdi 22a/4, incinürdi 24a/11, dökilürdi 24b/4, yügrişürdi 26b/6, geçürdi 31a/3, içürdi 31a/3, deprenürdi 32a/6, gelürdi 33a/8 vb.

yimezdi 3a/3, bilmezdi 21a/13, görünmezdi 23b/10, bilmezdi 30b/4, dükenmezdi 40a/10, depredmezdi 44a/10, geçmezdi 47b/13, ısıtmazıdı 10a/13, doymazıdı 17a/4, toymazıdı 17a/4 vb.

Üçüncü çokluk şahıs çekimi {-Ar-lAr-IdI, - Ur-lAr-Ø-dI}

iderleridi 24a/6, eylerleridi 33b/9, söylerleridi 33b/9, şoralarıdı 39a/1, dirleridi 42b/1, olurlardı 39a/5, işidürlerdi 14b/6, söyleşürlerdi 33b/8, gelürlerdi 45/9 vb.

1.2.1.1.3.2.4. GELECEK ZAMANIN HİKÂYESİ

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-ısar -dı}

olısardı 24b/9

1.2.1.1.3.3. RİVAYET ÇEKİMİ

İsim ve isimleştirilmiş fiillerden sonra ek-fiil ve rivayet kipinin eklenmesiyle oluşturulmaktadır.⁴⁹

1.2.1.1.3.3.1. İSİMLERİN ÜZERİNE

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-imiş}

hūrīlerimiş 25a/2, nūrānīlerimiş 25a/2, Rıdṽānımiş 30b/13

⁴⁹ A.e., s. 152.

1.2.1.1.3.3.2. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN RİVAYETİ

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-mıſ-mıſ }

kılmıſımıſ 37a/10

1.2.1.1.3.3.3. GENİŞ ZAMANIN RİVAYETİ

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-Ar-mıſ, -Ur-mıſ}

olurmıſ 8b/2, çekermıſ 19b/6, uyurmıſ 42b/7, konarmıſ 54b/3 vb.

1.2.1.1.3.4. ŞART ÇEKİMİ

İsim ve isimleſtirilmiſ fiillerin üzerine ek-fiil ve ſart kipi getirilmek suretiyle cümle ſart anlamlı zarf haline getirilmektedir.⁵⁰

1.2.1.1.3.4.1. İSİMLERİN ÜZERİNE

Birinci teklik şahıs çekimi {-I-sA-m}

kılısam 35a/3

İkinci teklik şahıs çekimi {(y)-I-sA-ñ}

ümmetiyseñ 6a/5, âkıliſeñ 57b/12

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-ısa}

yoğısa 4a/1, maſşūdısa 18b/7, varısa 40a/12, ſırātısa 56a/12,

1.2.1.1.3.4.2. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMANIN ŞARTI

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-mıſ-ısa}

olmıſısa 23a/13

⁵⁰ A.e., s. 154.

1.2.1.1.3.4.3. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMANIN ŞARTI

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-dI(yI)-sA}

irdiyise 5a/13, kıldıysa 23b/1, gördiyise 39a/13

1.2.1.1.3.4.4. GENİŞ ZAMAN ŞARTI

Birinci teklik şahıs çekimi {-e-rsem, -mez-sem, -u-rsam}

añılursam 4a/10, idersem 16a/6, dirsem 16a/6, görmezsem 35b/1, idersem 37a/6

İkinci teklik şahıs çekimi {-e-r(i)señ, -maz-sañ, -U-r(I)sAñ}

kılmazsañ 6a/7, dirseñ 6a/4, olurısañ 7b/1, işidürseñ 7b/2, dilerseñ 12a/5, virürseñ

54a/10, yād eyleriseñ 59b/10 vb.

Üçüncü teklik şahıs çekimi {-Ø-ursa, -mA-z(I)sA}

olursa 3a/5, olmazısa 7b/12, kılmazısa 41a/4, kılursa 53b/10, irmezse 58a/13

İkinci çokluk şahıs çekimi {-maz-sañuz}

inanmazsañuz 54b/12

1.2.2. FİİL ÇEKİMİNDE SORU ŞEKLİ

Bir işin olup olmadığı fiilin üzerine getirilen soru eki ile sorulmaktadır. Metnimizde soru eki *-mI* şeklindedir.

bilür misin 17b/11, bilür mi 18a/7, ider mi 35a/7, irişmesin mi 36b/6, işitmedüñ mi 41a/2

1.2.3. KUVVETLENDİRME EKLERİ dUr(Ur)

Öğrenilen geçmiş zaman ve isimlerin bildirme şekillerin üzerine 3. şahıslarda karşımıza çıkan bu ek kuvvetlendirme işleviyle kullanılmaktadır. Bu dönemde ekin *-dUr* şeklinde olmakla birlikte ekin eski şekli *-dUrUr* da karşımıza çıkmaktadır.⁵¹

ḥatādur 2b/1, ‘atādur 2b/1, ṭapuñdur 2b/5, sulṭāndur 3a/2, ḥaḳdur 4b/5, vācibdür 2a/4, mükerrerdür 4a/13, ‘Ömerdür 4b/7, ümmetüñdür 5b/5, beşerdür 6b/11, Refrefdir 48b/2 vb.

1.2.4. FİİLİMSİLER

Fiil ve fiile bağlı ögeleri bir yargıyla sonuçlandırmayan, ancak bunların cümlede isim, sıfat ve zarf olarak kullanılabilmesini sağlayan ekler de vardır ki bu ekler Türkçenin diğer dillere göre daha canlı bir dil olmasını sağlamaktadır.⁵²

1.2.4.1. İSİM FİİLLER

Fiil ve fiile bağlı ögeleri isimleştirerek ismin kullanım kurallarına göre cümlede herhangi bir vazifede kullanılmasını sağlayan eklerdir.⁵³ Metnimizde sadece *-mAk* eki ile ilgili örnekler bulunmaktadır.

1. -mAk

ögmek 2a/4, eylemek 16a/9, itmek 18a/3, gitmek 18a/3, virmek 37b/3, ölmek 56b/4, unutmak 59b/9,

⁵¹ Sinan Uyğur, **Hasan Halvetî'nin Dîvân-ı İlâhiyât'ı**, 1.bs., Erzurum, Fenomen Yayıncılık, 2016, s.72.

⁵² Uyğur, **Hasan halvetî'nin Sülûki'l -‘Âşıkî’ni**, s.157.

⁵³ A.y.

1.2.4.2. SIFAT-FİİLLER

Sıfat-fiiller, nesnelerin hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleridir. Hareket ve zaman kavramını taşıyan sıfat-fiillerin bir tarafı ad, diğer tarafı fiil olduğu için, kısaca *isim fiil* de diyebiliriz.⁵⁴ Metinde sıfat-fiiller örnekleri aşağıda gösterilmiştir.

1. -(y)An

Eski Türkçede *-gan*, *-gen* şeklinde olan sıfat-fiil eki, bugün Türkiye Türkçesinde *-an*, *-en* olarak kullanılmaktadır. Metnimizde *-An* ile yapılmış sıfat-fiil kullanılmıştır. Metnin bazı örnekleri şunlardır:

iden 2b/5, kaçan 15a/9, gelen 26b/11, getüren 30b/13, göstermeyen 35a/7, okıyan 49a/13, dimeyen 53b/2, sevmeyenler 56b/4, söyleyenler 58b/10, eyleyenler 58b/10, dinleyen 61a/7 vb.

2. -Ar

Geniş zaman ifade eden ve *-an*, *-en*'e göre daha az kullanılan sıfat-fiil ekidir.

gider oldum 19a/12

3. -mİş

Sıklıkla kullanılan sıfat-fiil eklerinden biridir.

toğmış oğlan 30b/1, kalmış ola 40b/1

4. -dUK

Sıfat-fiiller içinde çok kullanılan eklerdendir. Bu ek genellikle iyelik eki olarak kullanılır.

olduğı 21a/5, geldiğün 27a/9, varduğın 27a/9, şunduğın 30a/13, söyledüğün 30b/1, aldığı 51b/8, itduğın 53b/1, gitduğın 53b/1, itdüğü 59a/1, kılduğı 59a/7 vb.

⁵⁴ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s.333.

5. -AcAK

Gelecek zaman ifade eden bu eke metinde sadece bir yerde rastlanmıştır.

duracak yir 10b/8

6. -mAz

Olumsuz Geniş zaman sıfat-fiil eki olan bu ek de eskiden beri sıklıkla kullanıla gelmiştir.

oñılmaz renci 3b/3, olmaz haberdür 55b/2

1.2.4.3. ZARF-FİLLER

Zarf-fiiller, hareket hâli belirten zamana ve şahsa bağlanmayan, hal ve durum bildirme niteliğini taşıyan sözcüklerdir.⁵⁵ Aşağıda metnimizde kullanılan zarf-fiiller ekleri yer verilmiştir.

1. -(y)ı, -u

Bu ek de eskiden beri kullanılmıştır. Bugün bu ekler daha çok birleşik fiillerde görülmektedir.

diyü 26b/11, bulıvirdüm 54b/11

2. -(y)Up

Bu ek eksiden beri kullanılagelmiştir. Osmanlı Türkçesinde bir müddet genellikle *-up, -üp* kullanılmıştır, daha sonra ünlü uyumuna girmiştir.

kıoyup 5b/8, olmayup 7a/2, urup 8a/8, alup 8b/1, oturup 10b/8, yatmayup 12a/7, varup 14a/3, bakup 17b/8, bulmayup 18a/10, tırmayup 18b/3, kıonup 18b/5 vb.

3. -ArAk

Metnimizde sadece bir yerde bu ekin örneği tespit edilmiştir.

giderek 51a/5

⁵⁵ A.e., s.338.

4. -IncA

Bu ek bir hareketin hâlini ifade etmekle beraber hareketin gerçekleştiği zamanı da yakalamaktadır. Dolayısıyla bu zarf-fiil, hâl zarfı olduğu gibi zaman zarfı olarak da kullanılmaktadır.

olınca 7b/1, bulınca 16b/5, varınca 17b/8, irişince 18b/3, irince 22a/1, idince 26a/12, açınca 29a/4, uçınca 44a/10

5. -AlI

Türkçede eskiden beri kullanılan bu zarf-fiil eki “den beri” manasını ifade etmektedir. Bu ekin örneği metnimizde tek bir yerde bulunmaktadır.

olalı 8b/10,

6. -mAdAn, -mAdIn

Menfilik ifade eden bir ektir. Eski Türkçede ve bir süre Anadolu Türkçesinde -mAdIn şekli kullanılmıştır. Eserde her iki şekil yani -mAdAn, -mAdIn zarf-fiil örneklerine rastlanmıştır.

itmeden 11a/6, bulmadan 19a/11, tuymadan 20a/12, gelmeden 21a/5, gelmedin 21a/10, irişmedin 21a/12, olmadın 26b/7, çoğmadın 38a/3, irişmeden 39b/6, dökilmeden 51b/12, bulışmadın 52a/5, itmedin 52b/12 vb.

7. -dUkçA

Metnimizde sadece iki yerde bu ekin örneği tespit edilmiştir.

oldukça 5a/6, eyledükçe 9a/4

8. -dUkdA

Metnimizde sadece bir yerde bu ekin örneği tespit edilmiştir.

işitdükde 9b/10

9. -mAKdA

Bu ekin örneği metnimizde tek bir yerde bulunmaktadır.

gelmekde 20a/10,

10. -mAzdAn

Metnimizde yer alan bu ekin örneği aşağıda gösterilmiştir.

kılmazdan öndin 4b/4, itmezden evvel 22a/9, gelmezden evvel 35a/10, irmezden evvel 50b/8

11. -IcAk

Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında kullanılarak Osmanlıcaya geçen +IcAk zarf-fiil ekidir. +IcAk zarf-fiil eki işlev bakımından +IncA ekinden farklı değildir.

toğıcak 5a/4, kılıcak 20b/6, gelicek 29b/1, göricek 33b/10, diyicek 39a/6, işidicek 53b/2

12. -IbAn, -UbAn

Bu ekler de eskiden kullanılan ve bugün unutulmuş olan zarf-fiil ekleridir. Bu ekler Eski Anadolu Türkçesinden sonra Osmanlıcada da kullanılmıştır. Özellikle -uban, -üben şekli Osmanlıcaya geçmiş ve uzun zamandır kullanılmıştır.

buluban 7a/13, varuban 17a/12, eglenmeyüben 18a/5, görüben 22a/11, diküben 23b/12, geçüben 24b/5, verüben 30a/8, aluban 31a/5, işidüben 31b/12, kıluban 38a/6, dutıban 45b/1, tıruban 48a/1, varıban 52b/12, kılmayuban 53a/10 vb.

13. -ken

Ek-fiilden sonra gelen zarf-fiil ekidir. Hem çekimli fiil hem de isimlerden sonra gelerek bunları cümlede zarf yapmaktadır. Bu zarf-fiil eki hal zarfı olduğu gibi zaman zarfı olarak da bilinmektedir.

germiken 9a/8, hemdemiken 12b/2, variken 12b/4, yoğiken 12b/8, bulmışiken 19a/12,
‘ayānıken 34b/3, söyleriken 48a/7, eyleriken 48a/7, yāriken 58b/4, sulṭānıken 59a/8,
olmışiken 59a/9, řefī‘iken 59a/10 vb.

SONUÇ

İslamî Türk edebiyatının önemli manzumelerinden olan mevlidler arasında yer alan ve tez çalışmamıza konu olan bu manzum eser Eski Anadolu Türkçesi'nin son döneminde Cevheri tarafından kaleme alınmıştır. Yazarın *Kitâbu Mevlûdî Sultânî'l-Enbiyâ* adlı esri işletme ekleri yönünden incelendikten sonra metin transkripsiyon alfabesi ile verilmiştir.

Konuların ayrı ayrı başlıklar şeklinde yer aldığı eser Hz. Muhammed'in doğumunu, büyümesini, mucizelerini, Peygamberliğin verilmesini, Miraç olayını, babası ve annesinin vefatlarına yer vermektedir. Eserde Hz. Muhammed'in vefatından ve evliliğinden bahsedilmemektedir. Mevlitler genel olarak aruzun "*fâilâtün/fâilâtün/fâilün*" kalıbıyla yazılmaktadır. Fakat Cevheri'nin mevlidi aruzun "*mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*" kalıbıyla yazılmıştır. Eser dinî, ahlâkî öğüt verme ve Hz. Muhammed'i sevdirmeye temel amaçlı bir içerikle kaleme alınmıştır.

Türk edebiyatında mevlid konusunda birçok eserin mevcut olması Türklerin Hz. Muhammed'e olan sevgisinin ve saygısının bir anlatımıdır diyebiliriz. Tevhid, yaratıcıya övgü ve dua, naat, dört halifenin övgüsü eserde yer almaktadır. Eserde mevlidin dışında kıssa ve hikâyelere verilmemektedir. Cevheri tarafından Sultan Bayezid-i Sani'ye sunulan mevlid, eseri yazana, okuyana ve dinleyenlere dua ile sona ermektedir.

Der Vahdaniyyet-i Huḍâ, Münâcât, Der Zuhûr-ı Nebive Mu'cizât-ı Resûl gibi İslam dininin önemli konular içerisinde olan bu eserde Arapça-Farsça kelimeler çokça kullanılmıştır. Eserde Arapça-Farsça kelimelerin dışında kullanılan dil anlaşılması kolay Eski Anadolu Türkçesidir. Eserde ağır sözcüklere yer verilmediğini söyleyebiliriz. Eserin yazı şekli harekeli nesihtir ve oldukça okunaklıdır. Fakat eserin 2a/13, 2b/13, 9a/13, 9b/13 numaralı sayfalarının alt kenarında yıpranmış yerleri tamir amacıyla yapıştırılan kâğıtlar son beyitleri kapatmaktadır.

Eserde yer alan dinî konular, yazarın iyi bir din ve tasavvuf eğitimi aldığını göstermektedir. Yazar, kullandığı üslup ile halkı eğitmeye çalışmıştır. Okuyucuya yol gösterici olabilmek hedefindedir. Mevlid, dinî konularda öğüt veren bir eserdir.

Cevheri'nin ***Kitâbu Mevlûdî Sultânî'l-Enbiyâ*** adlı esri üzerine yaptığımız bu çalışmanın eski eserlerin ortaya çıkarılmasına, tanınmasına ve günümüz araştırmacılarına ışık tutmasına katkı sağlayacağı umudunu taşımaktayız.

TRANSKRİPSİYONLU METİN

[1b]1 KİTÂBU MEVLÛDİ SULTÂNÎ'L- ENBİYÂ

- 2 Bismi'llâhî'r-raḥmāni'r-raḥîm
- 3 Bi-ḥamdillâhı ol Ḥallāk u dānā
Ḥakîm u 'Âlim ü Ḥayy u tüvāna
- 4 Kemāl-i luṭfını kılmağa izhār
'Ademden kāyinâtı eyledi var
- 5 Ki mihrinden 'ayān eyleye zerre
Yāḥud baḥrından izhār ide kaṭre
- 6 Kim ola ḳudreti 'ilmi zāhir
Bileler zāt-ı a'lāsını ḥāzır
- 7 Pes imdi lâzım oldu kim o Sultān
'İbâdet kılmağa ḥalk ide insān
- 8 Kim ola zāt-ı a'lāsına maẓhar
Naẓar-gāhına daḥı kıla manẓar
- 9 Cihānı anuñıla ide ma'mūr
Ḥarāb itmeye tā kim mār ile mūr
- 10 Yaratdı ibtidā nūr-ı Resûli
Kim oldur cümle envāruñ uşûli
- 11 Anuñ nûrıñdan oldu cümle insān
Zehî luṭfı vü zihî in'ām u iḥsān
- 12 İdüp terkîb-i ḳālîb rûḥ virdi
Daḥı ba'zına 'ömr-i Nûḥ virdi
- 13 Ki tevḥîdini dāyım zıkr ideler
Neden geldiklerini fikr ideler

[2a]

- 1 O kim zātına lāyık itdi kıldı
Hemān taqşır u noqşān bizde qaldı
- 2 Demidür iy göñül mürği kıl āgāz
Ki idesin gülşen-i cānāne pervāz
- 3 Bil anı ki olırsın bī-per ü bāl
Qıyās it ol zaman kim n'olısar hāl
- 4 Gel imdi şöyle tevḥīd-i İlāhī
Ki vācibdür kul ögmek Pādişāhı

5 Der Tevḥīd-i Ḥazret-i Ḥak

- 6 Hüzāyā Ḥazretüñ Sultān ben kul
Ne diyeyim ki ola dergāhuñda maqbūl
- 7 Ne dilüm var ki zıkr idem tapuñı
Ne başum var ki yaştanam kapuñı
- 8 Neyem ben yā ne diyem dergehüñde
Meger cānum fidā kılam rehüñde
- 9 Kara toprak ne vaktın cān bulısar
Kuru taş yā kaçan güyā olısar
- 10 Kara toprak kuru taşdan kemem ben
Zeri var anlaruñ ne derde emem ben
- 11 Benem bir 'āciz ü ma'lūl u ma'yūb
Kaçan ola ki diyem medḥ-i maḥbūb
- 12 Eger ma'lūl u ma'yūbam eger ḥōr
Kuluñam dergehüñden eyleme dūr
- 13

[2b]

- 1 uluñ dāyim ii cūrm ü atādur
Belī sultānlaruñ ‘aff u ‘atādur
- 2 Sen ol Sultānsıñ kim dergehüñde
amu ehler gedāyuñdur rehüñde
- 3 apuñdur unki her eyāya maşūd
apuñdan Cevherini ılma merdūd
- 4 Ayağ altında bir üftāde uldur
ehā udret yediyle anı aldur
- 5 apuñdur cümle alkuñ dest-gīr
Zuhūr iden ağīri vü kebīri
- 6 Senüñ emrüñle devr ider felekler
Saña tesbīh ider ins ü melekler
- 7 apuñdur ‘ālemñn püşt ü penāhı
apuñdur pādişāhlar pādişāhı
- 8 Ne diyem ki ola lāyık hizmetüñe
Ne söyleyem ki medh ola apuña
- 9 Diyedüm ‘ömrüm oldukça enāñı
Sezindüm biñ sözümde bir sezāñı
- 10 Velī yok bilürem medhüñe addüm
Eger dāl ola evşāfuñda addüm
- 11 apuñ sultān-ı ‘ālem bendeyem ben
Ne diyem şānuña lāyık neyem ben
- 12 Günāhumdur apuña ‘arz ālüm
Ki yok ‘özü itmege dağı mecālüm
- 13

[3a]

- 1 Kim oldur pīšvāyī āl-i Ādem
Hem āḥir enbiyāya oldı ḥātem
- 2 Ne Sultāndur terk idüp libāsı
Gedālar gibi giymişdür pelāsı
- 3 Cihān ni‘metlerin gündüz yimezdi
Giceler irteye dek uymazdı
- 4 Olurdi ṭā‘atuña şöyle meşgūl
Ḥabībini ḥaṣīr iderdi yol yol
- 5 Diyem na‘tın o Şāhuñ ‘ömr olursa
Ṭapuñdan ben faḳīre emr olursa
- 6 Gel imdi diñle medḥ-i Muṣṭafā’yı
Bulasız tā ḥikāyetden şafāyı

7 Der Na‘t-ı Seyyidi’l Mürselin

- 8 Eyā ḥatm-i rusul Maḥbūb-ı Sübhān
Ṭapuñdur ḳadrıla kevneyne Sultān
- 9 Sa‘adet āfītābıdur cemālūñ
Mehi bedri hilāl eyler ḥayālūñ
- 10 ‘Aceb mi olsa Ḥaḳ zātuna ‘āşık
Ḳanı ṭapuñ gibi maḥbūb-ı şādık
- 11 Senūñçün ḥalḳ idüpdür kāyinātı
Ḳaşuñ tuğrasıdur milkūñ berātı
- 12 Cemī‘-i enbiyānuñ serverisin
Vilāyet ceyşinūñ ser-leşkerisin
- 13 Hemān ol dem ki ṭabl-ı şer‘-i ḳalduñ

Cihānuñ ikisin bir demde alduñ

[3b]

- 1 Dimedüñ bir nefes ben Pādişāham
İki ‘ālem belāsına penāham
- 2 Velī çok dirdüñ *el-fakru fahrı*
Ki halk-ı ‘ālem eyde fahr u fakrı
- 3 Meşeldür bu kimüñ kim genci vardur
Yüreginde oñılmaz renci vardur
- 4 Helālinüñ viriserler hisābın
Harāmınuñ çekiserler ‘azabın
- 5 Maḥalline eger şarf olmaya māl
Kıyāmetde kıyās it nice olur ḥāl
- 6 Anuñçün fakrıla fahr itdi ol Şāh
Ġanī ümmetlerin ‘aff ide Allāh
- 7 Bugün kılmadı ol nefsini rāḥat
Ki yarın ümmete kıla şefā‘at
- 8 Aña lāyık‘aceb sen ne kılasın
Kim anuñ luṭfinuñ ḥaqqın bilesin
- 9 Tūtalum ḥaqqını bildüñ o māhuñ
Ne bilsün kul rızāsın Pādişāhuñ
- 10 Kul eksükligini bilürse yiter
Eger bilmezse ayakda başı yiter
- 11 Velī bilürse kendi cürmini kul
Ola mevlāsınuñ ḫatında maḫbūl
- 12 Eger biz kul da cürmümüz bilevüz
O Şāhuñ dergehine yol bulavuz

13 Hātāsından kuluñ Şāha ne noķşān

‘Atā kılsa yā Sultān n’ola hūsran

[4a]

1 Hātāsına kuluñ yogısa ğāyet

‘Atāsı ol Şehüñ hōd bī-nihāyet

2 Sen ol hatm-i risāletsin ki Sühbān

Tapuñı enbiyāya kıldı Sultān

3 Cemī’-i enbiyā vü evliyāya

Olısar rāyetüñ maḥşerde sāye

4 Ne diyem ben gedā ḥaķķuñda iy Şāh

Ki meddāḥuñ ola Cibrīl ü Allāh

5 Meger yüzüm kıarasını idem ‘arz

Kim evvel kıula yüz aķlığıdur farz

6 Nazar kııl ben gedāña Pādişāhum

Ola kim ağara rū-yı siyāhum

7 Nazar kıılmazsañ kıaldum ayakda

Elüme girmeye belki dayaķda

8 Velī ḥāşā red olam kıapuñdan

Ümizüm bu degüldür Ḥazretüñden

9 Murādum bu ki iy Sultān-ı ‘ālem

O dem kim cem’ ola maḥşerde ādem

10 Cemī’-i ümmetüñden soñra ben kıul

Añılursam Şehā baña yiter ol

11 Dimişler kıara kıaķa Tañrı baķa

Hüzā şādıķları ḥāşā ki yaķa

12 Sen ol Şehsin ki iy Sultān-ı ‘ālem

Tapuñla fahr ider evlād-ı Ādem
13 Dehānuñ mīmiyle mīm-i Aḥmed
Mükerrerdür iki mīm-i Muḥammed

[4b]

- 1 Bu dört mīm oldu işāret çār-ı yāre
Kim aşḥāb oldılar sen tācidāre
- 2 Taḥiyyāt u selām ol dört imāma
Daḥı nūreynuñ ol iki hümāma
- 3 Ebūbekir oldu evvel tapuña yār
Hem āḥir oldu ġār içre vefādār
- 4 Tapuñ kılmazdan öñdin daḥı da‘vet
Ol itmişidi sen māha muḥabbet
- 5 Hemān kim da‘vet itdün kıldı taşdıķ
Didi ḥaḫdur sözi vallāhı taḥķīķ
- 6 Fidā idüp yoluñda ḥānümānın
Soñ uçı fūrķatünle virdi cānın
- 7 İkinci yārün iy Şāh-ı nübüvvet
‘Ömerdür kim anuñ şānıydı heybet
- 8 Cihānı ‘adliyle kıldı ma‘mūr
Süleymānı şanurdu mār ile mūr
- 9 Ne geçti taḥta ne urundu tācı
Velī aldı yedi ıķlīmden ḥarācı
- 10 Gehī şer‘ün yoluñda dīn açardı
Gehī dīn açmaķ içün zehr içerdi
- 11 Üçünci yārün oldu çünki ‘Osmān
Aña emr eyledün cem‘ ide Qur‘ān

12 Hemān oldem ki oldı apuņa yār

Diline lāyiḡ oldı ‘ilm ü esrār

13 Ne söz kim söylese taḡḡıḡ olurdı

Ne ma‘niden su‘āl olsa bilürdi

[5a]

1 ‘Ulūm-ı şer‘üñile ki oldı ‘āmil

Cemī‘-i ma‘rifetden oldı kāmīl

2 ‘Alī dördüncisidür çār-ı yārüñ

Ki Şāhā şāḡibidür zūlfıḡārüñ

3 Kerem-kānı vilāyet menba‘ıdur

Ne ma‘dendür ‘aceb ol menba‘ıdur

4 Ki anasından toḡıcaḡ kıldı secde

Yüzini yire sürüp vardı vecde

5 Ġazā kılsa kaçan şır-ı yezdān

Olurdı yiryüzi deryā gibi kām

6 İki şehzādeñe daḡı du‘ālar

Ḳıluram ‘ömrüm olduğça şenālar

7 Birisi pādişāh-ı dü cihāndur

Birisi dü cihān ḡalḡına cāndur

8 Biri ser çeşme-i bā-evliyādur

Birisi nūr-ı çeşm-i enbiyādur

9 İkisi daḡı nūreynüñdur iy Şāh

Birisi āfitāb ve birisi māh

10 Daḡı ‘ammaynuña olsun taḡıyyāt

Ki rezmüñde niçe Şeh kıldılar māt

11 Birisi Ḥamzadur birisi ‘Abbās

İkisin daḥı kılduñ ekremu'n-nās

12 Selām u hem du'ā ālūñe iy Şāh

Daḥı añlara her kim oldı hem-rāh

13 Daḥı aşḥābuña ve ümmetüñe

Kim irdiyise mübārek şöḥbetüñe

[5b]

1 Selām olsun eyā Sultān-ı 'ālem

Şeft'-i enbiyā vü cinn ü ādem

2 O dem kim cem' ola maḥşerde ümmet

Ṭapuñdan umalar mecmū'ı himmet

3 Du'ā-gūyuñ ki Şāhā Cevherīdür

Güneh-kār ümmetüñ ol da biridür

4 Bugün diler ki ola ṭāpuña ma'lūm

Ki yarın kılmayasın anı maḥrūm

5 Bir üftāde güneh-kār ümmetüñdür

Velī söyleden anı himmetüñdür

6 Eger ṭapuñdan olmayaydı himmet

Kaçan olaydı ol sen Şāha ümmet

7 Benüm gibi faḳīr ü mübtelāya

Şalar mıydı hümā Sultān şenāya

8 Ki ḡāyet mücrim ü bīçāreyin ben

Koyup ḳapuñı ḳanda varayın ben

9 Şeft'-i cümle eşyānuñ ṭapuñdur

Gedā vü mün'ime mesned ḳapuñdur

10 O dem ki ṭāpuñı ḥalk itdi Sübhān

Cemī'-i kāyināta kıldı Sübhān

11 Ne Sultānsın ki Sultānlar ğulāmuñ

Ümīzisin cemī'-i ħāş u 'āmuñ

12 O devlet baña yiter ki ümmetüñem

Tapuñ Sultān ve ben bende irtügem

13 Gerek red it gerek maqbül eyle

Gerek āzād kıl gerek kıl eyle

[6a]

1 Kapuñdan ğayrı yokpüşt ü penāhum

Tapuñdur Pādişāhā Pādişāhum

2 Yine yād idelüm Pervedigārı

Ki tā def' ola dilden ğam ğubārı

3 Kılavuz söze añdan şoñra āġāz

Ĥikāyet nazm idüp keşf idevüz rāz

4 Eger dirseñ bu esrār ola taqrır

Qıyāmet ola bu olmaya taqrır

5 Bunazm içre o Sultān olıcaķ yād

Qılasın ümmetiyseñ rûhunī şād

6 Ola kim ben faķıre keşf ola sır

Ne söz kim söyleyem ola mü'eşşir

7 Ki tā sizler daķı maġfûr olasız

Melālet görmeyüp mesrûr olasız

8 **Münācāt**

9 Hüzāyā cümle ĥalkuñ ĥālıķısın

Kefıl ü nāzır u hem rāzıķısın

10 Yaratduñ lafz [-ı] *künden* kāyinātı

Yürüttüñ toprağı virüp hayātı

11 Kuru taşdan akıtduñ āb-ı hayvān

Qara toprak‘aceb mi olsa insān

12 İden mirāt-ı gündüz āfītābı

Giceler şem‘kılan māhitābı

[6b]

1 Cemī‘-i halka rızkı bahş kılan

Ya hōd bu kārīhā naqş kılan

2 Kim ola Hazretüñden ğayrı iy şāh

Kim ola bunlaruñ hālinden āġāh

3 Tapuñdur ‘ālemüñ Perverdīgārı

Qılan sensin cemī‘isine yārı

4 Bu saķf-ı bī-sütün dergāh-ı ‘ālī

Senüñdür yok kimsenüñ kıl ü kıalı

5 Bilürler şüphesüz bu halk-ı ‘ālem

Tapuñdur haķ hemān vallāhu a‘lem

6 Der Vaḥdāniyyet-i Hüzā

7 İlāhī baña luṭfuñ eyle rehber

Zübānum tā ki bula medḥüñe fer

8 Ki dāyim zıkr idem sen Pādişāhı

‘Alīm ü ‘Alim ü Hayy u İlāhı

9 Eger zıkrüñden olursa dilüm fek

Qılam tek şaķ ola aġzumdan lāşek

10 Velī ḥavfım bu kim medḥüñde Şāhum

Şevābumdan ziyād ola günāhum

- 11 Kuluñ işi günāh olur dem-ā-dem
Beşerdür n'ola suç eylerse ādem
- 12 Ne deñlü çoğ ola kuluñ haṭāsı
Olur ġālib aña şāhuñ 'aṭāsı
- 13 Haṭāya olmayaydı kul eger ġark
Kim ideydi kulu sultāndan fark

[7a]

- 1 Ne ġam cürmüm eger azdur eger bol
Günāhıyla olısar kul maḳbül
- 2 Hemān sa'y it ki o Şāha kul olasın
Ebed red olmayup maḳbül olasın
- 3 O Sultāndan eger olursa fermān
Kılam bülbul gibi ġülşende efgān
- 4 Beyān idem ṭapuña bir ma'ānī
Bilesiz tā nedür aşıl beyānı

5 Maṭla'-ı Dāsītān

- 6 Gel ey murğ-ı cinān cāndan ḥaber vir
Bu 'ālem ġülşenine zīb ü fer vir
- 7 Mu'aṭṭar ola tā rūhuñ dımāğı
Dile mesken ola Firdevs-i bāğı
- 8 Nice bir olsun ġül gibi ḥāmūş
Demidür ki idesin bülbul gibi cūş
- 9 Ki sözüñle pür ola bāğ-ı 'ālem
Sözüñden tā müşerref ola ādem
- 10 Niceler geldi bu dār-ı cefāya

Ḳul oldılar ümîz idüp vefāya

11 Şoñ ucı oldılar mağbūn maḥrūm

Senüñ ḥālūñ daḥı n'olduğı ma'lūm

12 Eger kılmazsañ sen daḥı perhîz

Seni daḥı ḳul eyler kendüye tîz

13 Velî sa'y it ki sen ḳul olmayasın

Ebed sağık buluban ölmeyesin

[7b]

1 Eger ḳul olurısañ aña sen de

Giriftār olasın olınca bende

2 İşidürseñ yiter tapuña bu pend

Aña ḳılma saḳın göñlüñi peyvend

3 Ki 'āḳıl olan aldanmaz cihāna

Cihānuñ işidür dāyim nihāna

4 Şıfat-ı Medḥ

5 Gel imdi iy göñül murğ-ı ḳıl ey cān

Ki dōyemez intizāra bu dil ü cān

6 Ḥaber vir bize bir Şāh-ı cihāndan

Ḥayāli tā ebed çıkmaya cāndan

7 Ne Şeh kim belki Sultān-ı cihāndur

Vücūdı 'ālemüñ cismine cāndur

8 Mübārek zāt kim izḥār olupdur

Cihān milkine 'adliyle ṭolupdur

9 Olursa ben ḳula 'avnı Ḥüdā'nuñ

Diyem vaşfını ol Ḥan ibn-i Ḥanuñ

10 Medh-i Sultān-ı Bayezīd

- 11 Şehā sensin bugün ‘ālemde sultān
Cihān mihrine nūr u zıll-ı Sübhān
- 12 Tapuñdur ‘alemüñ şāhib-kırānı
Muṭī‘ olmazısa her kim kır anı
- 13 Süleymān-ı zamānsın ins içinde
Yürür hükümüñ cemī‘i ins ü cinde

[8a]

- 1 O dem ki olduñ yedi ıqlīme Sultān
Tapuña rub‘-ı meskūn oldu fermān
- 2 O lāldan ‘adliyle ‘ālemde meşhūr
Harāba kalmadı ki olmadı ma‘mūr
- 3 Güneş derbān-ı gündüz dergehüñdür
Kamer gice nighbāndur rehüñdür
- 4 İşidüp maḳdemüñi Hātem-i Tāy
Hemān tomar-ı ‘ömrini kılar tayy
- 5 Bir ıqlīme iki hātem yaraşmaz
Nitekim şīrle āhū barışmaz
- 6 ‘Aṭāñı ol zamān tıuyaydı Hātem
Seḫādan urmayaydı lācerem dem
- 7 Eger Cemşīd devründe geleydi
Tapuña cān u dilden kul olaydı
- 8 Göreydi sāgar-ı bezmuñı ger Cem
Urup cāmın yire olaydı verhem
- 9 Sen ol şāh-ı vilāyetsin ki her gāh
Ne niyyet ki idesin ḫayr ider Allāh

- 10 Eger ‘azm-ı ğazā kılsa zaferdür
Ve ger ğayrı ğazā olsa seferdür
- 11 Hüzādur çün her işde tapuña yār
Ġazādan ğayrı kılmak hayf ola kār
- 12 Ezel hem nesliñüñ faħrı ğazādur
Ġazā kılanlaruñ yāri Hüzādur
- 13 N’ola tapuñ dahı kıla ğazālar
Ki redd ola vücūduñdan kazālar

[8b]

- 1 Alup tīguñ yine küffārı yağın
N’ola rüşen kıla neslün çerāğın
- 2 Ezel ol yağıyla olurmış enver
Hem āħir olsun anuñla münevver
- 3 Şehā diñlenmesün neslün çerāğı
Ziyā virsün aña küffār yağı
- 4 Doğınmasun atuñ ayağına taş
Velī rezmüñde doğınsın kesük baş
- 5 ‘Adūñuñ başı rezmüñde kesilsün
Şehā bezmüñde ayağıña gelsün
- 6 Sen otur dostānuñ birle ħandān
Ayağ üzre i’ādī’ ağlasun kan
- 7 Eger ħaşmuñ olursa Rüstem-i zāl
Elüñden ola meydānuñda pāmāl
- 8 Ne Sultānsın kim iy Şāh-ı vilāyet
Bulunmaz luṭf-ı iḥsānuña ğāyet
- 9 Olalı milk-i Rūma Ḥazretüñ şāh

- Kimesne kılmaz oldu nāle vü āh
10 ‘Ayān olalı şāhā nesl-i ‘Oşmān
Bu milke olmadı tapuñ gibi Hān
11 Egerçi ‘ālem içre şāhlar çok
Velī tapuñ gibi şāhib-kırān yok
12 Tapuñ çün Bāyezīd-i şānī oldu
Vilāyet ‘adl u inşāfuñla tıldı
13 Şehā sen devletile müstedām ol
Cihān sultānları olsun saña kıl

[9a]

- 1 Nigehdāruñ Hüzā olsun dem-ā-dem
Nitekim ‘āleme hüküm ide ādem
2 Müdām oldukça bu devrān-ı devvār
Hüzā kılsun mübārek zātuñı var
3 Esās-ı ‘ömrüñ iy Şāh muhkem olsun
Devām-ı devletüñ mustahkem olsun
4 Şehā devr eyledükçe mihr ile māh
Bu milke senden özge olmasun Şāh
5 Kılalum yine bir ma’nīye āgāz
Ger olursa dil ü cān murğı dem-sāz
6 Ne buyurmuş gel imdi diñle üstād
Ne resme eylemişdür bize irşād
7 **Āgāz-ı Dāsītān**
8 Gel iy gūyende-i gūlzār-ı ‘ālem
Hurūş it germiken bāzār-ı ‘ālem
9 Ki serd olmaya mihri müşterinüñ

- Metā'ın kāsıd ide müşterinüñ
10 Ser-āğāzuñ zeminden çarğa irsün
Melekler sözüñile çarğa girsün
11 Hayāt irişsün emvāt-ı demüñden
Cihān olsun müşerref maḳdemüñden
12 Degül bākī bilürsün çün bu fānī
Emān virmişken hoşgör zamānı
13

[9b]

- 1 Dilüñ depretmege olmaya mecālüñ
Ḳıyās it ol zamān nice ola ḥālüñ
2 Gel imdi olmışiken söze destür
Beyān it kılmasın bu ma'nī mestür
3 Yine yād idelüm ol şehir-i yāri
Kim oldur taḥt-ı Rūmuñ tācıdārı
4 Ki Sultān Bāyezīd kāmurāndur
Ezelden tā ebed Ḥān ibn-i Ḥāndur
5 Nitekim pāyidār ola bu devrān
Ola zāt-ı şerīfī 'āleme Ḥān
6 Egerçi mihr-i devrānydı māhuñ
Velī devr-i zamānydı ol Şāhuñ
7 Cihān cennet gibi zeyn olmışıdı
Gülistān gülleriyle ṭolmışıdı
8 Ḳılurdı bülbul etrāfında feryād
Bilürdi gülden olur 'āḳibet yād
9 Anuñçün ṭurmayup şām u şehir-gāh

- İderdi asretiyle n le v   h
10 İşitd kde hem n fery dın anu n
Kar rı kılmadı bu murg  c nu n
11 şu resme eyledi fery da  g z
Yak n kıldı kafesde kıla perv z
12 Deridi c n ay tum bir nefesde
Maķ mum pes ne ma n den kafesde

13

[10a]

- 1 Maķ mum g lşen-i c n neyiken
Ne şu itd m ki yir m oldu diken
2 Bu resme eyledi ok  h u fery d
K d m-ı  şiy n n  kılup y d
3 N ola sen dağı fery d eyleyesin
Mek n-ı aşl n  y d eyleyesin
4 Kim oldur  ak bet yine mek nu n
Bu c nlar cevherid r bil o k nu n
5 Egeri cevher olur k ndan ayru
Vel kin cism olunmaz c ndan ayru
6 Yine c n cevherini kana  rg r
Bu cism-i  k  lutf it c n   rg r
7 Yine  g z eyle bir ik yet
Kim  st d ndan olmişdur riv yet
8 Ger olursa  z dan  avn-u ferm n
Diyel m bir meşel olduķa imk n

9 Sebeb-i Nazm-ı Kitāb

10 Meger yer yüzi zeyn olmuşdı bir şeb

Yanardı şem' gibi gökde kevkeb

11 Kamer kandiliydi saḳf-ı semāda

Şüreyyā gözleriydi āhū māda

12 Güneş olmuşdı maḡribde pinhān

Diyār-ı şarkı meh kııurdı seyrān

13 Cihān yüzine duṭmışdı niḳābı

Kamer ısıtmazıdı āfītābı

[10b]

1 Günüñ nūrıyla meh bedr olmuşdı

Şanasın ol gice ḳadr olmuşdı

2 Meger şehrinde İstambuluñ ol şeb

Yeñi cāmi'de şem' olmuşdı kevkeb

3 Rebī'ü'l-evvelüñ on dördiydi

Kamer ṭomār-ı mihri dürdiydi

4 Egerçi zülmet idi devr-i bāḡı

Velī günden [günden] yaḳardı şeb çerāḡı

5 Ḥalāyık cāmi'e cem' olmuşdı

Şanasın anda ay şem' olmuşdı

6 Kemīne daḡı ol meclisdeyidüm

Velī ḡayretde key dem-besteyidüm

7 Oḳundı anda mevlūd-ı Muḡammed

Şefi'-i yevm-i maḡşer ya'nī Aḡmed

8 Şu resme eyledi göñlüme te'sīr

Ki bulmadum oturup duracaḡ yir

- 9 Hemān anda irişdi baña hālet
Ne hālet şöyle kim virdi hacālet
- 10 Günāhum yād idüp yandum yağıldum
Revān mecmū'ısına tevbe kıldum
- 11 Cihān sevdāları çıktı gözümden
Kurudı yaşlarum nār-ı sūzumdan
- 12 Tağıtdum zülf-i dilber gibi rahtı
Ağardaydum deyü bu kara bahtı
- 13 Varıdı vezni nazma i'tibārum
Velī yogıdı anuñla iftiḥārum

[11a]

- 1 İrişdürmişdüm nazmı kemāle
Kemālüm iriser bildüm zevāle
- 2 Kāmu evrāk nazmı oda yağıdum
Hidāyet bāğına şu gibi ağıdum
- 3 Cemī'-i řaḥnı gördüm pür-gül olmiş
Dil ü cān murgı anda bülbul olmiş
- 4 Diledüm bende dikem anda güller
Ki anuñla řād ola ğam-gīn gönüller
- 5 Çün iḥrāk eyledüm evrāk-ı nazmı
Revān itdüm ilāhiyyāta 'azmı
- 6 Beni maḥv itmeden bu çarḥ-ı ğaddār
Diledüm kim koyam 'ālemde āřār
- 7 Uram bir ma'rifetden şöyle kim dem
Ki taḥsīn eyleye 'İsā ibn-i Meryem
- 8 Olam bir nazm deryāsına ğavvāř

- Kim anuñ atresidür Cevheri h ş
- 9 Vel  bu ge di g nl mden ki iy y r
- Ne s yleyem kim ‘aceb kim olmaya tekr r
- 10 Ki hi  s ylenmed k s z almamışdur
- Anı r v  riv yet ılmamışdur
- 11 Meger diyem Res l n  mu‘ciz t n
- Akıdam ‘ leme  b-ı hay t n
- 12 Ki anuñ vaşf  ne de l  olsa tekr r
- P r olur g ş ‘alem d rr-i şehv r
- 13 Anuñ  n puhte olur tekr r şeker
- Ki ıymetde ziy d olur m kerrer

[11b]

- 1 şekerden atludur s zi o ř huñ
- G neřden utludur y zi o m huñ
- 2 G n anuñ h k-i p y  zerresid r
- şeker dery -y  luft  atresid r
- 3 Neye teşb h idem ol P diş h 
- şeft‘-i ‘ lem ol şun‘-ı  l h 
- 4 Buyurdu H k anuñ h k ında *lev-l k*
- Anuñ  n ‘arz olupdur arz-ı efl k
- 5 Ne diyem ki ola ş n na sez -v r
- Olur mı med -i ş ha ulda mi d r
- 6 Meger ben ula H k ıla ‘in yet
- Ki idem vaşfundan ol ř huñ riv yet
- 7 Gelenler bizden evvel s ylemişler
- Anuñ med inde şekerler yimişler

- 8 Hüzāyā anlaruñ rûhını kıl şād
Ki kıldılar tarîkı bende irşād
- 9 Cemî'isini îmandan ayırma
O Sultānuñ reh-i şer'inden ırma
- 10 Ki medh itdiler ol Şāh-ı şafāy
Habîbü'llāh a'nî Muşţafāy
- 11 Çün anuñ vaşfinuñ tekrârı hōşdur
Ser-āğāz eyle kim güftârı hōşdur
- 12 N'ola ben dahı tekrâr itsem anı
Mükerrer kılmağūñ çün yok ziyānı
- 13 Gel imdi yiter eyle söz tatvîl
Nedür maşşūduñ aşlı eyle tafşîl

[12a]

- 1 Çün itdüm meyl-i mevlūd-ı Resûle
Muḥabbet kılup ol Şāh-ı uşûle
- 2 Anuñ rûhından istimdād olursa
Dil-i vîrāne ger ābād olursa
- 3 Şıgınuş ol kādīm-ı Pādişāha
Girelüm peyk-i himmet birle rāha
- 4 Ki tā yañılmayavuz toğrı yolu
Kılavuz şerḥ-i mevlūd-ı resûli
- 5 Gel imdi Cevherî 'ummāna'azm it
Dilerseñ dürr-i şāh-ı kâne 'azm it
- 6 Ki tā şerḥ ola mevlūd-ı Muḥammed
Habîb-i Ḥaḳ te'ālā a'nî Aḥmed
- 7 Hemān bir gün seḥerden sāz kıldum

- Giceden yatmayup āgāz kıldum
- 8 Ki evvel yād idüp ol Pādişāhı
Diyem mevlūd-ı maḥbūb-ı İlāhī
- 9 Velī dirseñ bu ma'nī taḫrīr
Ḳiyāmet ola bu olmaya taḫrīr
- 10 Bu nazm içre o Sultān olıcaḫ yād
Ḳılasın ümmetiyeñ rûḫını şād
- 11 Gözümuñ tā ki ref' ola ḫicābı
Sözümüñ ol kim ola ıcābı
- 12 Ki sizler daḫı ol dem şād olasız
Ġamından 'ālemüñ āzād olasız

[12b]

1 Evşāf-ı Ādem-i Şafiyy

- 2 Gel imdi hemdemiken saña bu cān
Nefes tut çünki vardur nuṭṭa imkān
- 3 Yine ol Pādişāhı yād eyle
Bu sözlerden nedür maḫşūd söyle
- 4 Beyān it var iken taḫrīre imkān
Ola kim nazmuñ elmāsı dile kān
- 5 Dür-efşān idesin bāğ-ı cihāna
Nice olur gösteresin la'l-i kāna
- 6 Ḳılam ben daḫı mevlūda bidāyet
Olursa Ḥaḫ te'ālādan hidāyet
- 7 Şenā vü ḫamd ol Perverdigāre
Ki kıldı bizi yokdan āşikāre
- 8 Çün itdi kāyinātı yoğıken var

- Gerek bir genc-i pinhān ide izhār
- 9 Cemī'-i ma'rifetden kıla māhir
Ki zātı anuñla ola zāhir
- 10 'Ayān eyleye ol genc-i nihānı
Kıla nazmīler pūr-cevher cihānı
- 11 İşid imdi ne resme oldu zāhir
Tapuña şerh ideyin evvel āhir
- 12 Gör ol Perverdigār-ı kāyinātı
Ne resme virdi emvāta hayātı
- 13 'Ademden nice kıldı 'ālemi var
Ya hōd Ādem ne resme oldu izhār

[13a]

- 1 Saña bir bir beyān idem bu rāzı
Haḳīḳat bilesin ol bi-niyāzı
- 2 'Ayān itdi çün ol genc-i nihānı
Gel imdi neyleyiser diñle anı
- 3 O gencüñ cevherinden Ādem itdi
Kara toprağa cān virüp yürütdi
- 4 'Ayān itdi Ḥabībi üzre bir nūr
Ki Ādem ola nūr ile mesrūr
- 5 İşidürdi o nūruñ zıkrin Ādem
Ta'accübdeydi tesbīhine her dem
- 6 Su'al itdi Hüzādan Ādem anı
Ki şād olsun anuñ rūḥ-ı revānı
- 7 Ki ceddidür cemī'-i enbiyānuñ
Daḥı insān u ḳuṭb-ı evliyānuñ

- 8 İşid imdi su'āluñ cevābın
Saña řerħ ide zikrũñ řevābın
- 9 Su'āl itdi ĉũn Ādem Gird-gāre
Ki kıla mũřkilini āřikāre
- 10 Didi yā Ādem ol alnuñdağı nũr
Ĥazer kıl kim seni kılmaya mağrũr
- 11 Anuñ bir řāħibi var kimse bilmez
Ĥabĩbũmdũr o benden ayru olmaz
- 12 Emānetdũr senũñ ģatuñda ol nũr
Anı ki saķla senden olmasun dũr
- 13 O tesbĩħi kim iřidũrsin andan
Gerek kim diñleyesin anı cāndan

[13b]

- 1 Benũm ģatumda anuñ mişli yoķdur
Velĩ tesbĩħ ü zıkr ü ģamd ĉoķdur
- 2 O nũruñ řāħibi faħr-ı cihāndur
Zuhũra gelmedi daħı nihāndur
- 3 Ben anuñĉũn yaratdum kāyinātı
Ĥamu eřyānuñ andandur ģayātı
- 4 Muĥammeddũr ki ģatm-ı enbiyādur
şeft' - i evliyā vũ ařfiyādur
- 5 Senũñ alnuñda ģodum nũrın anuñ
Kim anuñla mũřerref ola cānuñ
- 6 Ol āħir senden olışardur izħār
Seni anuñĉũn evvel eyledũm var
- 7 Anuñ nũrına zinhār eyle ikrām

- Dilerseñ kim saña ‘âlem ola rām
- 8 Anuñ nūrından oldı cümle ‘âlem
Anuñla faḥr idiser āl-i Ādem
- 9 Egerçi olmadı evvelde zāhir
Velī maḳṣūd oldur evvel ü āḥir
- 10 Ol olmayaydı olmazdı ‘âlem
Vücūda gelmezidi nesl-i Ādem
- 11 Yaratmazdum caḥīm ü cennet ü ḥūr
‘Ayān olmazdı günden zerrece nūr
- 12 Bu sāl u māh u bu leyl ü nehārı
Getürmezdüm zemistān u bahārı
- 13 Sebeb oldur cihānuñ ḥilḳatine
O dur Sultān dü ‘âlem milketine

[14a]

- 1 Kelām-ı ḥaḳḳ-ı Ādem kıldı çün gūṣ
Semi‘nā diyüp oldem oldu ḥāmuṣ
- 2 Ḥabīr oldı çün Ādem aşıḷ nūra
Beṣāret kıldı Ḥaḳ Rıḍvān u ḥūra
- 3 Görüp ol nūrı cümle ḥūr u Rıḍvān
Ḳamusı vecde varup oldı ḥayrān
- 4 Feriṣteḥler daḥı kıldı ziyāret
Didiler bunda vardur çok kerāmet
- 5 Semāvāt ehline emr itdi Sübhān
Ḳılalar Ādeme tā secde yeksān
- 6 İṣidüp emrini ol dem İlāhüñ
Ḳamusı didiler fermān Padiṣāhuñ

- 7 Hemān cümle melāyik secde kıldı
Sucūda varmaduḡ şeytān ḵaldı
- 8 Şıdı Sübhānuñ emrin çünki şeytān
Hemān red ol deyü irişdi fermān
- 9 Ḥarām oldu aña gūlzār-ı cennet
Ḥelāl oldu velī dūzaḥda zaḥmet
- 10 Revān cennetden anı sürdi Rıdvān
Yirini dūzaḥ içre kıldı rindān
- 11 Buyurdi Ādeme geydürdiler tāc
O tāca ehl-i cennet cümle muḥtāc
- 12 Maḵāmın bāḡ-ı Firdevs itdi Sübhān
Kim aña ḥizmet ide ḥūr u Rıdvān
- 13 Çün oldu bāḡ-ı cennet aña me'vā
‘Ayān oldu Hemān-dem anda Ḥavvā

[14b]

- 1 Görüp biri birin ol iki sultān
Olur bir zaman ser-mest ü ḥayrān
- 2 Zamāndan şöñra Ḥaḵ kıldı işāret
Ki yā Ādem saña olsun beşāret
- 3 Ḥelālüñdür senüñ ol çeşm-i pür-nūr
Ṭufeylidür anuñ cennetdeki ḥūr
- 4 İşidüp emr-i Ḥaḵḵı ol iki şāh
Hemān-dem oldılar aḥvāle āḡāh
- 5 İkisi cem‘ olup bir yire oldem
Olurlar birbiriyle yār u hem-dem
- 6 Yiyüp cennetde envā‘-ı ni‘amlar

- İşidürlerdi elhân u nağamlar
7 Olup o ravzanuñ naqşına hayrân
İderlerdi gülistânında seyrân
8 Dem-â-dem zıkr idüp Perverdigârı
Ki görürken bu resme rûzigârı
9 Koyalum anları biz şâd u handân
Görelüm nice olur ahvâl-i şeytân
10 Görüp kendüyi çün çıktı zemînden
Haq anı sürdi ol dem dergehinden
11 Maqâm-ı gülistânı cennetteyken
Yiri dûzahda oldu kuru diken
12 Ne kıldı kendiye âhir gör ol şûm
Olısar tâ ebed mağbûn u maḥrûm
13 Görüp kendüyi İblîs oldu merdûd
Nedür hõd-râylıqdan maqşûd

[15a]

- 1 Sen andan dahı a'la olmayasın
Anuñ qurbıyetini bulmayasın
2 Ne aşşı kıldı ol hõd-râylıqdan
Ziyânı çok velî rüsvâylıqdan
3 Şakın sen dahı zinhâr olma hõd-rây
Ki olur hõd-rây olan elbetde rüsvây
4 Dilerseñ ki olasın şâhib-i sa'âdet
İdesin meskenet kıлмаğa 'âdet
5 Dimişler meskenet genc-i nihândur
Anuñ ehli olan şâh-ı cihândur

- 6 Dilerseñ cihāna şāh olasın
Gerek bu ma'niden āgāh olasın
- 7 Ki miskinlikden özge nesne yok
Velī dergāh- ı Şāha rāh çokdur
- 8 Gel imdi yine Ādemden haber vir
Bu maḥlūka o 'ālemden haber vir
- 9 Ne resme zāhir olur andan ol Şāh
Kaçan toğar güneş burcından ol māh
- 10 O dem kim cem' olur Havvā vü Ādem
Düşer bir kaṭre Havvā rahmına dem
- 11 Zamāndan soñra ḥamli oldu zāhir
Ki mevcūd olsun bir zāt-ı tāhir
- 12 Hemān-dem Ādemüñ alnındağı nūr
Olur Havvā cebini üzre menşūr
- 13 Gidüp Ādemden ol Havvāya vardı
Cebibini maḳām idindi tırdı

[15b]

- 1 Ezel gerçi ki ḥūbıdı cemāli
Velī ol nūrıla buldı kemāli
- 2 Gel imdi yine Ādem kişşasına
Görelüm mācerā vü kişşası ne
- 3 Beşāret kıldı bir gün Ādeme Ḥaḳ
Ki neslūñle bulısar kevn revnaḳ
- 4 Saña bir kāmurān evlād virdüm
Kim aña Şīt mürsel ad virdüm
- 5 Anuñ neslinden olısardur Aḥmed

Habībüm Muştafâ a'nî Muḥammed

- 6 İştüdükde kelâm-ı Hakkı Âdem
Şanasın kim aña virildi 'âlem
- 7 Ne resme zâhir olur diñle anı
Saña şerḥ ideyin iy yâr-ı cânı
- 8 MegerHavvānuñ olur ḥamli gâlib
Zuhûr itmege Şîsı oldu tâlib
- 9 Getürdi Şîsı Havvâ çün vücûda
Görüp Âdem anı verdi sücûda

10 Münâcât-ı Âdem

- 11 Didi iy Pâdişâh-ı ferd-ı mutlak
Kemâlüne zevâl irmez muḥakkak
- 12 Şehâ şānuña sultānlık sezā-vār
Ki kılduñ kayinâtı yoğiken var
- 13 Bu resme kıldı Âdem çok münâcât
Diyüp yâ Kādî el-maḫşûd u ḥacât

[16a]

- 1 Vücûd-ı Şîsıyla Havvâ vü Âdem
Olurlar nice müddet şād u ḥōş-dem
- 2 'Ayān oldu çün ol rūḥ-ı muşavver
Cemālinden cihān oldu münevver
- 3 Cebīnden hemān Havvānuñ ol nūr
Bi-emr-i Ḥālîk-ı Sübhān olur dūr
- 4 Varup Şîsuñ cebīni üzre nāgāh
Tulū' itdi güneş burcına şan māh

- 5 Yüzinüñ nûrı şarqdan ğarba irdi
Cemâli mihr ü mâha şu'le virdi
- 6 O nûruñ naqlini taqrîr idersem
Dağı her kime irsâl oldı dirsem
- 7 Nihâyet bulmayırdur rivâyet
İderler belki râvîden şikâyet
- 8 Gerekdür kim hikâyet olıcağ yâd
Ġamın def idüp ide 'âlemi şâd
- 9 Olıcağ bir rivâyetden şikâyet
Ne lâzım eylemek anı rivâyet
- 10 Ne deñlü eyler iseñ sözi taṭvîl
Kılursañ haşre dek bu şerhi tafşıl
- 11 Beyân olmaya biñde biri anuñ
Ṭaṭvîl ü muhtaşardur ger beyānuñ
- 12 Gel imdi bu beyānı muhtaşar it
Ḳo taṭvîli müfiden ihtiyâr it
- 13 Eger dirseñ bu ta'bîr ola taqrîr
Ḳıyâmet ola bu olmaya taḥrîr

[16b]

- 1 Bu nazm içre o Sultân olıcağ yâd
Ḳılasın ümmetiyseñ rûhını şâd
- 2 Yine deryâ gibi göñlüm kıla cüş
Ola nazmuma cânlar ḥalka bu güş
- 3 Yiter kıldı dil ü cân murğı şöḥbet
Demidür ki ire ben şeydâya nevbet
- 4 Yanam ben dağı ol şem'-i cihâna

- ‘Aceb mi şem‘e ger pervâne yana
5 Olam ol gülistānuñ ‘andelībi
Geçem derdile bulınca ṭabībi
6 İdem Şīṣuñ yine vaşfin rivāyet
O nūruñ daḥı sırrını ḥikāyet
7 Meger bir gün irüp fermān-ı Sübhān
Anuñ alnından ol nūr oldu pinhān
8 Gidüp Şīṣuñ daḥı alnından ol nūr
Kime kim irdi pūr-nūr kıldı mesrūr
9 Nihāyet geldi ‘Abdüllāh irdi
O nūrı ehl-i Mekke cümle gördi
10 Cebīni üzre ‘Abdūllahuñ ol nūr
Ziyā virdi şanasın şem‘-ı kāfūr
11 O nūruñ şöreti ṭutdı cihānı
Kılup enver zemīn ü āsumānı
12 Velī bir kaç zamāndan soñra ol nūr
Cebīninden o māhuñ oldu mestūr

[17a]

- 1 Varup ḥātūnınuñ vechine irdi
Mübārek alnınuñ üstünde ṭurdı
2 Meger düşmiş ana raḥmına o māh
Gelüp milk-i cihāna olmağa şāh
3 Hemān naql idüp ol nūr-ı münevver
Anasınuñ cemālin kılur enver
4 Yüzine baḳmağa yüz doymazıdı
Cemālin görmege göz ṭoymazıdı

- 5 Terakķıdeydi her laħza cemāli
Cemāl-i ħüsni bulmışıdı kemāli
- 6 Āmıneydi mübārek adı anuñ
Anasıdur Muħammed Muřtafānuñ
- 7 Egerçi buldı ol nūrıla řevket
Velı evvel daħı řānıydı rifat
- 8 Meger bir ğün o Sultān-ı nisāya
Per-i Cibrıli Ĥaķ kıl mışıdı sāye
- 9 Cebāni üzre ol nūr-ı Muħammed
İderdi Zü'l-Celāle dem-be-dem ĥamd
- 10 Yakın ol mıřdı ĥamlinüñ zuhūrı
Cihānı tut mışdı alnı nūrı
- 11 Havādan sem'ine irişdi āvāz
Hemān keşf oldı ĥamlinden aña rāz
- 12 Çün oldı aña ĥamlinden işāret
Varuban şeybeye kıldı beřāret
- 13 Didi ma'lūm olupdur baña iy řāh
Ayān olmaĝa az kıl mışdur ol māh

[17b]

- 1 Havādan sem'üme āvāz irdi
Didiler saña Ĥaķ bir tıfl virdi
- 2 Anuñçün ĥalk olupdur āl-i Ādem
Tufeylidür o tıflüñ iki 'ālem
- 3 Yakın kıldı kim ol řāh-ı zamāna
Ĥudūmıyla řeref vire cihāna
- 4 Gelicek 'āleme ol cevher-i pāk

- Niçe taht issinüñ yirin kıla hāk
- 5 İşidüp Şeybe ol māhuñ sözini
Sucūd idüp yire sürdi yüzini
- 6 Hemān gönderdi ‘Abdullāha ādem
Şanasın kendüye virildi ‘ālem
- 7 İşitmişidi vaşfin Muştafānuñ
Nübüvvet mihri ol māh-ı vefānuñ
- 8 Haber varınca ‘Abdullāha geldi
Bağup yüzine anuñ Şeybe güldi
- 9 Didi kim yā veled olsun beşāret
Baña oldı bugün bir hōş işāret
- 10 Āmīne Hātunuñ hamli belürmiş
Havādan sem‘ine āvāze irmiş
- 11 Bilür misin o hamluñ şāhibini
İrişdi uş anuñ devrān-ı dīni
- 12 Anuñ mevlūdınıñ kılup yarağın
Mühēyyā it ‘arūsı bal u yağın
- 13 Tehī görme o tıflı iy oğul sen
Şuver halk olmamışdur andan ahsen

[18a]

- 1 Cemī‘-i enbiyānuñ rehberidür
O tıfl āhır zamān peygamberidür
- 2 Muṭī‘ olan aña mağfūr olısar
Velī ser-keşlik iden hōr olısar
- 3 Aña göre yarağ itmek gereksin
Medīne şehrine gitmek gereksin

- 4 Ki vāfirdür h[ḥ]avāyic aşlı anda
Ya anda kim baḳar ḥurmā vü ḳanda
- 5 Gerek kim her h[ḥ]avāyicden alasin
Velī eglenmeyüben tīz gelesin
- 6 Oşandı kim verüp yine geliser
Velī bilmedi kim anda ḳalısar
- 7 Bilür mi kimse taḳdīr-i İlähī
Ne bilsün ḳul rızā-yı Padişāhı

8 Sefer-i ‘Abdullāh

- 9 Gel imdi diñle ‘Abdullāh neyler
Atasınuñ ḥuzūrında ne söyler
- 10 Tamām alup atasınuñ cevābın
Ḥaṭāsın bulmayup bildi şevābın
- 11 Semī‘nā diyüp ol Şāh-ı yegāne
Maḳāmından yaña oldı revāne
- 12 Varup gördi hemān gitmek yarağın
Tamām itdi yarağın u yasağın
- 13 Hemān gitmege ol gün niyet itdi
Ḥelāliyle vidā‘ itdi vü gitdi

[18b]

- 1 Ḳulından ḡayrı aldı nice yoldaş
Cemī‘isine ol Sultān olup baş
- 2 Medīne şehrine oldı revāne
İşte kim neyler ol Şāh-ı zamāna
- 3 Giderdi ṭurmayup şām u seḥer-gāh

İrişince Medīne şehrine rāh

4 Meger bir gice yatmayup giderler

İrişüp şehre ol gün gör ne dirler

5 Kõnup bir tekkeye kıldılar ārām

Görelüm kim n'olısardur ser-encām

6 Biraz ārām idüp ol Şāh-ı merdān

Ṭurup bāzāra gitdi şād u ḥandān

7 Gezüp şehri ve bāzārı yörürler

Ne maķşūdısa ser-cümle görürler

8 Alındı cümle çün aşlı h[h]avāyic

Tamām oldı bir eksük kalmayup hīç

9 Didiler kim bugün daḥı ṭuralum

Temāşā eyleyüp şehri görelüm

10 Eger yarın olursa emr-i Allāh

Girevüz rāha ḥayrıla seher-gāh

11 Bu resme kavl idüp kıldılar ārām

Kılurlar anda ol gün daḥı nākām

12 Vefāt-ı 'Abdullāh

13 Gel imdi diñle bir pür-süz kışşa

Ne kışşa söyle kim pür-ḥōr u guşşa

[19a]

1 Meger ol gice taķdīr-i İlāhī

Ecel peyki irişüp buldı rāhı

2 Şebistānında 'Abdullāh nāgāh

Yaturken eyledi derdiyle bir āh

- 3 Nice āh irdi rāh-ı dūd-ı ‘arşa
Şerārından revān od düşdi ferşe
- 4 İşidüp kıavmı ol āhı dururlar
Yakup bir şem‘ yanına varurlar
- 5 Didiler saña n’oldı iy dil-āver
Bize ahvāl-i āhuñdan haber ver
- 6 Bu sâ‘at neydi kim saña yolağdı
Ki bizi sūz-ı āhuñ oda yağdı
- 7 İşidüp kıullarınuñ sözün ol Şāh
Revān olup yaşı tekrār ide rāh
- 8 Haber virdi dönüp yārenlerine
Yine od urdı cān u tenlerine
- 9 Didi kim baña şimdi oldu ma‘lūm
Ümīzūmden beni çarğ itdi maħrūm
- 10 O tıflūñ görmeyiserem yüzini
İşitmeyiserem şīrīn sözünü
- 11 Şadef kıarnında dağı bulmadan fer
Yetīm olısar ol yek-dāne gevher
- 12 Ecel irişdi uş ben gider oldum
O dūrri bulmışıken yavu kıldum
- 13 Emān olaydı ol vakte ireydüm
Anuñ bāri cemālını göreydüm

[19b]

- 1 Velī hayfā ki irişmedüm murāda
Bu cism-i ħākī virdüm nār u bāde
- 2 Hemān eyle diyüp yumdı gözünü

- Kesüp tedbîr-i ʿālemden sözini
- 3 Ne zālîmdür görüñ bu çarḥ-ı gerdün
Murādından o māhı kıldı mağbûn
- 4 Düğün idem deyü kıldı yarağı
Velî diñlendi ʿömrinüñ ırāğı
- 5 Sefer kıldı Medîne şehrine ol
Yine gelmege ammā bulmadı yol
- 6 Meger anı çekermiş āb u ḥāki
Gelüp teslîm kıldı cān u pāki
- 7 Bu devrûñ ʿādetidür cevri dāyim
Ki zîrā bunda olmaz kimse kıyım
- 8 Göricek kulları aḥvālin anuñ
Didiler āh elinden bu cihānuñ
- 9 Bizi bu ğurbet içre kıldı nālān
ʿAceb mi yaş yirine dökseler kıān
- 10 Ayırdı bizi ol Sultānımızdan
Uşanduk bu cihān u cānımızdan
- 11 Bunı diyüp kılurdu kulları āh
Dirîğā çıktı elden deyü ol Şāh
- 12 Şu deñlü kıldılar feryād u efğān
Yakîn kıldı kim olalardı bî-cān
- 13 Olup ehl-i Medîne andan āgāh
Didiler vā dirîğā vü hezār āh

[20a]

- 1 Hemān-dem cemʿ olup bir yere ol nās
İderler cümle ʿAbdullāh için yas

- 2 Ki ğurbetde vefât itdi ol vefādār
Anuñçün kim ola olmaya zār
- 3 Anuñ ğurbetde mevtini mi diyelüm
Bu derdüñ ҡanķı birin söyleyelüm
- 4 Şalā virildi cem‘ olup ħalāyık
Bulurlar bir maķāmı aña lāyık
- 5 Varup erkān üzre defn iderler
Ĥalāyık tārūmār olup giderler
- 6 Dağıldı çün ҡamu ehl-i Medīne
O ҡullar başladı feryāda yine
- 7 Nitekim ҡıldılar feryād u efgān
Yine gelmege gördiler yok imkān
- 8 Dönüp ҡonduķları yire gelürler
Mühēyyā olan esbābı alurlar
- 9 Hemān hem-rāh olup bir kārbanē
Olurlar Mekke rāhına revāne
- 10 Ƙoyalum anları gelmekde iy yār
Görelüm Şeybe olmuş mı ħaberdār
- 11 Meger anlardan evvel iki tācir
Biri enşārī vü biri muhācir
- 12 Hemān ol serveri kim defn iderler
O ҡullar tuymadan bunlar giderler
- 13 Varup ҡavmını ҡıldılar ħaberdār
Ne söyler diñle imdi şāķib-i aķbār

[20b]

- 1 İşidüp Hāşimīler cem‘ olurlar

- Hemân-dem Şeybe atına gel rl r
- 2 Meger o lanlarıyla ol ser-efr z
Kel m iderdi A medden a up r z
- 3 Varup virdiler ol Ş ha sel m 
Da ı t cirden a dılar kel m 
- 4 Kel m i inde ‘Abdull h a ıldı
O  alku n n geh n biri ya ıldı
- 5 Didi sen p yid r ol iy dil  ver
Med ne de vef t itmi  o server
- 6 Hem n Şeybe bu r z  k lıcak g   
 anasın zehr-i k til eyledi n   
- 7 Diy p derde anı ol ata c n 
G zinden ya  yerine d kdi anı
- 8 Gid p n   r elinden i tiy r 
O ul dey  k lurdu  h u z r 
- 9 Ba a bu neydi p rl g m deminde
Ki ola o lum yigitlik ‘ leminde
- 10 Bun  diy p d kerdi anlı ya  
Fir k  a ladurdi  a  u  a  
- 11 O ulları da ı k lurdi fery d
 arında dan dir    olduk dey  y d
- 12 Cem ‘-i ehl-i Mekke m tem itdi
Anas  Şeybe di le yine n’itdi
- 13 Yedi g n ge d   nden  o ra  urdi
 m ne   tunu  yanına vardı

[21a]

- 1 Girüp şordı mübârek hâtırını
Tehî gördi velî oğlu yerini
- 2 Aña sen pâyidâr ol diyüp ol Şâh
Yine derdile kıldı nâle vü âh
- 3 Didi kim tapuñı mı ağlayayın
Ya ‘Abdullâh derdin mi diyeyin
- 4 Ne ol dürdâne kim dağı nihândur
Velî âyîne-i cân u cihândur
- 5 Vücûda gelmeden ol dürre meknûn
Yetim olduğu kıldı bizi maḥzûn
- 6 Âmine Şeybenüñ sözün idüp güş
Hemân-dem kendüzin kıldı ferâmûş
- 7 Zamândan soñra ‘akli geldi yine
Didi yâ Rab bu derdüñ merhemi ne
- 8 Kaçan oñılısar yâ Rab bu yâre
Ki bende kalmamışdur şabra çâre
- 9 Helâlümnden beni çerḥ itdi maḥrûm
N’olısar toğıcaḳ yâ Rab o ma’şûm
- 10 Vücûda gelmedin ol cevher-i pâk
Atasın eyledi bād-ı ecel ḥâk
- 11 Sevinürdi görem deyü cemâlin
İşitmişidi evşâf-ı kemâlin
- 12 Velî gitdi irişmedin murâda
Karışdurdı ecel ḥâkini bâda
- 13 Bunı diyüp çoğ ağladı Âmine

Velî bilmezdi bu derdüñ emi ne

[21b]

1 ̤ufeylũñdür melekler iy perĩ-şān

Mübārek göñlüñi kılma perĩşān

2 İşidüp Şeybenũñ sözün Āmĩne

Tesellĩ oldu emniyle Āmĩne

3 Bu resme çũn kim anlar bey‘at itdi

Gel imdi diñle yine Şeybe nitdi

4 Ne söz kim söyledi ol merd-i merdān

Olur ikrārı üzre bende fermān

5 Revān bil bağladı her hizmetine

Görüp faħr anuñ emrin hizmetine

6 Tamām oldu toķuz ay irdi müddet

Beşāret kıldılar çũn yitdi ‘iddet

7 Ne resme zāhir olur diñle ol Şāh

Kaçan tālĩ‘ olur gün gibi ol Şāh

8 ̤apuña şerħ idem bu vaşf-ı hālĩ

̤ılursañ hāne-i kalbũñi hālĩ

9 Evşāf-ı Mevlũd

10 Gel iy murğ-ı gülístān başla destān

Demiñden tā huşyār ola mestān

11 Bizi bir dāsitāndan eyle āgāh

Görelũm nice izhār olur ol māh

12 Gel imdi diñle yine Şeybe neyler

Āmĩne Hātuna varup ne söyler

13 Rebî'ü'l-evvelüñ on ikisiydi

Dağı rûz-ı dü-şenbe gicesiydi

[22a]

1 On ikisinden on beşe varınca

Her ay içinde bu günlere irince

2 Ol üç gice içinde Şeybe dāyim

Haremde şubha dek olurdu kâyim

3 Tavâf iderdi dāyim Ka'beyi ol

Dilerdi kim du'ası ola maqbûl

4 Beğāyet rûşen olurdu ol üç şeb

Kamer gibi ziyā virürdi kevkeb

5 Adı Eyyām-ı beyzidi 'Arapça

Olurdu gün gibi rûşen o gice

6 Tavāfa varıcağ ol gice Şeybe

Ne resme muṭṭali' olmışıdı ğayba

7 'Ayān idem ṭapuña sırrın anuñ

İşidüp şād ola rûḥ-ı revānuñ

8 Gel imdi diñle cānıla bu nazmı

Yine murğ-ı dil itsün söze 'azmı

9 Tavâf itmezden evvel Şeybe ṭurdu

Āmīne Hātunuñ beytine vardı

10 Görüp kapudan ṭanışdı ṭapusına

Dönüp kufl urdu beyt-i kapusına

11 Buyıdı 'ādeti her dem o Şāhuñ

Görüben hıżmeti neyse o māhuñ

12 Kapusına kilidi urup giderdi

Nifākından ‘adūnuñ ḥavf iderdi

13 Ȑulından Ȑırnağından kimse nā-gāh

Azıdup bula deyü beytine rāh

[22b]

1 Ȑapusını anuñçün bend iderdi

Alup miftāhı beytine giderdi

2 Yine hem eyle Ȑılup ol yegāne

Ȑavāf-ı Ka‘beye oldu revāne

3 Hemān cem‘ eyleyüp evlādını ol

Yine varup Ȑavāfa oldu meşğul

4 Ȑoyalum Şeybeyi biz vaḥdetinde

Āmīne diñle neyler ḥalvetinde

5 Meger ol gice beytinde Āmīne

Olup meşğul kendü ‘ālemine

6 Gehī ma‘būdını zıkr eylerdi

Gehī mevlūdını fıkr eylerdi

7 Ne zāhir oldu evvel ol ḥabībe

Nice ġarȓ oldu ‘ālem diñle ṭayyibe

8 Āmīne Ḥātun ağızından idem şerḥ

İderseñ ger dilüñden şübheyi ṭarḥ

9 Diyem mevlūd-ı ḥatm-ı enbiyāyı

Şeft‘-i enbiyā vü evliyāyı

10 Ne buyurmuş gel imdi diñle ol Şāh

Dilerseñ ki olasın sırrından āġāh

11 Gel imdi diñle ol şāh-ı nisāyı

Ne resme irdi sem‘ine nidāyı

- 12 Oturmuşıdı ol şeb halvetinde
Yoğıdı kimse ehlinde katında
- 13 Havādan sem'ine irdi bir āvāz
İşit neydi ol şadādan keşf olan rāz

[23a]

- 1 Didi çün muṭṭali' oldum şadāya
Nazar kıldum hemān ol dem semāya
- 2 Görürem kim tamāmet ġarbıla şarḡ
Ser-ā-ser olmuşıdı nūriyla ġarb
- 3 O nūra ben daḡı ġarḡ olmuşıdum
Cemī'-i kāyināta ṭolmuşıdum
- 4 Nidā kılurdı bir kimse havāda
Cihānı eyle şandum vire bāda
- 5 Diridi kim eyā ehl-i semāvāt
Veyā arzayn-i ehl-i Ṭūr yiter yat
- 6 İrişdi ol mübārek vaḡt-i sā'at
Ṭulū' itdi meh-i mihr-i sa'ādet
- 7 Bu gice iriser devlet cihāna
Ṭolar raḡmet zemīn ü āsumāna
- 8 Bu gice zāhir olısar o Sulṭān
Bu gice keşf olur ol genc-i pinhān
- 9 Budur ol gice kim Ḥaḡ didi *esrā*
Bu demde dindi *ba'de 'usri yūsra*
- 10 Bu demdür ol dem-i 'İsā ibn-i Meryem
Bu sā'atdür ol eyyam-ı mu'azzam
- 11 Bu leylüñ vaşfına yoḡdur nihāyet

Egerçi eylemişler çok rivāyet

12 Bu gice nice zāhir olur ol Şāh

Ya gün gibi ne resme toğar ol māh

13 Kılâyın Hāzretüñe anı takrîr

Siyerde nice olmışısa tefsîr

[23b]

1 Tapuñā ideyin bir bir rivāyet

Anası nice kıldıysa hikāyet

2 Didi tekrār baḳdum āsumāna

Pür olmuş nūrıla gördüm zamāna

3 Döşenmiş bir döşek kim yok nazîri

Ḳomışlar üstine bir āḳ ḥarîri

4 Adı sündüs velî tutmuş cihānı

Mu‘aṭṭar kılmış arz u āsumānı

5 Melekler daḥı geldi key mu‘aẓẓam

Daḥı kerrübiler gördüm mükerrrem

6 Feriştelerle‘ālem ṭolmışıdı

Şanasın bāğ-ı Firdevs olmuşıdı

7 Ḳanatları yeşil şüretleri ḥüb

Ḳuşūrı yok birinüñ cümle maḥbüb

8 Varıdı her birinüñ bir burāğı

Ki cennet gülistānydı ṭurağı

9 Burāḳlaruñ daḥı gördüm peri var

Havāda seyir iderlerdi perî-vār

10 Yire şol deñlü inderdi melekler

Feriştelerden görünmezdi felekler

11 Birin gördüm elinde üç ‘alem var

Üçine dağı ol olmuş ‘alem-dār

12 Alup anuñ birini gör niderler

Diküben Mekke de tekbîr iderler

13 Açup cümle ferîştehler perini

Varuban şarka dikdiler birini

[24a]

1 Birin dağı varup ğarba dikerler

Nişâr içün havâdan dürr dökerler

2 ‘Alemler çün degildi sağ u şola

‘Alâmet oldu mevlûd-ı Resûle

3 ‘Alem şevkıla ‘âlem rûşen oldu

Cihân başdan başa nûrıyla tıldı

4 Zuhûr olur deyü ol fağr-ı âdem

Hemân-dem ğulguleyle tıldı ‘âlem

5 Çün indiler yire gökden melekler

Dağı devr itmez oldılar felekler

6 Tavâf iderleridi Mekke şehrin

Akıdup şehir içine nûr-ı nehrin

7 Gerekdür deyü Şeybeye ri‘âyet

Varup beytini kıldılar ziyâret

8 İderlerdi beşâret birbirine

Yapışup birbirinüñ perine

9 Bu gice zâhir olur diyü ol Şâh

İderlerdi biribirin âğâh

10 Âmine Hâtun ol dem kıldı taşdık

- Ki bu gice olur mevlūd tahkik
11 Velī tenhālīgından incinürdi
Yağınında kimesne yok şanurdi
12 Āmīne Hātun eydür bunı derken
Nidem deyü yaluñuz fikr iderken
13 Eviñ dīvārı ol sâ'at yarıldı
İçi vü taşu dağı nūr tıldı

[24b]

- 1 Hemān beytümde üç hātūn gördüm
Hüzāya şükr idüp el yüze sürdüm
2 Yüzi her birinüñ bedr aya beñzer
O tıflı gence bunlar dāye beñzer
3 Dutunup aq izārı yüzlerine
Çeküp kuḥl-i siyāhı gözlerine
4 Aḳardı nūr-ı raḥmet yüzlerinden
Dökilürdi āb-ı kevşer sözlerinden
5 Oturdılar gelüp sağ u şoluma
İkisi geçüben iki ḳoluma
6 Birisi gelüp önümde oturdı
Hicābı ol dem aradan götürdi
7 Didi datlu dilile yā Āmīne
O furḳat derdinüñ irdüñ emine
8 Ne ğāyet baḥtlu hātūnmışsın
Kim izhār idesin ol devlet ıssın
9 Bu gice senden izhār olan oğlan
Olısardı iki 'ālemde sultān

- 10 ‘Ayālũñ gibi tıfl olmadı zāhir
Dağı olmayısardur evvel āhir
- 11 İdelden halk maḥlūk katı ma‘būd
Anuñ gibi vücūd olmadı mevcūd
- 12 N’ola görmezse ger ol tıfl atasın
Aña sen hem ata vü hem anasın
- 13 Tapuñ cümle nisāya şāh olısar
Çün ol faḥr-ı cihān senden geliser

[25a]

- 1 Niçe bunuñ gibi söz söylediler
Beni vü oğlumı medḥ eyleydiler
- 2 Meger üçü dağı ḥūrīlerimiş
Velī ḡāyetde nūrānīlerimiş
- 3 Ben evvel anları insān şandum
Bilüp ḥūrīler olduḡın utandum
- 4 Çün anlardan işitdüm vaşf-ı ḥālī
Göñül evḥāmı ḡamdan oldu ḥālī
- 5 Eger dirseñ bu esrār ola taḡrīr
Ḳıyāmet ola bu olmaya taḡrīr
- 6 Bu nazm içre o Sultān olıcak yād
Ḳılasın ümmetiyseñ rûḡını şād
- 7 Ki ben biçāreye keşf ola esrār
Cihān sekrinden ola tā ki huşyār
- 8 Gel imdi söyle iy üstād-ı kāmīl
Eger olduñısa ‘ilmũnde ‘āmil
- 9 Kelāmũñle müşerref eyle devri

- Unutdur mihrũñile bize cevri
10 Haber verile mevlũd-ı Nebĩden
Bu devr-i pĩre ol řāh-ı řabĩden
11 Ne buyurmış yine diñle Āmĩne
Saña naql idem anı ben kemĩne
12 Didi górdũm evũm hũrĩyle tĩldı
şanasın gũlřen-i Firdevs oldu

[25b]

- 1 şorar anlardan ol evvel gelen hũr
Didi kim sizlere kim virdi destũr
2 Didiler kıldı Haş Cibrĩle fermān
Nidā kıl tā ki bilsin hũr u ğılmān
3 Semāvāt ehlini eyle haber-dār
Dağı arz ũzre eřyādan ne kim var
4 Cemĩ'-i kāyināta kıl iřāret
Hele evvel saña olsun beřāret
5 O ĥatm-ı enbiyā vũ faħr-ı ādem
şeft'-i rũz-ı maħřer řāh-ı'ālem
6 Bu gice bil geliserdũr vũcũda
Hemān ol dem veriserdũr sũcũda
7 'Ayān it cũmle eřyāya bu rāzı
şosunlar cũmlesi nāz u niyāzı
8 Cemĩ'isi bu gice ĥāzır olsun
O mevlũd ũzre varup nāzır olsun
9 İdũp emr-i Īlāhĩ gũř-ı Cibrĩl
Revān oldu şanasın kim eser yıl

10 Olıcak bu resme-i emr-i Hādī

Semāvāt üzre kıldılar münādī

11 Didiler yā melāyik oluñ āgāh

Beşāret viribidi size Allāh

12 Ziyād eyleñ kamu tesbīh u zikri

Geçürmeñ göñlüñüzden ğayrı fikri

13 Dağı peygāmbere virüñ şalavāt

Veyā erbāb u arzayn u semāvāt

[26a]

1 Hem istiğfār idüñ ümmetleriçün

Dağı ashāb u zürriyetleriçün

2 Nidā kıldı yine göñüllerde Cibrīl

Resūliçün kıllalar tā ki tehlīl

3 Didi Rıdvāna zeyn eyle cinānı

Mu‘aṭṭar kıla būyından cihānı

4 Bezensin hūr u ğılmānıla vildān

Ṭonansın cennet ehli cümle yeksān

5 Cinān içre ne deñlü varsa hūr

Cemī‘isine Ḥaḳdan oldu destūr

6 Ziyāret kıllalar varup Resūli

Kerāmet-kānı ol Şāh-ı uşūli

7 Kılurlar Māliki dağı haber-dār

Ki ṭamu içre nesne yaqmaya nār

8 Feriştelere emr oldu ki uçalar

Havādan misk-i ‘anberler saçalar

9 Ki yir ehli dağı ola haber-dār

- Uyana vahş u tayr u mür ile mār
10 Hemān-dem eyle kıldılar melekler
Şanasın kopdı yirinden felekler
11 Havā yüzünde her melek uçardı
Kānadından yire rahmet saçardı
12 Nişār idince günden yire nūrı
Pür itdi 'ālemi cennet buhūrı
13 Meger tuymış şabā būyından anı
Tolanur şu gibi ol dem cihānı

[26b]

- 1 Cemī'-i kāyināta kıldı ma'lūm
Kimesne kılmadı eşyāda mahrūm
2 Uyandı uykudan cümle çerende
Haber-dār oldu mecmū'ı perende
3 Deñizler çalkānup mevc urmaz oldu
Ağaçlar yire indi tūrmaz oldu
4 Pür oldu gūlgūleyle tağ u şahrā
Beşāret kıldılar akşā vü şahrā
5 Kaçan zāhir olur deyü o sultān
Yir ü gök ehli olmışdı nigeħ-bān
6 Sevinirlerdi mevlūd-ı Resūle
Melekler yūgrişürdi sağ u sola
7 Zuhūr olmadın ol rūħ-ı muşavver
Cihānı kıldı mihriyle mūnevver
8 Kaçan dünyāya ol cevher geliser
Cihān başdan başa pür-nūr olisar

9 Ne cevherdür 'aceb ol genc-i pinhân

Olısardur iki 'âlemde sulţân

10 Gelelüm yine hūrîler sözine

Görelüm biri biriyle sözi ne

11 Su'âl itdi çün ol evvel gelen hūr

Size kim verdi diyü ya'nî destür

12 İşitdük hōd su'âlinüñ cevâbın

Saňa şerh eyledüm bir bir şevâbın

13 Hüzâdan olıcağ bu resme fermân

Ne deñlü kim varıdı hūr u ğılmân

[27a]

1 Giyüp tâc-ı muraşşa' birle zîbâ

Olurlar cümle dîbâ ile zîbâ

2 Alup cevher tabağlar birle nûrı

Dahı cennetden envâ'-ı buhûrı

3 Olaydı kim irişdiler şerâya

Âmîne Hâtûn olduğı araya

4 Ki ya'nî zâhir olıcağ o sulţân

Kılalar ebğar ile nûrı efşân

5 Cihân ol nûrla olup münevver

Buhûrı kıla âfâkı mua'ttar

6 Olup hâzır bu resme cümle eşyâ

Kılurlar şubha dek ol gice ihyâ

7 Âmîne Hâtun işit yine neyler

Huzûrında o hūrîler ne söyler

8 Kâmusı medğ iderler çün Resûli

Kim oldur cümle eşyānuñ uşūlī
9 Diyelüm nice geldügin vücūda
Dağı ol demde varduğın sücūda

10 Der Zuhūr-ı Nebī

11 Gel imdi diñle iy merdān-ı ma'nī
Açıldı yine bir destan-ı ma'nī
12 İşit ol dāsītāndan bir rivāyet
Saña diyem nedür aşl-ı hikāyet
13 [Ol] üç hūrī kim evvel gelmişidi
Āmīne Hātuna yār olmuşıdı

[27b]

1 Ol üç hūruñ birisi diñle n'eyler
Āmīne Hāzretinde gör ne söyler
2 Dilerseñ kim olasın bir laḥza rāḥat
Baña söyken der iy māh-ı melāḥat
3 İşidüp söykenür hūra Āmīne
Hemān-dem ğarḳ olur nūra Āmīne
4 Ne buyurmuş gel imdi diñle ol māh
Olasın tā ki bu ma'nīden āgāh
5 Didi kim çün ṭayandum ben o hūra
Hemān ğarḳ oldum ol dem baḥr-ı nūra
6 Hārāret ğālib oldu istedüm şu
Hemān-dem şundılar bir āb-ı hōş-bū
7 Şekerden nāzūk ü şīrīn-teridi
Meger kandidate karşı eridi

- 8 Ne şudur kim bağışlar kaṭresi cān
Kim anuñ teşnesidür āb-ı ḥayvān
- 9 Koyup bir gevher ibriḡa o şuyı
Cihānı tutdı ol dem misk-i būyı
- 10 Şeker andan meger bir pāreyidi
Ki qar kaṭında anuñ kareyidi
- 11 Hemān alup elüme ki eyledüm nūş
Göründi gözüme ol dem bir ak kuş
- 12 Gelüp yanuma bir kez didi hadi
Yağrınımı kanadıla şıḡadı
- 13 Hemān-dem geldi Peyğember vücuda
İşit nice varısardur sü[cüda]

[28a]

- 1 Velī hiç olmadı baña o ḥālet
Ki anı pāk eylemek olaydı ḥācet
- 2 Hemān ol dem gözümden perde gitdi
O ḥūra o melekler diñle nitdi
- 3 Nişār idüp tabaqlar birle nūrı
Verürler devr-i ḡam-ḥōra surūrı
- 4 Pür itdi būy-ı cennet çünki dehri
Hemān ḡarḳ oldu nūra Mekke şehri
- 5 Ḥaber-dār oldu cümle cinn ü ādem
Şadāyıla hemān-dem ṭoldı ‘ ālem
- 6 Daḡı vahş u ṭuyūr taḡıla taş
Ḥaber-dār oldu mecmū‘u kuru vü yaş
- 7 Biri birine iderdi beşāret

- Qılalar ya'nî ol mähî ziyâret
- 8 Kimesne qalmanı ehl-i semâda
Ziyâret kıldı ol mähî semâda
- 9 Semâvât ehli ol mähî tamâmet
Qılurlar üç gün üç gice ziyâret
- 10 Nazar kıldum ki görem ben de anı
Ki anuñla şâd idem rûh-ı revânı
- 11 Görem kılmış mı aña kimse tîmâr
Yağûd yatur mı yirde ol vefâ-dâr
- 12 Görünmedi nihân olup gözümden
Hemân gitmişem ol dem kendüzimden
- 13 gitdi yanumdan o sulţân
Kim itdi bilmedüm ol mäh-ı pinhân

[28b]

- 1 O hüriler dağı gitmiş tamâmet
Birinden dağı qalmamış 'alâmet
- 2 Kimesne bulmadum kim şoram anı
Velî bu vechile itdüm gümânı
- 3 Ki hüriler bile alup gidüpdür
Veyâğûd bu işi Rıdvân idüpdür
- 4 Ki zîrâ üç melek kim geldi evvel
Biri Rıdvân idi kim oldu münezzel
- 5 Bu fikr içinde iken nâgehânî
Gözüm tuş oldu gördüm nâgeh anı
- 6 Evüñ bir bucağında secde kılmış
Yüzini yire urup şöyle qalmış

- 7 Götürmiş barmağını sağ elinün
Kımıldar turmayup ucu dilinün
- 8 Velî fehm itmedüm anuñ sözini
Diledüm götürem yirden yüzini
- 9 Hemân-dem irdi sem'üme bir âvâz
Yakîn kıldı kim rûhum kıla per-vâz
- 10 Buyurdu sakla ol genc-i nihânı
Kim anuñ dîni dutısar cihânı
- 11 Getürme yakınına kimse zinhâr
Sakın şanma ki yokdur nigh-dâr
- 12 Virüpdür aña Hâk dünyâ vü dîni
Dağı cümle nebînün haşletini
- 13 Dü 'âlem anuñiçün var olupdur
Bu Hâkka vü buña Hâk yâr olupdur

[29a]

- 1 İşitdüm çünki hâtifden bu râzı
Hemân şükr eyleyüp kıldum niyâzı
- 2 Yine gayb oldu ol sâ'at gözümden
Bu kez gitdüm tamâmet kendüzümden
- 3 Gözüm bakar velî bağlandı dilüm
Elüm tutar velîkin şaşdı bilüm
- 4 Yumup gözüm yine açınca turdum
Götürmişler revân ol tıflı gördüm
- 5 Kesilmiş göbegi vü sünnet olmuş
Gözi kuhl-ı cevâhir birle tölmiş
- 6 Bir ak şüfile şarmışlar o şâhı

- Nikāb idüp yüzi mihrine mähı
7 Melekler bile gelmiş bi-nihāyet
Evüm nūrile ğark olmuş tamāmet
8 Nazar kıldum yine ol tıfla tekrār
Elinde gördüm üç kilid dili var
9 Üçi dahı anuñ incüyidi aķ
Kim anlara nazardur kara toprak
10 Ferišteher ol üç miftāhuñ aşlın
Biri birine şerh iderdi faşlın
11 Biri şordı birinden kim bu diller
Ne dillerdür ki şerh itmeye diller
12 Nedür aşlı bu dillerden haber vir
Kilid-i genc-i rahmetden haber vir
13 İşid imdi ne resme kıldı taķrır
Bu nazm içre olupdur cümle taķrır

[29b]

- 1 Gelicek 'āleme ol genc-i pinhān
Hemān oldı Hüzādan bize fermān
2 Getürüñ deyü ol Şāh-ı şafāyı
Habībüm faħr-ı 'ālem Muştafāyı
3 Hüzādan olıcaķ bu resme fermān
Anasından kılp ol mäh-ı pinhān
4 İleydüñ Haķ te'ālā Hażretine
İrişdi iki ālem devletine
5 Maķāmına yine olinca nāzil
Elinden bile alup geldi üç dil

- 6 İşid imdi ol üç miftāhuñ ismin
Saña her birinüñ diyem tılısmın
- 7 Biri miftāh kufı-i genc-i nuşret
Biri hem kıble ve hem dil ü devlet
- 8 Biri anuñ zafer kufline miftāh
Üçin dağı buña virdi o fettāh
- 9 Nice haşlet dağı virdi o māha
Birini virmedi hiç Pādiřāha
- 10 Gör ol Hayy ü Qadīm i *Zū'l-Celāli*
Virür bir kulına bunca kemāli
- 11 Anı maħbūb idinüp kendüzine
Cihān halkın muṭī' eyler sözine
- 12 Dağı bu kāyināt içre ne kim var
Anuñ dostluğına olmuşdur izhār
- 13 Tufeylidür o řāhuñ cümle 'ālem
Anuñçün halk olupdur āl-ı Ādem

[30a]

- 1 Ĥabībüm didi Ĥağ hağğında anuñ
'Aceb mi olsa Sulṭān-ı cihānuñ
- 2 Gel imdi diñle rāvī kim ne söyler
Anası görelüm tıflıyla neyler
- 3 Didi kim diledüm alam elüme
Getürem Allāh adını dilüme
- 4 Ol üç ĥūrī görürem yine geldi
Mağāmum nūr-ı raħmet birle tıldı
- 5 Birisi bir gümüş ıbrık dutardı

- Elinde birinüñ bir taş t vardı
- 6 O taş t için zebercetdür didiler
Resûlün varup öninde kodılar
- 7 Ol üç hûruñ ki soñra geldi biri
Dutardı elde bir kı zıl harîri
- 8 Varuban ol legen dutan firişteh
Resûle didi iy nûr-ı sirişteh
- 9 Cihānuñ mişlidür bu taş t iy Şāh
Saña virildi bu ‘ālem ol āgāh
- 10 Şehā bu taş t içine ş un elüñi
Maķāma niyyet it depret dilüñi
- 11 Ne yir mesken olısardur tapuña
Anı ‘arz ideyin ben Hāzretüne
- 12 Āmīne Hātūn eydür gördüm ol ş āh
Elini taş ta ş undı toğdı ş an māh
- 13 O tıfluñ fehmine hayrān kaldum
Görüp el ş unduğın ı ‘ibret aldum

[30b]

- 1 Nice bildi bu ş imdi toğmı ş oğlan
Ne söyledüğini kendüye Rıdvān
- 2 Görüp el ş unduğın taş ta Āmīne
Hemān-dem vardı hayret ‘ālemine
- 3 Ne bilsin sâyir oğlan gibi ş andı
Bu resme mu‘cizin görüp utandı
- 4 Velī bilmezdi kim bu halk-ı ‘ālem
Geçüpdür yaş da andan belki Ādem

- 5 Kāmu eşyādan a'lādur o Sulṭān
Anuñ nūrından oldı cümle insān
- 6 Çün ol taşṭ ortasına şundı ol māh
Didiler yirüñ oldı Mekketü'llāh
- 7 Ki Mekke kāyinātuñ göbegidür
Nitekim āl-i İbrahīm begidür
- 8 Elin çünki ortasına qodı anuñ
Mişālidür o hōd dār-ı cihānuñ
- 9 Yirüñ ortası Mekke vü Medīne
İkisinden olur bünyād dīne
- 10 Maḳām olısar anlar ol Resūle
Leṭāfet menba'-ı kân-ı uşūle
- 11 Elinde ol ḥarīr olan Feriṣte
Didi Rıdvāna iy nūr-ı sirişteh
- 12 Resūlü'llāha meşğül ol oturma
Edā it ḥizmeti her nesne ṭurma
- 13 Meger Rıdvānemiş getüren
Resūlüñ ḥizmeti neyse yitüren

[31a]

- 1 Revān alup eline ol ḥabībi
Didi sensin ḳamu derdüñ ṭabībi
- 2 Yalıncağ eyleyüp ol taşṭa qodı
Ol ıbrıḳ şuyı birle anı yudı
- 3 Yidi nevbet çün ol şudan geçürdi
Dönüp şuyından ıbrīgüñ içürdi
- 4 Getürüñ diyü emr itdi ḥarīri

- Revān alup eline vardı biri
- 5 Aluban ol ḥarīri açdı Rıdvān
Şanasın misk-i ‘anber saçdı Rıdvān
- 6 İçinden çıkdı bir nūrānī ḥātem
Ziyāsından pür oldu iki ālem
- 7 Alup ol yüzügi Rıdvān eline
Getürdi ism-i Sübhānı diline
- 8 İki ketfī arasına Resūlūñ
Revān mühr urdı ol Şāh-ı uşūlūñ
- 9 Didi ḥatm-ı nübüvvet mühridür bu
Bunı her kim göre görmeye kaygu
- 10 Yüzügi gerçi Rıdvān bile aldı
Velī ketfinde mührūñ nūrı kaldı
- 11 Kaçan ketfī Resūlūñ açılurdı
O ḥatem mühri nūrı balk ururdı
- 12 Görüp ol yār ol mühri buldı rahmet
İki ālemde görmez biri zahmet
- 13 Daḥı aşḥābdan her kim ki gördi
Murādı dünyā vü ‘uqbāya irdi

[31b]

- 1 Resūli alup ol dem yine Rıdvān
Peri altında bir dem kıldı pinhān
- 2 Biraz eglendi vü yine çıkardı
Cemāline velī dāyim baқardı
- 3 Dönüp sem‘ine birkaç nesne söyler
Saña diyem işit kim daḥı neyler

- 4 Zübānını dönüp ağzına verdi
Biraz emzirdi vü yine çıkardı
- 5 Resûl ammā dahı yalmanurıdı
Dili Rıdvānuñ ağzında şanurdı
- 6 Dönüp Rıdvān eyitdi yā habîbi
Tapuñdur cümle bīmāruñ tabîbi
- 7 Saña emzürdigüm 'ayne'l-yaķīndür
'Ulūm-ı evvelīn ü āhirīndür
- 8 Dahī kitfūñe kim ol mühr uruldı
Nübüvvet hatmı tapuña verildi
- 9 Sen olduñ çün cihānuñ pādişāhı
Nider 'ālem dahı pūşt ü penāhı
- 10 Tapuñ haķķında çün Haķ didi *levlāk*
Sebeb sensin yaradılmağa eflāk
- 11 Dahī eşyāyla yir gök tolupdur
Kamusı tapuñiçün var olupdur
- 12 Niçe bunuñ gibi medh itdi Rıdvān
Anası işidüben kaldı hayrān
- 13 Resûli yine Rıdvān şūfa şardı
Alup anasınuñ yanına vardı

[32a]

- 1 Koyup öñünde anı 'izzetile
Didi 'ālemde var ol devletile
- 2 Bağışlasın saña tıfluñı Allāh
Murāduñ üzre dönsin mihriyle māh
- 3 Bunı diyüp işit Rıdvān nitdi

Resûlile vedâ' itdi vü gitdi

4 K alur ol  ıfl anası birle tenh 

Alup kıldı cem lini tem   

5   m ne H  tun eyd r gitdi Rı v n

G r p  ıflumı oldum   d u   nd n

6 Hem n alup y zin y z me s rd m

  ta ı depren rdi anı g rd m

7 Z b nı da ı bile depren rdi

Vel  fehm idemezid m kim ne dirdi

8 Olup mihr-i cem li birle   yr n

 derd m   sn-i g lz rını seyr n

9 Anası   nkim evinde kıldı   lvet

A  a  ıflı yiter d ny da devlet

10   n ol ma   udunı   lemde buldı

G rel m ol gice da ı ne oldu

11 Eger dirse  bu ma' n  ola ta r r

K y met ola bu olmaya ta r r

12 Bu nazm i re o Sul  n olıca  y d

K lasın   mmetiye  r  hını   d

13 Sa  a eydem yine bir        k yet

Da ı itmi  deg l kimse riv yet

[32b]

1 Mu'ciz t-ı Res l

2 Gel imdi di le c nile bu nazmı

K lalum yine dilden s ze   zmi

3   y n oldu   n ol k n-ı ker met

- Belürdi 'âlem içre çok 'alâmet
- 4 Hemân şaķ oldu evvel tāk-ı Kisrī
Serīrinden yıķar sulţān-ı Mısrī
- 5 Daķı vīrān olur biñ bir kelīsā
Hemān nesh oldu ol şeb deyr-i 'İsā
- 6 Oda tapanlaruñ maķv oldu nārı
Havāya çıķdı ehl-i küfr zārı
- 7 Kelīsālardaki putlar üşendi
Keşīşler haclarıyla oda yandı
- 8 Şanemler kim varidi Mekke içre
Helāk oldu düşüp mecmū'ı yire
- 9 İşit nice oldu o şeb hāl-i Şeyţān
Geçüp yire olur ķavmiyle penhān
- 10 Niçe dürlü daķı mu'ciz belürdi
Kim anı yine ancak Haķ bilürdi
- 11 Meger ol gice Şeybe Mekkedeydi
Dilerdi kim tavāf idüp gideydi
- 12 Anı gördi ki putlar yire düşdi
Keşīşler Mekkenen çıķdı vü kaçdı
- 13 Egilüp Mekke ol dem vardı vecde
Āmīnenüñ evine kıldı secde

[33a]

- 1 Yüzüni egilüp toprağa urdı
Yine ķāyim olup yirinde tırdı
- 2 Görüp ol hāl-i Şeybe oldu hayrān
Mecāl-i ķalmadı kim kıla seyrān

- 3 Elinden gitdi ol dem ihtiyārı
Daḥı tırmağa qalmadı qarārı
- 4 Diler kim Şeybe bābından çıkup ol
Āmīne beytine toĝrı tuta yol
- 5 Görür kim bāb-ı Şeybe secde kılmış
Āmīne beytine qarşu egilmiş
- 6 Daḥı nūrile tölmiş Mekke şehri
Münevver eylemiş gün gibi dehri
- 7 Āmīne Hātun evinden çıkup nūr
Kılurdi ‘ālem-i maḥzūnı mesrūr
- 8 Gelürdi Mekke içinden bir āvāz
Feşāḥat birle iderdi ser-āĝāz
- 9 Diridi iy yir ehli oluñ āĝāh
Muḥammed zāhir oldı *el-ḥamdu lillāh*
- 10 Daḥı erkān-ı Mekke birbirine
Selām idüp didiler irdi yine
- 11 Hüzānuñ raḥmeti bu kāyināta
İrişdi teşneler āb-ı ḥayāta
- 12 Gelürdi dem-be-dem āvāz-ı tekbīr
Melekler tölıyıldı gökile yir
- 13 Daḥı tesbīḥ iderdi taş u toprak
Aĝaçlar üzre zıkr eylerdi yaprak

[33b]

- 1 Biri birine kuşlar muştıladı
Şadā-yı vaḥşile ‘ālem tölardı
- 2 Muḥammed toĝdı diyü ya‘nī taşrīḥ

- İderdi her biri dilince tesbîh
- 3 Vücûda geldi çün ol fahr-i Âdem
Tamâmet rahmetile tldı âlem
- 4 Velîkin Şeybe kaldı hayretile
Kadem başup tururdi gayretile
- 5 Revân 'aqlını cem' idüp tamâmet
Şafâya varmağa kıldı ikâmet
- 6 Hemân-dem Şeybe bâbindan çıkup ol
Şafâ vü Merveden yaña dutar yol
- 7 Varup gördi Şafâyı Merveyle
İkisi bile gelmişlerdi dile
- 8 Virüben biri birine selâmı
'Arapca söyleşürlerdi kelâmı
- 9 Resûlullâhı zıkr eylerleridi
Vücûda geldüğün söylerleridi
- 10 Göricek Şeybe anı kaldı hayrân
Didi iy Kâdir ü Kayyûm u Sübhân

11 Münâcât-ı Gerzer-i(?) Şeybe

- 12 Bu hikmetler ki bize gösterürsin
Ki günde 'aybımız biñ kez görürsin
- 13 Velî bir zerre kesmezsin 'aṭâyı
Eger tağlarça kılsak ḥaṭâyı

[34a]

- 1 Ki zîrâ işimüz bizüm ḥaṭâdur
Tapuñuñ lâyıķı şânı 'aṭâdur

- 2 Tapuñ sulṭān-ı ālem bendeyüz biz
Nedür bizüm ḥaṭāmuz yā neyüz biz
- 3 Kul olanlar ḥaṭādan ḥālī olmaz
‘Aṭāsına şehüñ nokṣān irişmez
- 4 Ne vardur ḥikmetüñe ḥadd ü pāyān
Ne irer ‘aybımızdan bize ḥusrān
- 5 Ne ğam ma’yüb olavuz yā güneh-kār
Tapuñ gibi Şehā settārımız var
- 6 Mūnācātı tamām idüp o server
Sevinüp didi kim *Allāhu Ekber*
- 7 Çün oldı muṭṭalī’ esrār-ı ğayba
Mūnācāt eyledi Allāha Şeybe
- 8 Revān olup hemān-dem yola girdi
Āmīne Ḥātunuñ beytine irdi
- 9 Kilid dili bileydi kendüyile
Götürürdi ne yire gitse bile
- 10 Hemān kim irdi ol server ḳapuya
Varur sulṭā[n] kul gibi ṭapuya
- 11 Aṣup ḳapuyı der-ḥāl ol vefādār
Āmīne Ḥātunı kıldı ḥaberdār
- 12 Tuyıcaḳ Şeybenüñ geldügin ol māh
Didi kim kıldı yā Rab anı āġāh
- 13 Hele ḥōş geldi diyü ṭaşra çıḳdı
Hemān Şeybe anuñ yüzine baḳdı

[34b]

- 1 Görür kim gitmiş ol alnındaġı nūr

- Velî olmışdı gāyetde mesrūr
- 2 Hemān yanına varup Şeybe tırdı
O nuruñ nice olduğunu şordı
- 3 Didi kim xanı ol alnuñdağı nūr
‘Ayāniken niçün oldı mestūr
- 4 Āmīne Hātun eydür iy dilāver
Tulū’ itdi bu şeb ol şems-i hāver
- 5 Vücūda geldi bil o şāhib-i nūr
‘Aceb mi benden ol nūr olsa ger dūr
- 6 İşidüp Şeybe ol māhuñ sözini
Sücūd idüp yire sürdi yüzini
- 7 Velî didi ki iy Şāh-ı zamāne
O hāletden tapuñda yok nişāne
- 8 Ol işe uğramışa beñzemezsin
Meger kim baña toğrısın dimezsin
- 9 Dönüp ol dem yemīn itdi Āmīne
Didi borcum yoğidi bu yemīne
- 10 Velî ol anlar aḥvālını ben
Nice olur görmedüm inan baña sen
- 11 Ne gördüm ğam ne çekdüm cevı ü zaḥmet
‘Ayān oldı revān ol genc-i raḥmet
- 12 İşidüp Şeybe didi yā Āmīne
Vücūduñdur şeref viren zemīne
- 13 Yüzüñ mihrinden alur māh nūrı
Viren bu devre zātuñdur sürürı

[35a]

- 1 İnandum saña iy rûh-ı muşavver
Zuhûr olmışdur ol nûr-ı münevver
- 2 Kânı göster baña ol pâdişâhı
Nidem şimdengirü mihri le mâhı
- 3 Cemâlidür anuñ mihri le mâhum
Kulısam n'ola oldur pâdişâhum
- 4 Âmine didi kim destûr yokdur
İnan sözüme kim Tañrum tanuğdur
- 5 İşidüp Şeybe ol mâhuñ sözini
Çevürdi incinüp andan yüzini
- 6 Beğâyet katı geldi Şeybeye ol
Didi bu söz olur mı hiç maqbûl
- 7 Baña göstermeyen kimdür ol şâhı
Nihân ider mi her kez kimse mâhı
- 8 Kim ola kim baña virmeye destûr
Ya benden tıflımı kim kıla mesrûr
- 9 İşidüp Şeybenüñ sözün Âmine
Didi kimdür diyem size kemîne
- 10 Tapuñ gelmezden evvel şimdi iy Şâh
Gelüp bir kimse kıldı bizi âgâh
- 11 Didi şabr eyle üç gün taşra çıkma
Dağı hiç kimsenüñ yüzine bakma
- 12 Kimesne görmesün tıfluñı zinhâr
Baña bu resme te'kîd itdi tekrâr
- 13 İşidüp Şeybe key incindi yine

Didi dīvāne misin yā Āmīne

[35b]

- 1 Bilür misin ki şabra tākatum var
Eger görmezsem işüm oldu düşvār
- 2 Āmīne gördü kim Şeybe yiñilmez
Aña hiç söz dağı te'sir kılmaz
- 3 Didi fermān senüñdür bilmezem ben
Dilerseñ var içerde anı gör sen
- 4 Diledi Şeybe gire evine
Görüp tıflını oğlunuñ sevine
- 5 Kapu içre kadem başup ki girdi
Hemān sem'ine bir āvāz irdi
- 6 Şadāsından yıkıldı şandı eflāk
Yakın kaldı kim ola zehresi çāk
- 7 Didi hısmile tır kanda gidersin
Koyalar mı seni ne fikir idersin
- 8 İşidüp Şeybe anı diñle neyler
Dönüp vehmile bir kaç nesne söyler
- 9 Didi kim oğlım oğlın göre geldüm
Vücūda geldüğini şora geldüm
- 10 Didi üç güne dek yok size destūr
Gerekse beytūñe var git gerek dur
- 11 Ferişteler kılar şimdi ziyāret
Anuñçün ādeme yokdur icāzet
- 12 İşidüp Şeybe ol şahsuñ sözini
Hemān-dem taşra dönderdi yüzini

13 Varup ol dem Āmīne atına ol

Didi taı oldum olua ul

[36a]

1 Ne apu gibi ‘ālemde nisā var

Ne hd tıflu gibi bir meh-liā var

2 Bunı diyp hemān-dem dndi itdi

ısid imdi varup beytine nitdi

3 Tamām  gn olunca abr ıldı

Vel kendye āyet cebr ıldı

4 Āmīneyi orardı ehli andan

Cem’isi severdi an cāndan

5 Birine daı hālını dimezidi

Vel bir loma ansuz yimezidi

6 Daı diridi kim abr eyle  gn

O dem kim irie drdnci gn cn

7 Hemān ol dem icāzetdr varasız

Mbārek yzini anu gresiz

8 Bu resme ehlini ılup tesell

O meh albinde iderdi tecell

9 Tamām oldu cn  gn va’de yitdi

Vidā’ idp semāvāt ehli itdi

10 Gel imdi dile yine eybe neyler

Āmīne atına varup ne syler

11 Tamām  gne dek abr idp ol āh

Hemān drdnci gn urdu seer-gāh

12 Āmīne Hatunu beytine vardı

Biraz ārām idüp apuda urdu
13 İeriden grdi kim āvāze gelmez
Daı hi vechile bir sz belrmez

[36b]

- 1 Diledi kim ola beytine revāne
İeriden uyup ol āh-ı zamāne
- 2 Revāne olup istikbāle ıdı
Cemāline anu n eybe badı
- 3 Grr kim nra ar olmu āmne
iyā dmi cemālinden zemne
- 4 Didi eybe ki iy māh-ı gzde
Baa gster anı ol nr-ı dde
- 5 Nie bir ola bu cevri  meaat
Nihāyet daı bulmaz mı bu frat
- 6 Mbeddel olmasın mı vala hicrān
İrimesin mi cāna cism-i b-cān
- 7 İidp eyben szini āmne
Didi kim ird ol derd emine
- 8 Buyuru ier ltf idp iy āh
Yaramaz kim yalnuz ura ol māh
- 9 İidp eybe anı durdu der-āl
Varup ol āha ıldı ‘izz  ibāl
- 10 Resli gtrp yirden āmne
Hemān-dem verdi ceddin eline
- 11 Alup eybe o āhı ‘izzetile
Didi dnyāda var ol devletile

12 Velî gördi ki bir nūr-ı münevver

Olup insān şeklinde muşavver

13 Yüzünüñ nūrı yirden göke ırmış

Cemāli mihre māha şu'le virmiş

[37a]

1 Şu resme olmuşıdı nūrile ğarķ

Ki cismi olmazıdı nūrdan farķ

2 Naẓar kıldı cemāline çün ol şāh

Görüp yüzün didi kim *bārek 'Allāh*

3 Zehī naķķāşı kim bu resme taşvīr

Ne gördi kimse ne hūd kıldı taḥrīr

4 Hüzā ḥalk eyleyelden kāyinātı

Kimesne görmedi bu resme zātı

5 Felekler dergehinüñ perdesidür

Melekler nūrınüñ perverdesidür

6 İdersem ḥaşre dek vaşfını taķrīr

Güneşden zerresi olmaya taḥrīr

7 Ne bunuñ gibi er toğurdı ana

Ne gelmişdür bunuñ mişli cihāna

8 Gelenler bizden evvel kāyināta

Ḳamu ḥasret gidüpdürler bu zāta

9 Müyesser kılmadı Ḥaķ kim göreler

Mübārek ayağına yüz süreler

10 *Bi-ḥamdi 'llāhi* bize oldu müyesser

Ezelden kılmışımış Ḥaķ muḳadder

11 Bu ma'sūma velī ne virelüm ad

Ki dāyim anuñıla kıllalar yād

12 Āmīne didi tapuñ bilür anı

Bu ma'şūmuñ saña ma'lūm şānı

13 Velī ol dem ki bu tıflı oldı ızhār

Meleklerden işitdüm bunı tekrār

[37b]

1 Muḥammed diyü kıldılar beşāret

İderlerdi gelüp bir bir ziyāret

2 Cemi'isi ki görmege gelürdi

Muḥammed ibn-i 'Abdullāh dirdi

3 Daḥı bir dürlü ad işitmedüm ben

Ne ad virmek dilerseñ aña vir sen

4 Dönüp Şeybe didi kim yā Āmīne

Ne ad virem o şāha ben kemīne

5 Ne kim dünyāya geldi aşı-ı mürsel

Daḥı her kime kim şuhuf oldı münzel

6 Muḥammed cümlesinden yād olupdur

Cihān ol adıla ābād olupdur

7 Daḥı ol gice kim mevlūd oldı

Cihān ser-tā-ka-dem nūrıla tıldı

8 Ne deñlü varısa 'ālemde eşyā

Muḥammed dirdi emvāt ü aḥyā

9 İşitdüm ol gice tağıla taşdan

Ağaçlardan kırudan daḥı yaşdan

10 Biri birine iderdi beşāret

Kılalum diyü ol māhı ziyāret

- 11 Muḥammed didi çün ol tıfla Hādī
Ben añā nice virem ğayrı adı
- 12 Ezel virilmiş adı çün Muḥammed
Hem āḥir olsun anuñla muḥalled
- 13 Velī ben bendeye oldu bu ma'lūm
Ki taḥḫīk enbiyādandur ol ma'sūm

[38a]

- 1 Bu belki cümlesinüñ serveridür
Hemān āḥir zamān peygamberidür
- 2 Velī bu sırrı zinhār eyleme fāş
Ḳureyşīler işidüp ḳaldurur bāş
- 3 Daḥı toğmadın itdiler 'inādı
Göresin şimdidengirü fesādı
- 4 Ne kim görmişidi Şeybe ve Āmīne
Ḥaber virdi ikisi birbirine
- 5 Dönüp Şeybe vidā' itdi vü gitdi
İşid imdi varup beytine nitdi
- 6 Ḳıluban ehl-i beytini ḥaber-dār
Velī ışmarladı varına tekrār
- 7 Āmīne Ḥātuna ḥürmetler eyleñ
Ḥuzūrında sözi luṭfıla söyleñ
- 8 İşidüp cümlesi gör kim niderler
Hemān-dem ittifāk idüp giderler
- 9 Varup gördiler ol rūḥ-ı muşavver
Cihānı nūrıla ḳılmış münevver
- 10 Yüzi ḳatında gün bir zerre olmuş

- Cebîni şan meh-i bedr idi tölmiş
11 Cemâli gün kaşı genc aya beñzer
Evi cennet özi havrâya beñzer
12 Güneş nûrı cebîninden alurdı
Kamer kaşın görüp taña kalurdı
13 Maķâmı bû-yı cennet birle tölmiş
Şanasın gülistân-ı cennet olmış

[38b]

- 1 Resûli kucağında görüp anuñ
Didiler budur ol şâhı cihānuñ
2 Budur ol âfitâb-ı bürc-i devlet
Budur ol maṭla'-ı mäh-ı sa'âdet
3 Budur ol Hâķ te'ālānuñ ḥabîbi
Budur ol bî-devā derdüñ ṭabîbi
4 Egerçi 'āleme geldi çoğ oğlan
Velî gelmedi bunuñ gibi sulṭān
5 Ne görmışdür bunuñ kimse mişālin
Ne mişlinüñ göriserler ḥayālin
6 Resûli her kişi kim göre geldi
Cemālini göricek heybet aldı
7 Gelüben her kişi kim gördi anı
Didiler dutısardur bu cihānı
8 Velî her kim cemālin gördi anuñ
Unutdı şuğlunı cümle cihānuñ
9 Dilemezdi ki gideydi yanından
Şanurdı gitse ayrılır canından

- 10 Eline her kim anı ol dem aldı
Dimāğı bû-yı cennet birle taldı
- 11 alup cisminde bûyı ol buuruñ
Eğer kıldı yüzine şav-ı nûruñ
- 12 açan kim biri yanına varaydı
Ya varup ehl-i beytini göreydi
- 13 Tolardı beyti 'ıtr-ı cennetile
alurdı ehl-i beyti hayretile

[39a]

- 1 Dönüp şorarlarıdı bu ne bûdur
Bize 'arz it bu ne zıba oudur
- 2 Anı ehline şerh eylerleridi
Daı gördüklerin söylerleridi
- 3 İşidenler hemân durup giderdi
Cemâlini görüben hamd iderdi
- 4 Bu resmile yidi gün yidi gice
Varurlar bamayup er ü gice
- 5 Geh iderlerdi dârimı seyrân
Geh olurlardı envârına hayrân
- 6 Gelüben gitdiler çün kim yidi gün
Sekiz gün diyicek baqlandı düğün
- 7 Velî 'Abdu'lmenâfuñ arıbaşı
ızı vü gelini vü 'âm u aşı
- 8 Didiler yâ Âmine saña küsdük
Selâmı daı senden belki kesdük
- 9 Revâ mıdur ki tıfluñ ola izhâr

- Birimüz dağı olmadın haberdār
10 Revān sürme çeküp sünnetlemişsiz
Ne bize vü ne ğayra hōd demişsiz
11 İşidüp anlaruñ sözün Āmīne
Niçesin cebr başladı yemīne
12 Cemī'i mācerāyı evvel āhır
Bularuñ hızm̄etinde kıldı zāhır
13 Ol üç günde ne kim gördiyse birbir
Cemī'isine anı kıldı taķrīr

[39b]

- 1 İşidüp cümlesi hayrān olurlar
O gün dağı Āmīneyle kalurlar
2 Gelelüm imdi düğün sözine biz
Ki tā sizler dağı vāķıf olasız
3 Eger dirseñ bu ta'bīr ola taķrīr
Kıyāmet ola bu olmaya taķrīr
4 Bu nazm içre o Sulţān olıcaķ yād
Kılasın ümmetiyseñ rūhını şād

5 Şıfat-ı 'Arūs

- 6 Gel iy murğ-ı seher irişmeden şām
Bu 'ālemden ola kim aluruz kām
7 Müşerref kıl bizi bir dem demüñden
Kādemler görevüz tā maķdemüñden
8 Resülüñ yine evşāfını yād it
Kilid-i hüzni dillerden küşād it

9 Haber vir dahı ‘Abdu’l-Muṭṭalibden

Mu’aṭṭar kıl meṣām-ı dehri ṭıbden

10 Dügüne çün kim itdi Şeybe niyyet

Tamāmet Mekke şehrin kıldı da’vet

11 Hicāz iline hem gönderdi kıllar

Ne deñlü varsa beklendi yollar

12 Oқundı cümle çün il ü vilāyet

Şu deñlü halk geldi bī-nihāyet

[40a]

1 Ki şehir-i Mekkeye şıgmadı ādem

Ne şehir-i Mekke belki ṭoldı ‘ālem

2 Yir üzre ḥaymeler ṭutdı cihānı

Felek ol bezmüñ oldı sāye-bānı

3 Güneş düşer zemīne zer bisāṭın

Ay aydın itdi göküñ yidi ḳatın

4 Bulutdan yağdı yağmur yirine nūr

Ki gide zūlmet-i ğam ire mesrūr

5 Şabā ol bezme ferrāş olmışıdı

Cihān bū-yı leṭāfet ṭolmışıdı

6 Melekler gökden iderlerdi seyrān

Yir ehli olmışıdı cümle ḥayrān

7 Bu resme çünki cem’ oldı ḥalāyık

Ne ola ki ola ol sulṭāna lāyık

8 Yidi gün yidi gice ṭoy iderler

Şeker şerbetlerini cūy iderler

9 Pür oldı Mekke şehri ni’metile

Yimezdi etmegi kimse etile

10 Döküldi şol kadar envā'-ı ni'met

Dükenmezdi yineydi tā kıyāmet

11 Şeker şahrāda şu gibi akardı

Ya hūd envā'-ı hūna kim bakardı

12 Cemī'i toyduğından soñra insān

Ne deñlü varısa 'ālemde hayvān

13 Pür oldı cümlesi ol ni'metile

Dahı kurdıla kuş toydı etile

[40b]

1 Kimesne kaldı 'ālemde mağbūn

Meger kalmış ola Būcehl-i mecnūn

2 Harem seyyidler cem' olmışıdı

Cem'i Mekke şehri tölmişıdı

3 'Arab kāmillerinden söylediler

Resūli her biri medh eylediler

4 Ne buyurmuş gel imdi diñle anlar

Ne resme virdiler medhinde cānlar

5 Medh-i Resūl

6 Didiler budur ol maqbūl Hāzret

Ki bunda hatm olısdur nübüvvet

7 Budur ol mazhar-ı zāt-ı mu'azzam

Bunuñ şānında vardur cümle haşlet

8 Muṭī' ola bu tıfla cümle 'ālem

Kaçan ki kıla halkı dīne da'vet

- 9 Bu Şāhuñ emri ile günde beş kez
Urıla haşre dek ‘ālemde nevbet
- 10 Bunuñ haqqında Hāk didi habībüm
Kime virildi ālemde bu devlet
- 11 Ebed ümmetlerinüñ olısardur
Maķāmı ravza-ı gülzār-ı cennet
- 12 Cehennemden halāş olmayısardur
Haķikat olmayanlar aña ümmet
- 13 Cemī’i enbiyā vü evliyāya
Bu sultān idiser maḥşerde şefkat

[41a]

- 1 Bunuñ emrine fermān olmayanuñ
Biri bulmaz iki ‘ālemde raḥmet
- 2 İşitmedüñ mi Şeytān nice oldı
Bunuñ ceddine çün kılmadı hürmet
- 3 Çün oldı aña ol merdūd düşmen
Hemān boynına geçdi tavķ-ı la’net
- 4 Żalāletden ebed kırtulmayavuz
Eger bu kılmazısa bize himmet
- 5 Olısar buña Hākdan farz u vācib
Koyısar kendü daḥı şer’-i sünnet
- 6 Kaçan kim da’vet ide ḥalkı dīne
Ne deñlü varısa ‘ālemde millet
- 7 Cemī’isi olup emrine fermān
Bulısarlar anuñ dīniyle kuvvet
- 8 Kāmu āyīn-i mürsel nesh olısar

- Bunuñ dīni kaçan kim tuta şöhret
- 9 Velī küffār elinden ‘ālem içre
Çekiser nice müddet cevr ü zaḥmet
- 10 Bu sulṭānuñ gelüp ümmetlerinden
Kılalar kāfirüñ cānına mihnet
- 11 Bunuñ ümmetlerinden nicesinüñ
Elinde olısdur zehr-i şerbet
- 12 Cemī‘i enbiyā vü āl-i Ādem
Bu Şāhuñ şānıyla bula ‘izzet
- 13 ‘Aceb mi ‘ālemīne şāh olursa
Elinde bile geldi kufl-ı nuşret

[41b]

- 1 Bu evşāfuñ delīline yiter ol
Cebīni üzre olan nūr-ı ḥüccet
- 2 Rızāsıdur bunuñ ‘ālemde maḳşūd
Kılanı guşşa vü derd ü meşakkat
- 3 Hüzāya Cevherīni kılma maḥrūm
O Şāhuñ şefḳatından rüz-ı ḥasret
- 4 Geçüpdür bunda ‘ömri fürḳatıla
‘İnāyet kıl kim anda bula vuşlat
- 5 O kāmiller kim anda söylediler
Niçe bunuñ gibi medḥ eylediler
- 6 Oldı kim nihāyet buldı da‘vet
‘Arūs ehline virildi icāzet
- 7 Bu aḥbārı ne taṭvīl idelüm biz
İşitmişsiz cemī‘isin bilürsiz

- 8 'Arūs ehli tağılup çün giderler
Şorana vaşf-ı hālî şerh iderler
- 9 Resūluñ şöhreti tutdı cihānı
İşiden görmege gelürdi anı
- 10 O şāhuñ vaşfına yoǵdur nihāyet
Olur mı baħr-ı bī-pāyāne ğāyet
- 11 Terakķī itdi gün günden cemālī
Vilāyetlerde söylendi kemālī
- 12 Geçüp 'ömr-i 'azīzinden niçe yıl
Şuña dek kim Hüzādan irdi Cibrīl
- 13 Getürdi Hāķ te'ālānuñ selāmın
Beyān itdi huzūrında kelāmın

[42a]

- 1 Geyürdi hem nübüvvet hīl'atini
Koyup başına tāc-ı devletini
- 2 Daħı Hāķ her ne kim kılmışdı taķdīr
Aña Cibrīl bir bir kıldı taķrīr
- 3 Niçe müddet bunuñ üstine geçdi
Ġazālar kıluban il ü gün açdı
- 4 Muṭī' olanlar aña buldılar rāh
Velī serkeşlik iden qaldı güm-rāh
- 5 Tamāmet çünki kuvvet dutdı dīni
Musahħar kıldı cümle yiryüzini
- 6 Cemī'-i 'āleme hukm itdi ol şāh
Ki fermānındaydı mihriyle māh
- 7 Bunuñ üstine daħı geçdi çok sāl

Görelüm nice olur şimdengirü hāl

8 Evşāf-ı Mi'rāc

- 9 Gel imdi diñle yine bir hikāyet
Ki idem bir kıışadan dañı rivāyet
- 10 Çün itdüm 'aczile mevlüdü taķrır
Kılam şimdengirü mi'rācı taķrır
- 11 İşid imdi ne buyurmuş o sulţān
Cihān u cān anuñ yolına ķurbān
- 12 Meger bir gice bu çarķ-ı siyeh-püş
Günüñ cāmını nüş idüp kılur boş
- 13 Gice nūrından olmuşdı günüñ dūr
Görinmezdi ķamer yağardı yağmur

[42b]

- 1 'Alīnuñ kız ķarındaşı varidi
Adına Ümmehānī dirleridi
- 2 Resūle hayli hizmet kılmışdı
'Alī birle müslümān olmuşdı
- 3 Severdi cān u dilden o Resūli
Kāçan görem diyü gözlerdi yolu
- 4 Resūl ol hātuna dāyim varurdi
Evinde bī-tekellūf otururdi
- 5 Meger yine Resūl andaydı ol şeb
Görünmezdi bulutdan gökde kevkeb
- 6 Şaķırdı yıldırım gürlerdı gökler
Giderdi heybetinden 'aķl-ı ögler

- 7 Resûlullâh işit kim ne buyurmuş
Meger ol dem cemî'i nâs uyurmuş
- 8 Didi sem'üme irdi şavt-ı Cibrîl
Revân geldi şanasın kim eser yıl
- 9 Oturduğum evüñ saǵfı yarıldı
Cihân şandum ki yirinden arıldı
- 10 Selâm itdi gelüben heybetile
Göründi bir 'acâyib heybetile
- 11 Velî bir müntehâ şüretde geldi
Kim ol bu dünyâ taşvîri degüldi
- 12 Açup yitmiş bölük kılmış saçını
Velî hayretde komış misk-i Çîni
- 13 Kâra saçına ağ inci dizilmiş
Libâsında yeşil haţlar yazılmış

[43a]

- 1 Dimiş kim *lâ ilâhe illallâh*
Resûlidür Muḥammed oluñ âgâh
- 2 Bile gelmişidi yitmiş biñ ferişte
Olup mecmû'ı nûrıla sirişte
- 3 Cemî'isi gelüp üstine üşdi
Resûlullâha ol dem ǵorkı düşdi
- 4 Gelüp anı hemân-dem ǵoçdı Cibrîl
Perinden ǵıb-ı cennet saçdı Cibrîl
- 5 Getürdi Ḥaǵ te'âlânuñ selâmın
Daǵı 'arz itdi mecmû'ı beyânın
- 6 Dönüp didi ki iy şâh-ı vilâyet

Ƙapuñdur Ka'be-i maḳṣūd u ḥācet

7 Nebīlernüñ viribidi ṭapuña

Selāmını getürdüm Ḥazretüñe

8 Seni kendüye da'vet kıılır ol ṣāh

Ṭapuña intizār ider ol āgāh

9 Senüñçün zeyn olupdur cennet-i hūr

Semāvātı ḳudūmuñla eyle pür nūr

10 Bu gicedür o ḳadr-i leyl-i raḥmet

Bu gice olısar mi'rāc-ı vuṣlat

11 Bu gice ğarḳ idiser kevni envār

Bu gice olıardur keṣf-i esrār

12 Bu leyl o gicedür kim vaṣf olunmaz

Bu leylüñ sırrı muğlaḳdur bilinmez

13 Gelenler senden evvel görmediler

Bu leylüñ ḥikmetine irmediler

[43b]

1 Ne senden ṣoñra ḥalḳ olan göriser

Ne ḥōd kimse ḥayāline iriser

2 Bu gice olıarsın Ḥaḳḳa vāṣıl

Ne maḳṣūduñ varısa ola ḥāṣıl

3 Bunı diyüp işit kim nitdi Cibrīl

Resūli alup ol dem gitdi Cibrīl

4 Varup Zemzem ḳuyusına ilette

Resūli ḳoyup anda diñle n'itdi

5 Buyurdi ḥāzır itdiler Burāğı

Dönüp didi Resūle kııl yarāğı

- 6 Bu şudan ğusl it iy şāh-ı Hicāzī
Vużū tecdīd idüben kıl namāzı
- 7 Süvār ol devlete bu Burāğa
Velī zinhār bakma şol u şağa
- 8 İşidüp Cebrā'ilüñ sözin ol şāh
Didi kim işimüz hayr ide Allāh
- 9 Hemān ğusl eyleyüp kıldı namāzı
Hüzāya hamd idüp itdi niyāzı
- 10 Du'ā kılup elin yüzine sürdi
Varup Cebrā'ilüñ katında tırdı
- 11 Görür Mīkā'lı dağı o sultān
Gelüp dutmuş Feriştelerle dīvān
- 12 Meleklerden niçe biñ ol da almış
Resülullāhı istikbāle gelmiş
- 13 Varup virdiler ol şāha selāmı
Bu oldu anlaruñ feth-i kelāmı

[44a]

- 1 Mübārek kıla mi'rācuñı Allāh
Tapuña kutlu olsun gitdigüñ rāh
- 2 Bunı diyüben itdiler yarāğı
Hemān Cibrīl alup geldi Burāğı
- 3 Resül eydür görüp didüm ben anı
Zehī Hālīk ki virmiş buña cānı
- 4 Yaratmış Hāk te'ālā kudretinden
Hemān insāna beñzer şüretinden
- 5 Kalan a'zāda hayvāna beñzer

- Velī boynı vü başı ata beñzer
- 6 Yelisi lü'lü ile zīnet olmuş
Yüzi üzre saçı iki bölünmiş
- 7 Kılı altun teline beñzeridi
Dizinden dırnağına dek zeridi
- 8 Ziyā virürdi yılduz gibi çeşmi
Süheyl urup velī iderdi hışmı
- 9 Tonınuñ rengi līkin eşhebidi
Velī la'lin kamu mercān lebidı
- 10 Varidi hem zümürütten kanadı
Açup uçınca depredmezdi bādı
- 11 Dağı her 'üzvı bir gevherdenidi
Hemān ancağ ayağı zerdenidi
- 12 Kızıl mercānıdı dört dırnağı hem
Degüldi gevdesinden bir kılı kem
- 13 Hemān tāvusıdı kuyruğı nağşı
Ayıt kim gördi anuñ gibi rahtı

[44b]

- 1 Licāmı la'l zeyni gevheridi
Kulañı sīm üzengisi zeridi
- 2 O yanında olan dürrile gevher
Cihānı gün gibi kılmışdı enver
- 3 Muḥammed diledi bine ol Burāğa
Ki Cibrīlile ya'nī göke ağa
- 4 Hemān ol dem Burāğı çekdi Cibrīl
Melekler kıldılar tekbīr ü tehlīl

- 5 Gel imdi diñle ol Burāğı neyler
Huzūrında Resūlüñ gör ne söyler
- 6 Çekinüp binmege kıomaz Resūli
Ne vechile ider diñle uşūli
- 7 Burāğa dönüben Cibrīl söyler
Cemī'i mācerāyı şerh eyler
- 8 Didi neydi çekinmekden murāduñ
Resūli binmege niçün kıomaduñ
- 9 Seni Hāķ hōd anunçūñ var idüpdür
Beşerden biñ yıl evvel yār idüpdür
- 10 Ki merkeb olasın ol şehsüvāra
Ne yire diler ise bine vara
- 11 Revā mı hocaña 'āşī olasın
Süvār olmağa anı kıomayasın
- 12 Burāğ işitdi Cibrīlüñ sözini
Hemān-dem toprağa sürdi yüzini
- 13 Didi hāşā ki bu işi kıılam ben
Ve yāhūd hocama 'āşī olam ben

[45a]

- 1 Bugün budur murād Hāzretinden
Beni yād ide yarın şefkıatinden
- 2 Burāğı yine ol demde ben olam
Ki meydānında hāşruñ cilve kıılam
- 3 Kıabūl itdi Resūl anuñ sözini
Bu kez teslīm kııldı kendüzini
- 4 Burāğı yine ol dem çekdi Cibrīl

- Hemān kıldı melekler hamd ü tehlīl
- 5 Resūlūñ cümlesi yanına geldi
Rikābın dutdı Mīkā’ıl egildi
- 6 Sūvār oldı Resūl ol dem Burāğa
Melekler yūğrişürdi şola şağa
- 7 Dönüp Cibrīl itdi yā Muḥammed
‘Acāyibler göricek yolda bī-ḥad
- 8 Daḥı āvāzlar kim işidesin
Muḳayyed olmayup aṣlā gidesin
- 9 Bunı diyüp gelürlerdi bir araya
Resūli alup ağıdı ger havāya
- 10 Giderken irdi şağından bir āvāz
Daḥı şolından itdiler ser-āğāz
- 11 Birine daḥı olmayup muḳayyed
Havā yüzünde giderdi mü’ebbed
- 12 Görür ki qarşudan irişdi bir zen
Olup envā’-ı cevherle müzeyyen
- 13 Cemāli şöyle kim bedr aya beñzer
Velī fi’linden ol bedr aya beñzer

[45b]

- 1 Aña daḥı naẓar kılmadı ol māh
Giderlerdi havāda dutıban rāh
- 2 Çün andan daḥı geçdi ol ser-efrāz
Hemān irdi bir heybetlü āvāz
- 3 Resūl anı işidüp heybet aldı
O şavtuñ şiddetine taña kaldı

- 4 Geçüp andan dahı bir ıağa irdi
Kim anda bir ‘acāyib nesne gördi
- 5 Karaydı cümle başdan başa ol ıağ
Taşı ve toprağı neden yoğıdı ağ
- 6 Hemān kim vardılar yanına ıağıñ
Licāmın tutdı Cebrā’il Burāğıñ
- 7 Resūle didi iy Şāh-ı vilāyet
Bu ıağı inüben eyle ziyāret
- 8 Budur ol ıağ ki dirler Tūr-ı Mūsā
Ziyāret eylemişdür bunı ‘İsā
- 9 Karındaşıñ maķāmın kıl ziyāret
Namāz idüp Hüzādan dile hācet
- 10 İşidüp Cebrā’ilüñ sözün ol şāh
Didi hōş varduñ itdüñ yiri āgāh
- 11 Hemān ol dem inüp kıldı namāzı
İdüp Mūsā maķāmında niyāzı
- 12 Gelüp Cebrā’ilüñ ıatında durdı
Şadālar kim işitmişidi şordı
- 13 Didi Cibrīl ol şağıñdan gelen ün
Yehūd āvāzı idi iy yüzi gün

[46a]

- 1 Velī ol sol ıarafdan iren āvāz
Naşārā şavtıydı iy ser-efrāz
- 2 Eger anlara itseñ iltifatı
Şehā dīnūñüñ olmazdı şebātı
- 3 Tapuñdan soñra az az ümmetüñden

Çoğı yüz döndereydi Һazretünden

4 Kimi anuñ yehūdiler olaydı

Kimi naşrānī dīninde ҡalaydı

5 Çün olmaduñ birisine muķayyed

Olısardur Şehā dīnūñ mü'ebbed

6 Dönüp şordı kimidi o 'avret

Gelüp gösterdi bize Һüsn-i şüret

7 Didi Cibrīl kim dünyāyıldı ol

Dilerdi Һizmetünde ola maķbūl

8 Anuñla söyleşeydūñ ger Şehā sen

Kimesne ҡalmayaydı ümmetünden

9 Ҷamu dünyāya aldanup ҡalaydı

Arada āhiret unıdılaydı

10 Hele söyleşmedūñ Allāha minnet

Ҳalāş oldu anuñ şerrinden ümmet

11 Dönüp Cibrīle ol Şāh-ı ser-efrāz

Didi neydi ya ol heybetlü āvāz

12 Didi Cibrīl iy Şāh-ı nübüvvet

Ҷapuñ kim ol şadādan aldı heybet

13 Kenārından meger çāh-ı caḥīmuñ

Uçar bir taş emriyle Raḥīmuñ

[46b]

1 Tamām biñ yıldı kim ol giderdi

Ҷapu dibine daḥı şimdi irdi

2 Hemān eyle diyüp çekdi Burāğı

Resūli bindirüp aşardı җağı

- 3 Gözi yumup açınca Kudsı irdi
Cemî'-i enbiyâ rûhını gördi
- 4 Dağı mürsellerüñ ervâhını bir bir
Gelüp etrâfa şaf bağladı yir yir
- 5 Nidâ kıldı hemân-dem anda Cibrîl
İşidüp kıldılar tekbîr u tehlîl
- 6 Didi ervâh-ı cümle enbiyâya
Dağı ehl-i zemîn ü hem semâya
- 7 Ki hatm-ı enbiyâya kıluñ ikrâm
İmâmet idiserdür olasız râm
- 8 İşidüp enbiyâ ervâhı geldi
Selâm idüp Resûle karşı durdı
- 9 Dağı ervâhı bir bir mürselinüñ
Nidâsın işidüp peyk-i emînuñ
- 10 Gelüp virdiler ol şâha selâmı
Beşâret kılup itdiler kelâmı
- 11 Didiler kutlu olsun saña Mi'râc
Ayağüñ toprağıdur bize ser-tâc
- 12 Bes andan soñra ol şâh-ı kerâmet
İder Akşâda ervâha imâmet
- 13 Kılurlar çün Resûlile namâzı
Namâzı kılup itdiler niyâzı

[47a]

- 1 Dönüp biri birine söylediler
Resûlüllâhı ta'rîf eylediler
- 2 Cemî'isi du'â idüp Resûle

- Vidā' itdiler ol şāh-ı uşūle
- 3 Resūli ol aradan aldı Cibrīl
Hemān-dem 'azm-ı şahrā kıldı Cibrīl
- 4 İrüp şahrāya gör kim neylediler
Hemān-dem 'azm-ı eflāk eylediler
- 5 Resūli alup ol dem uçdı Cibrīl
'Urūc itdi şanasın kim eser yıl
- 6 İrüp ol göki seyrān iderler
ẖarār itmeyüben ol dem giderler
- 7 Revān Cibrīl açup yine per ü bāl
İrişdiler ikinci göke fī'l-hāl
- 8 Anı dahı temāşā kılup ol māh
Hemān üçünci göke dutdılar rāh
- 9 İrişüp anı dahı seyr iderler
Dönüp dördünci kat göke giderler
- 10 Kılurlar anda dahı çok temāşā
Cehennem dahı ol gökdeydi hāşā
- 11 Anı dahı Resūle gösterürler
Temāşā eyleyüp bir dem tıururlar
- 12 Olup dördünci kat gökden revāne
Erişdiler beşinci āsumāne
- 13 Anı dahı kılup bir dem teferrüc
Revān altıncı göke kıldılar göç

[47b]

- 1 İrişüp aña ol dem gör niderler
Biraz anı dahı seyrān iderler

- 2 Hemān Cibrīl alup yine Resūli
Bu kez yidinci göke dutdı yolu
- 3 İrüp ol āsumāne dahı fi'l-hāl
Olurlar bir dem anda *fāriḡü'l-bāl*
- 4 Görürler anda çok dürlü 'acāyib
Bir ev varidi ol gökde ġarāyib
- 5 O dāruñ *Beyt-i Ma'mūr* idi adı
Anı Mekke miṣāl itmişdi Hādī
- 6 Melekler anı kılurdı ziyāret
Resūli görüp itdiler beşāret
- 7 Gök ehlinüñ meger ol Mekkesiymiş
'İbādet-ḡānesi vü tekkesiymiş
- 8 Görürler anda dahı çok ġarāyib
Olurlar ol aradan yine ġāyib
- 9 İrişüp Sidreye gör neylediler
Anı da müntehā seyr eylediler
- 10 Yaratmış bir ağacı anda Sübhān
Yemişi nūrı rengi bergi elvān
- 11 Dibinden Kevşer ırmağı çıkardı
Çemenlerde revān olup aḡardı
- 12 Resūl anı dahı kılur temāşā
Meger Cibrīle ol olmuşıdı me'vā
- 13 Öte geçmezdi andan bir ḡadem ol
Dahı bilmezdi var mı yok mıdur yol

[48a]

- 1 Hemān kim ol araya geldi Cibrīl

- Maķāmında  uruban  aldı Cibr l
- 2 Res l anı g r p yanına vardı
Bu arada ne  urdu  diy   ordı
- 3 D n p Cibr l eyitdi y  Mu ammed
Bu a acı  ılupdur  a  ba a  ad
- 4 Da ı bundan a arı ge mezem ben
Ne menzild r yolını se mezem ben
- 5  apu ndan  ayrı bundan kimse ge mez
Bu sırrı  a  da ı e y ya a maz
- 6   id p peyk-i  a  u  s zi ol    h
Didi kim g steriser y  ba a r  h
- 7 Res l eyd r bu s zi s yleriken
N'ola   l m diy  fikr eyleriken
- 8  ri di c nib-i  a dan bir  v z
Didi Cibr l ke f oldu bu kez r z
- 9 Hem n eyle diy p ol peyk-i   zret
 igin mden yapı up  ıldı  uvvet
- 10 Beni atup hav ya  aldı Cibr l
Ser r oldu ba a  an kim eser yil
- 11 G r p ol   leti *l  ye   l* oldum
Zam ndan  o ra   n kend me geld m
- 12 Y z mi sil ben a dum g z mi
Ye il k rs de g rd m kend z mi
- 13 Ba a ikr m id p ol k rs  s yler
  id imdi ne resme  izzet eyler

[48b]

- 1 Varup biñ 'özrile virdi selāmı
Dönüp 'arz itdi bir niçe kelāmı
- 2 Didi adum benüm Refrefdir iy şāh
Beni Hāḡ Hāzretüñe kıldı hem-rāh
- 3 Burāḡuñ şimdidengirü ben oldum
Ne ğam ben ḡula sen sultānı buldum
- 4 Bunı diyüp hemān-dem kıldı pervāz
Şanasın murġ-ı ḡudsīdür ya şehbāz
- 5 İrişüp geḡti yetmiş biñ ḡicābı
Çekup 'arşa bulur Hāḡdan icābı
- 6 Anı gördüm ki geldi bir ferişte
Cemāli nūrile olmış sirişte
- 7 Beni vaḡdet ḡicābına iletđi
Oḡtur didi hemān-dem kendi gitđi
- 8 Oturdum çün bisāḡ-ı ünse geḡdüm
Elüme bir ḡadeḡ şundular içdüm
- 9 O şerbetden şafālar irdi cāna
Pür oldum şanasın iki cihāna
- 10 Gör perde ref* oldı gözümden
Yine gitmişem ol dem kendözümden
- 11 Zamānlar geḡdi ḡaldum şöyle ḡayrān
Velī buldum o dem cān üstine cān
- 12 Zamāndan şoñra keşf oldı baña rāz
İrişdi canib-i 'izzetden āvāz
- 13 İşıtdüm Hāḡ te'alānuñ selāmın

Dirüp ‘aqlumı hıfz itdüm kelâmin

[49a]

- 1 Çün oldum Hâzret-i maṭlûba vâşıl
Kamu taḥşîl oldu anda ḥâşıl
- 2 Çıkardum *māsivā’illāhı* gözümden
Yakîn oldum Hüzāya kendözimden
- 3 Gel imdi iy dil ü cān mürğ-sāz it
Sözüñi muhtaşar kıl bes dırāz it
- 4 Çün irdi Hâzrete ol faḥr-ı Ādem
Aña in’ām oldu cümle ‘ālem
- 5 Ne ālem *māsivā’illāhı* o Sübhān
Hemān-dem kıldı o sultāna iḥsān
- 6 Daḥı ol demde n’oldı bilmezem ben
Aña göre kıyās it cümlesin sen
- 7 Kaçan irişiser ol sırra idrāk
Anı yād itse ‘aql u cān olur çāk
- 8 Dilile ola mı bu vaşf taḫrîr
Kılam maḫdûmı ya kılor mı taḫrîr
- 9 Velî ağzından ol faḥr-ı cihānuñ
İşidenler ḫamusın bu beyānuñ
- 10 Seyirde cümle taḫrîr eylemişler
İşitdün niçe dürlü söylemişler
- 11 Kılayın bende anı size taḫrîr
Seyirde niçe olmışise taḫrîr
- 12 Velî mi’râcı cümle şerḥ idersem
Seyirde yād olan evsâfı dirsem

13 Mufaşşal olmayup taṭvīl olısar

Bu nazmı okıyan ‘āciz qalısar

[49b]

1 Anuñçün ihtisār itdüm begāyet

Ki kılmaya işidenler şikāyet

2 Çün itdüm muhtaşar bu ‘arz-ı tūli

Gel işit yine mi‘rāc-ı Resūli

3 Eger dirseñ bu esrār ola taqrır

Qıyāmet ola bu olmaya taḥrır

4 Bu nazm içre o sultān olıcaq yād

Qılasın ümmetiyeñ rûhını şād

5 Makām-ı Üns

6 Qılam ben daḥı yine söze āgāz

Olam cān gülşeni murğına dem-sāz

7 Ne buyurmuş gel imdi diñle ol şāh

Diyeyin ben de olduğumdan āgāh

8 Didi ol dergeh-i a‘lāya ki irdüm

Şu kim maqşūd-ı küllīyidi gördüm

9 Kelām itdi baña luṭfundan ol şāh

Varup ben qulına dergāhına rāh

10 Tamām idince toksan biñ kelāmı

Baña irdi yine Haqquñ selāmı

11 Buyurdı yā Muḥammed yā ḥabībı

Seni kıldum kamu derdüñ ṭabībı

12 Cihānı anuñçün eyledüm var

Ki kılaydum seni gün gibi ızhār

[50a]

- 1 Sen olmasañ yaratmazdum cihānı
Getürmezdüm vücūda ‘aql ü cānı
- 2 Sebeb sensin cemī’i kāyınātı
Daḥı eşcār u ebḥār u nebāta
- 3 Senüñçündür dü ‘ālemde ne kim var
Sen olmasañ biri olmazdı ızhār
- 4 Bu mevcūdāt kim icād olupdur
Daḥı eşyā ile ‘ālem ṭolupdur
- 5 Sipehsālārı sensin cümlesinüñ
Velī vü esfiyā vü hem nebīnüñ
- 6 Dilerseñ bilesin ḳurbiyyetüñi
Benüm emrūme eyle niyyetüñi
- 7 Varup cennetlerümi eyle seyrān
Saña ḥizmetler itsin ḥūr u Rıdvān
- 8 Göresin kim neler yaratmışamdur
Senüñçün hem ne iḥzār itmişemdür
- 9 Ḳatumda bilesin ḳadruñ niceymiş
Göresin menzılüñi daḥı neymiş
- 10 Daḥı ümmetlerüñiçün varasın
Neler yaratmışam bir bir göresin
- 11 Ḳaçan kim inesin rū-yı zemīne
Ḳılasın ḥalk-ı da’vet yine dīne
- 12 Hem ümmetlerüñi eyle ḥaberdār
Ne kılmışam ben anlariçün iḥzār

13 Bunı diyüp nebîler sevrverine

Feriştehlerden emr itdi birine

[50b]

1 Ki tîz alup ḥabîbümi revân ol

Dilerseñ ki olasin ḳatumda maḳbûl

2 Ḥuzûrile nüzûl it müntehāya

Daḥı eyle ḥaber ehl-i semāya

3 Ne deñlü varisa ḥūrî vü ğilmân

Ḥaber virsin cemî'isine Rıdvân

4 Daḥı cennetleri ḳılsın müzeyyen

Ḥabîbümi ilet görsin mu'ayyen

5 Ne deñlü varisa cennât u ḥūrî

Temâşâ eylesün bâğ u ḳuşûrı

6 İşidüp ol melek emrin İlāhuñ

Hemân-dem didi fermân pâdişāhuñ

7 Resûli alup indi müntehāya

Ḥaber virdi ḳamu ehl-i semāya

8 Meger bunlar daḥı gelmezden evvel

Maḳâm-ı Sidreye irmezden evvel

9 Ḥüzâ Rıdvāna ma'lûm itmiş anı

Ki ya'nî zeyn ide ḥūr u cinânı

10 Hemân Ḥaḳdan ki olur bu resme fermân

Ḳılur bâğ-ı cinânı zeyn Rıdvân

11 İder ḥūrîleri daḥı ḥaber-dâr

Ḳamu vildân u ğilmândan ne kim var

12 Cemî'isine ma'lûm itdi Rıdvân

Bezendi ehl-i cennet cümle yeksân

13 Olayidi kim melek alup Resûli

Getürdi cennete ol pür-uşûli

[51a]

1 Meger Rıdvân durup yol gözleridi

Resûlile melek kapuya irdi

2 Varup kapuyı der-hâl açdı Rıdvân

Resûle tîb-i cennet saçdı Rıdvân

3 Didi hoş geldüñ iy Maḥbûb-ı Hādî

Cināna maḥdemüñden tıldı şādî

4 Hemân eyle diyüp aldı Resûli

Temāşā eyleyürek sağ u solı

5 Giderek yolu bāğ-ı ‘Adne irdi

Ne deñlü anda ḥūrî varsa gördi

6 Daḥı Firdevs bāğın kıldı seyrân

Ḥaḳḳuñ ḥikmetlerine kıldı ḥayrân

7 Gezüp gülzârı bu başdan o başa

İderdi cennet ehlini temāşā

8 Bu resmile kılurdi anda seyrân

Görüp ḥikmetleri kalurdi ḥayrân

9 Ḥüzānuñ birligine şükr iderdi

Gehî fîkr eyleyüp ki zîkr iderdi

10 İderken cenneti seyrân o sulṭân

Olur Cibrîle Ḥaḳdan yine fermân

11 Ki cennetden gelüp ala Resûli

Hemân dünyāya toğrı tuta yolu

12 Yine hem eyle kıldı peyk-i Hâzret

Varup gördi ki zeyn olmuşıdı cennet

13 Hemân görüp Resûli kuçdı Cibrîl

Alup cennetden ol dem uçdı Cibrîl

[51b]

1 Revân gülzâr-ı cennetden ki çıkdı

Ṭurup bir lahza eṭrafına baqdı

2 Kimesne görmeyüben ṭurdı Cibrîl

Hemân mi'râcı benden şordı Cibrîl

3 Didi ki yâ Resûlallâh ne gördüñ

Ḳaçan kim varup ol sulṭâna irdüñ

4 Ne buyurdı saña ol pâdişâhuñ

O dem kim dergehine irdi râhuñ

5 Ne söyleşdüñ ol sulṭânıla iy şâh

N'ola ben ḳulıñı ḳılursañ âgâh

6 Resûl eydür dönüp Cibrîle didüm

Nekim görmişidüm işitmişidüm

7 Ol evşâfı hemân ki işitmedi Cibrîl

Henî'en yâ Muḥammed didi Cibrîl

8 Hemân eyle diyüp açdı per ü bâl

Beni alduğı yire irdi der-ḥâl

9 Ḳaçan Cibrîlle kim yire irdüm

Hemân-dem kendümi beytümde gördüm

10 Vidâ' idüp benümle döndi Cibrîl

Revân oldu şanasın kim eser yel

11 'Urûc ider ḳaçan ki eflâka ol şâh

Maḳāmında düşer ibrîḡı nā-gāh

12 Daḡı şuyı dökilmeden tamāmet

İrişdi yine beytine selāmet

13 Döşeginüñ daḡı boḡı burardı

Resūli turup ol ḡātun arardı

[52a]

1 Giceden daḡı sâ'at geçmişidi

Niḡāb-ı ḡüsnüni şubḡ açmışıdı

2 Tevaḡḡuf kıldı şubḡ irince ol şāh

Şuña dek kim niḡāb açdı seḡer-gāh

3 Hemān gördi kim şubḡ-ı şādık irdi

Maḡāmından revān ol māh turdı

4 Çeküp beytinden ol şāh-ı zamāna

Hemān-dem Mekkeye oldı revāne

5 Daḡı kimseyle bulışmadın ol şāh

Giderken uğradı 'Abbāsa nā-gāh

6 Severdi cān u dilden ol Resūli

Seḡer-gāh uğradı çün aña yolu

7 Görür kim nūra ḡarḡ olmuş cemāli

Cihān bulmuş cemālinden kemāli

8 Hemān-dem geldi yanına Resūlüñ

Didi 'ālem ḡapuñdur ḡalkı ḡuluñ

9 Velī daḡı müslümān olmamışdı

Derūnı nūr-ı imān ḡolmamışdı

10 Resūle didi iy şāh-ı kerāmet

Cemālünde bugün var bir 'alāmet

11 Bu resme görmemişidüm ben apuñı

Gören terk itmeyiserdür apuñı

12 Cemālũñ geri pür-nür idi evvel

Velĩ olmış bugün ğāyet mükemmel

13 İşidüp ‘ammesinũñ sözün ol řāh

Didi aşsent saña *bārekallāh*

[52b]

1 Dönüp mi’rācı kıldı aña takrĩr

İşidüp sırr-ı ğaybĩ oldu taĝyĩr

2 Gözi yaşı revān oldu yüzinden

Yakĩn aldı ki gide kendüzinden

3 Resũl anı görüp dutdı elini

Hemān-dem boynına şaldı olunı

4 Didi yā ‘ammĩ devşür kendüzũñi

Nařar eyle baña açup gözũñi

5 Bu sırrı kim saña ben ıldum izhār

Saşın varup ureyşe dime zinhār

6 Ki zĩrā anlar itmez i’timādı

Çoĝınuñ baña yokdur i’tikādı

7 Resũlũñ işidüp sözini ‘Abbās

Du’ā ılup didi iy ekremu’nnās

8 Saña kimdür ki ılmaz i’timādı

Veya söziñe itmez i’tikādı

9 Varup şimdi ureyşe söylerem ben

Gerek aķĩ gerek hışm it baña sen

10 Bunı diyüp hemāndem döndi gitdi

- İşit kim Mekkeye varup ne itdi
11 Görür kim ehl-i Mekke hâzır olmış
Harem mecmû'ası sādâtıla tolmış
12 O kavme varıban virdi selâmı
Dağı feth itmedin biri kelâmı
13 Nekim dimişidi ol ekremu'nnās
Kamusın anda takrir itdi 'Abbās

[53a]

- 1 İşidicek anı şād oldu aşhāb
Nekim varıdı anda şeyh eger şāb
2 Münāfıklar hemān ki işitdi anı
Didiler nice düzdün bu yalanı
3 Ebūcehl işidicek kaldı hayrān
Kurudı her tamarlarındaki kan
4 Dönüp'Abbāsa ol Būcehl-i merdūd
Didi kim bu yalandan neydi maḫşūd
5 Bunı dirseñ kim aña enbiyādur
Ne söz kim söyleye gerçek şafādur
6 İnanmazuz biz aña çāre yokdur
Anuñ bunuñ gibi sözleri çokdur
7 Hemān ki anuñ sözün gūş itdi 'Abbās
Didi çok söyleme iy eblehü'nnās
8 Ki saña bildirürem kendüzüñi
Yire soraram ol çirkin yüzüñi
9 Ğāzab bahrı revān başından aşdı
Ki şan derya-yı 'ummānıdı taşdı

- 10 ararı ılmayuban ar u nā-ar
Haremnden ırdı gitdi ol vefādār
- 11 Hemān-dem aşra ıkup ol yegāne
Maāmından yaña oldı revāne
- 12 Giderken incinüp beytine ol āh
Ebūbekre aaşdı yolda nā-gāh
- 13 Haber virdi cemī'i mācerāyı
Ne kim olmışdı ün ü erāyı

[53b]

- 1 Daı Būcehlūn inkār itdüğini
O ardan incinūben gitdüğini
- 2 Ebūbekir işidicek ıldı tadık
Didi kimdür dimeyen buña taık
- 3 Gel imdi varalum ol avme iy yār
Görelüm kimdür iden aña inkār
- 4 Hemān-dem ittifā idüp giderler
İşit ol meclise varup niderler
- 5 Varup virdiler o avme selāmı
Yeniden ıldılar feth-i kelāmı
- 6 Didi 'Abbāsa Şiddik iy vefādār
Senūn sözüne kimdür ılan inkār
- 7 Meger ikrār yodur Haa anuñ
Ki inanmaz ulına far-ı cihānuñ
- 8 Nidersin Cebra'ile mūntehādan
İner yire üzre bir demde havādan
- 9 Aña at' itdüren dāyim bu yolu

‘Aceb mi udsa iletse Resūli

10 Ya hōd dergāhına kılursa da’vet

‘Aceb midür Nebīden bu kerāmet

11 Bu söz üzre olur bahş eyleriken

Ebūbekir anuñla söyleriken

12 Görürler geldi ol kân-ı kerāmet

Cemālinde var ammā bir ‘alāmet

13 Yüzinde balğ ururdı nūr-ı imān

Görüp oldu niçe kâfir müslümān

[54a]

1 Gelüp aşhābına virdi selāmı

Görür kim söylenen kendi kelāmı

2 Ebūcehlile ceng eylerdi Şiddīk

Biri inkār iderdi biri taşdık

3 Ebūbekrūñ görüp şıdkını ol şāh

Didi bu yolda yokdur saña hem-rāh

4 Hüzā virsin saña dāyim murāduñ

Bugüñden gerü Şiddīk olsun aduñ

5 Bunı diyüp Resūli diñle neyler

Ne kim görmişidi ol kavme söyler

6 İşidüp yine ol Būcehl-i murdār

Şanasın düşdi ol dem cānına nār

7 Didi kim yā Muḥammed bu sözi sen

Anuñçün söyledüñ kim inanam ben

8 Velī ol dem idem ben saña ikrār

Nişānından kılasın udsuñ izhār

9 Ki zîrâ Ɣudsa daĥı varmamışsın

Yolını daĥı belki görmemişsin

10 Nişân virürseñ andan bize taĥķîķ

İdevüz biz de ol dem saña taşdıķ

11 İştükdē Resûl anuñ sözini

Hemân dergâha dönderdi yüzini

12 Anı gördi kim alup Ɣudsî Cibrîl

Getürüp karşısına Ɣodı ta'cîl

13 Temâşâ Ɣılup anı ol vefâdâr

Ebücehle dönüp eylerdi izhâr

[54b]

1 Ne deñlü varısa Ɣudsuñ nişânı

Ĥaber virdi Resûl ol Ɣavme anı

2 Daĥı didi gelürken yolda gördük

Ɣonup yetmişidi bir Ɣavme irdük

3 Meger kim kârübân Ɣavmıymış anlar

Ɣonarmış dâyim anda kârübânlar

4 Yaturken nâgehânî ol cemâ'at

Ne ĥâle uğradı diñle ol sâ'at

5 Ɣanadı heybetünden Cebra'îlüñ

Ƥavarı nâgehân ürker ol ilüñ

6 Davar at ve Ɣatır her ne kim var

Ƥaĥıldı şanasın kim tîz bâzâr

7 Ƥuyup ol kârübânuñ Ɣavmı Ƥırdı

Nedür diyü biri birine şırdı

8 Velî olmadılar bizden ĥaber-dâr

- Olurlar gik [gök] yüzi başlarına  ar
- 9  urup her biri cem' itdi  avarın
Get rdiler yine bir yire varın
- 10 Vel  bir kimse  urmayup arardı
Davar g rd  kimi h   diy   orardı
- 11 Aradı  ok zam n bulmad  g rd m
Devesini a a ben bul vird m
- 12 Bug n bunda geliserler g resiz
 nanmazsa uz anlardan  orasız
- 13 Kel m n  tam m itmedin ol   h
G r rl r k rub n iri di n -g h

[55a]

- 1 Hem n kim g rd ler ol k rub n 
Didiler  oralum bu  avme an 
- 2 Eb cehil m n f   iy ki  ana
Bir  dem  ald  ol dem k rub ne
- 3 Varup bir  a  n  ol  avmu n aldı
Eb cehl   rev n yanına geldi
- 4 G ricek anlar  B cehl  urdu
Yanına alup ol a v li  ord 
- 5 Ne kim va f itmi idi ol vef d r
O  avme  er  ider B cehl-i murd r
- 6   id p didiler ger ek buyurdu n
Ni  n  uza up ba ına urdu n
- 7 Bu gice biz yatarken n geh n 
 ar b  v zlar  utdu cih n 

- 8 Tağıldı kārübānuñ hep tavārı
Ne taṭvīl idelüm biz sözi bāri
- 9 İrişdi Hāḡ te'ālādan 'ināyet
Yine cem' oldı ol ılkı temāmet
- 10 Velī bir deve gāyet geḡ bulundı
O daḡı bir kimseden bilindi
- 11 Haber virdi geḡerken bize yoldan
Ve ger ni çıkmışdı deve elden
- 12 Hemān gördi Ebūcehl-i münāfiḡ
Resūle bunlaruñ sözi muvāfiḡ
- 13 İşi[t]di çün kim ol ḡavmuñ sözini
Ḥacāletden yitürdü kendüzini

[55b]

- 1 Şular kim mü'minidi oldılar şād
Münāfiḡlar işidüp kıldı feryād
- 2 Didiler kim bu ne olmaz ḡaberdür
Ki dāyim ar[a] yerde şūr-ı şerdür
- 3 Hemān ṭurup gider Būcehl-i murdār
Ḳalur eşḡābıyla ol vefādār
- 4 Egerçi kıldı kāfırlar ḡasāret
Velī mü'minler itdiler beşāret
- 5 Ziyād oldı Resūlüñ 'izzeti hem
Aña inkār idenler oldı var hem
- 6 Cihānı ṭutup anuñ mü'cizātı
Musahḡhar kıldı cümle kāinātı
- 7 Eger dirseñ bu evşāf ola taḡrīr

- Qıyāmet ola bu olmaya taḥrīr
- 8 Bu nazm içre o Sultān olıcaḡ yād
- Qılasın ümmetiyseñ rûhını şād
- 9 Ki tā yarın kıla size şefā'at
- O dem kim olmaya maḡbûl tã'at
- 10 Yine evsāfın anuñ kılalum yād
- Ki tā vīrāne diller ola ābād

11 Mû'cizāt-ı Resûl

- 12 Gel imdi süḡan-dan-ı seḡer-hīz
- Bu bâḡı nazma luṭf it ol şeker-rīz

[56a]

- 1 Ser-āḡāz it yine iy şehd-i güftār
- Olam ben daḡı tā her dem saña yār
- 2 Çün oldı evvel mevlūd zāḡir
- Görelüm kim ne resme olur āḡir
- 3 Kim evvel medḡile itdüñ bidāyet
- Hem āḡir medḡile bulsun nihāyet
- 4 Gel imdi diñle medḡ-i Muştaḡāyı
- Bulasın tā ḡikāyetden şafāyı

5 Kaşīde

- 6 Tapuñ şāḡ-ı şafādur yā Muḡammed
- Ḳapuñ dār-ı şefādur yā Muḡammed
- 7 Senüñ şānuñdadur Ṭāḡā vü Yāsīn
- Bir aduñ Muştaḡādur yā Muḡammed

- 8 İki 'âlemde sulţânsın egerçi
Velî ٲonuñ 'abâdur yâ Muḥammed
- 9 Yüzüñdür mazhar-ı envâr-ı rahmet
Sözüñ derd-e devâdur yâ Muḥammed
- 10 Cemâlüñle şacıñ *ve'ş-şemsi ve'l-leyl*
Cebînuñ *ve'dduḥâdur* yâ Muḥammed
- 11 Göricek şade 'aynuñ cānibinüñ
Didi buna binâdur yâ Muḥammed
- 12 Şırâtısa ikisinden birisi
Meger 'arş-ı 'alâdur yâ Muḥammed
- 13 Göricek Sidreden kıadduñı Cibrîl
Didi kim müntehâdur yâ Muḥammed

[56b]

- 1 Güneş yüzüñden almazısa nûrı
İşi bād-ı havâdur yâ Muḥammed
- 2 Egerçi çâr-ı yâr oldu saña yâr
Velî yâruñ Hüzâdur yâ Muḥammed
- 3 Kimüñ eyyâmı kim 'aşkıñda geçmez
Anuñ 'ömri hebâdur yâ Muḥammed
- 4 Helâk olsun ٲapuñı sevmeyenler
'Adü ölmek ğazâdur yâ Muḥammed
- 5 Cemî'-i 'ilm ü ḥilm ü 'izz ü iḳbâl
Saña Hâkıdan 'aḫâdur yâ Muḥammed
- 6 Seni her kim ki Hâkı medḫ eylerem der
Anuñ sözi ḫaḫâdur yâ Muḥammed
- 7 Senüñ medḫüñi Hâkıdan ğayrı kimse

- Dimeklik ne revādur yā Muḥammed
- 8 Ḥabībüm didi Ḥaḳ ḥaḳḳuñda zīrā
Saña ol söz sezādur yā Muḥammed
- 9 Ne ḥaddi vardı medḥüñ diye insān
Velī ḳaşdı du'ādur yā Muḥammed
- 10 Şefā'at senden o umar cümle yarın
Velī vü enbiyādur yā Muḥammed
- 11 Fenāya gerçi onlar oldu mālīk
Senüñ milküñ beḳādur yā Muḥammed
- 12 İkinüñ daḥı sulṭānı sensin
Beḳā vü ger fenādur yā Muḥammed
- 13 Velī ancaḳ senüñ şānuña lāyık
'Aṭā Ḥaḳdan liḳādur yā Muḥammed

[57a]

- 1 Ayaḡuñ topraḡına iki 'ālem
Virilse kim bahādur yā Muḥammed
- 2 Zekātuñdan unutma Cevherīyi
Ḳapuñda bir gedādur yā Muḥammed
- 3 Ḳaçan kim ḳala 'āciz aña raḥm it
Dem-i luṭfı vefādur yā Muḥammed
- 4 Bu medḥi kim demişdür Ḥazretüñe
Murādı bes rızādur yā Muḥammed
- 5 Senüñ evşāfuña yokdur nihāyet
Egerçi eylemişler çok rivāyet
- 6 Velī şānuña lāyık medḥ ancaḳ
Ya Cibrīl-i Emīn eyler ya ḥöd Ḥaḳ

- 7 Ne ḥaddi var ḵuluñ medḥ ide Şāhı
Gedā bulur mı ya ḥōd Şāha rāhı
- 8 Veya her kimde kim vardur melāmet
Sözinde ola mı anuñ melāḥat
- 9 Melāmet baña ḥōd ‘ādet olupdur
Derūnum derd ü ğam birle ṭolupdur
- 10 Ki zīrā mücrimem çoḵdur günāhum
Ḷuluñam baña raḥm it pādişāhum
- 11 Ola kim ağara yüzüm ḵarası
Ki yazılmaya adum ‘abd-ı ‘āşī
- 12 Ne ḵadri var ḵuluñ sulṭā(n) ḵatında
Teni bī-cān gibidür cān ḵatında
- 13 Ziyā virür mi gün ḵatında zerre
Temevvüc ide mi deryāda ḵatre

[57b]

- 1 Ne senge ḵor mı kıymet la’l-i mercān
Virür mı luṭf-ı ḥāka āb-ı ḥayvān
- 2 Velī zerre vü ḵatre seniñle ḥāk
O olupdur ğıll u ğışdan cümlesi pāk
- 3 Çoğ olur ḵul olanlarda menāhī
Ḷul azdur kim anuñ yoḵdur günāhı
- 4 Ḷuluñam gerçi Şāhā çoḵ günāhum
Ne ḥavfum var ṭapuñda çün penāhum
- 5 Ḷılalum yine bir ma’nīye āġāz
Ger olursa dil ü cān murġ-ı dem-sāz
- 6 Yine yād idelüm vaşf-ı Resūli

Ki tā fark idesiz sulṭān u kulı

7 Pendnāme

8 Meger bir gün bu devri mihnet-ābād

Dilerdi kim kılaydı ‘ālemi şād

9 Cihānı gerçi kim yüz gösterürdi

Velī guşşayla şādī bir görürdi

10 Maḥabbet kılmaz aña her ki erdür

Eger ser-tā-ḳadem küllī güherdür

11 Aña niçün muḥabbet kıla insān

Ki ḥayr u şer ola ḳatında yeksān

12 Gel imdi ‘āḳiliseñ saḳın andan

Çıḳarmaya seni tā baş u cāndan

13 Niçeler uyup aña oldu maḥrūm

Senüñ ḥālün daḥı n’olduḡı ma’lūm

[58a]

1 Ben uydum aña oldum şöyle ‘āşī

İşüm leylī nehār oldu ma’āşī

2 Ḳatı mücrim güneh-kārem şuçum çok

Velī Allāha lāyık bir işüm yok

3 Egerçi zāhirümdür ehl-i perhīz

Ne bulsam līk pinhān eylerim tīz

4 Beni gören şanur kim bir ‘azizem

Velī bilmez ki ḡāyet ḥūn-rizem

5 Ḳamu dünyā ucındandır baña bu

Çün uydum aña oldum şöyle bed-ḥū

- 6 Ki unıdup kılmaz oldum Hakkā zikri
Velī dāyim kıluram ğayr-i fikri
- 7 Günāhum şol kadar kıldı terakkī
Yakīn kaldı kim unıtdı da Hakkı
- 8 Ki ideydüm halka birin āşikāre
Hemān-dem kılalardı pāre pāre
- 9 Ya hōd biñde biri olaydı izhār
Ya ihrāk eyleyelerdi ya berdār
- 10 Ne lāzım ben ‘ayān itmek günāhum
Bilür çün her nihānı pādişāhum
- 11 ‘Abeş sözi uzatmağdan ne hāşıl
Olur mı dūr olan maṭlūba vāşıl
- 12 Benem bir yüzi kara bende-i ‘āk
Ola mı ‘āk sulṭānıñ yüzi aq
- 13 Ger irmezse baña Hakkdan ‘ināyet
Mükedder olısar hālüm begāyet

[58b]

- 1 Velī kılmışam evvel Hakkā taşdıq
Ki şoñ demde vire tevbe vü tevfiq
- 2 Resūle dağı itmişem itā‘at
İdicek ümmete yarın şefā‘at
- 3 Bu ben bī-çāreni kılmaya maḥrūm
Egerçi nefse uyup olmışam şūm
- 4 Çün uydum nefsüme oldum güneh-kār
Beni yāriken itdi rūḥa ağıyār
- 5 Şakīnūñ siz dağı iy yār-ı cānı

- Qalur řanmañ cihānı cāvidānı
- 6 Qoyup rūhı varuban nefse uymañ
Ocağıza elüñüzle şu qoymañ
- 7 Oluñ dāyim Haqquñ emrinde qāyim
Menāhīden sizi hıfz ide dāyim
- 8 Dağı řer'-i Resūli qomañ elden
Halāş iden sizi oldur zeleden
- 9 Qılalum yine anuñ vaşfını yād
Ola kim şefkatından qılmaya yād
- 10 Bu vaşfı bizden evvel söyleyenler
Siyerden neşrini naşm eyleyenler
- 11 Bu mevlūd-ı Resūli kim dimiřler
Vefātın dağı bile söylemişler
- 12 Ben anı qılmadum bile rivāyet
Ki zīrā kimden ideyin řikāyet
- 13 Haqqıkatde Resūl olmadı hōd fevt
Ben aña nice isnād ideyin mevt

[59a]

- 1 Velī zāhirde naql itdügi taħkīk
Ki ider mü'min olanlar mevte taşdıq
- 2 Anı ben dağı yād itsem olurdı
Velī mevlūd-ı ğayr unudulurdı
- 3 Anuñçün qılmadum ben anı taqrır
Ki naşmı anlaruñ olmaya tağyır
- 4 Bugün kıldum ben anları ri'āyet
Ki tā kılmayalar yarın řikāyet

- 5 Kılalum yine aşıl nazma ikdām
Görelüm kim ne resme olur tamām
- 6 O gice kim nihāyet buldı mi'rāc
Resūle geldi Hākdan hıl'at u tāt
- 7 O Şāha kılduğı in'ām-ı Sübhān
Bir eşyāya dağı kılmadı ihsān
- 8 Hābībi Hāzretiken ol yegāne
Dağı sulṭāniken iki cihāna
- 9 Ferişteler aña yār olmışiken
Cihān anuñ içün var olmışiken
- 10 Şefi'iken cemī'i enbiyāya
Emīriken gürūh-ı evliyāya
- 11 Felekler tahtınuñ sulṭānıyken
Melekler bende-i fermānıyken
- 12 Geçerken Hāk katında nazı anuñ
Dağı sermāyesiyken dü cihānuñ
- 13 Aña hizmet iderken peyk-i Hāzret
Anuñ şānındayiken feth-i nuşret

[59b]

- 1 Tabībiken o bimār-ı cihāna
Du'asıyla irerken mürde cāna
- 2 Aña kılmadı bākī çün bu devrān
Sen andan kırtara mısın 'aceb cān
- 3 O sulṭān dutmadı çün bu cihānı
Saña kalur mı dırsen cāvidānī
- 4 Vefā çünki aña kalmadı bu 'ālem

- Cefâdan kurtılır mı bunda âdam
- 5 Ne kûl k tardı c n  bundan ne Sult n
-  al   olma a var mı sa a imk n
- 6 Gel imdi var k y   it n'ol sars n
- Eger bi  yıl ya arsa   l sers n
- 7 Vel  bir demce gelmez senge bi  yıl
- K  an kim olas n olma ki m y l
- 8 Var imdi a a g re k l yara  
- Ge er yıl k la Sult nu  yasa  
- 9 Gel   y d idel m yine  l h 
- K  unutmak k l     dur padi  h 
- 10 A a y d eylerise    d olas n
- Unutsa  rahmetinden y d olas n
- 11 Gerek kim d yim y d ides n
- Res lu  da   r   n   d ides n
- 12 Kim andan ma f ret feyz ola size
- Du' lar idesiz ol demde bize
- 13 Size da   H k  rg rs n mur da
- Dilerem d r-  f n  v  be  da

[60a]

- 1 Ben m da   budur sizden mur dum
- Ola kim y d ola ' lemd  adum
- 2 K  an bu va f-  h li di  leyesiz
- Bun  nazm idene rahmet diyesiz
- 3 Da   her kim o  ya bu kit b 
-     s n bulup itmeye 'it b 

- 4 Ki zîrâ kûl işi dâyim haţâdur
Selâţîne velî 'âdet 'aţâdur
- 5 'Aceb 'âlemde kûl var mı yañılmaz
Meger kim kendi noķşânını bilmez
- 6 Ne dirsem şûretâ gerçi ki direm
Velî ma'nîde 'aybuma muķırram
- 7 Haţâ direm eger 'aybum bileydüm
Resûli ben kaçan medh eyleyeydüm
- 8 Veyâ hûd vaşfını ideydüm izhâr
Kılaydum nâmını nazm içre tekrâr
- 9 Velî her kimse ki anuñ vaşfın eyler
Hemân kendi kemâlin hûlka söyler
- 10 Ki zîrâ ol müberrâdur kâmadan
Halâş ol ideser hûlkı kâmadan
- 11 Aña ümmet olandur ehl-i cennet
Çekiser bâķîsi dûzaķda zaķmet
- 12 Ne diyem ben gedâ haķķında anuñ
Sezâsı ola ol Şâh-ı cihânuñ
- 13 Eger her sözüm olursa haķâyık
O Şâhuñ olmaya şânına lâyık

[60b]

- 1 Sebep budur gûstâķa iy cân
Bulınmaz cîfe ile baķr-ı 'ummân
- 2 Gel imdi yiter it gûstâķlıķı
Bes itmâmına kıl sa'y-ı belîķı
- 3 Demidür ki idesin hatmına çâre

- Ki duymaz cān u dil bu intizāre
- 4 İşid imdi yine bu nev'e güftār
Ne buyurmuş görelüm şāhib-i aḥbār
- 5 Eger dirseñ bu evşāf ola taḳrīr
Ḳıyāmet ola bu olmaya taḥrīr
- 6 Bu nazm içre o Sultān olıcaḳ yād
Ḳılasın ümmetiyseñ rūhını şād
- 7 Ḳılam ben daḥı tā mevlūd-ı aḥir
Diyüp tārīḥ idem gün gibi zāhir

8 Ḥatimet-i Kitāb

- 9 Gel imdi dinleñ iy erbāb-i himmet
Olasız tā kim ol sultāna ümmet
- 10 İşit bir destāndan yine güftār
Bilesin neydügin tā aşl-ı esrār
- 11 Yine rāvī dilinden cān söz açdı
İşit tārīḥ hicretten ne geçti
- 12 Sekiz yüz daḥı toḳsan beş yılıydı
Mübārek māh-ı mevlūd evveliydi

[61a]

- 1 Bu vařfuñ nazmına itdüm bidāyet
Receb ayıydı kim buldı nihāyet
- 2 Nihāyet ol zamān böyle bu dīvān
Ḳabūl eyleye noḳşānıla sultān
- 3 Tamām olduḡı ol dem ola ta'yīn
Görüp ehl-i naşarlar ḳıla taḥsīn

- 4 Velî ol dem tamâm ola bu mevlûd
Hâṭâsın ‘afv ide luṭfîla Ma‘bûd
- 5 N’ola ‘afv itse ol sulṭân ḥaṭâsın
Ki kûldan şeh dirîĝ itmez ‘aṭâsın
- 6 Daḥî kimse demezse *Lâ ile Lem*
Tamâm ol dem olur *vallâhü a'lem*
- 7 Hikâyet çünki ḥatm oldu burada
Okıyup diñleyen irsün murâda
- 8 Kerem kılup çün anlar çekdi zaḥmet
‘İvâzını Hüzâyâ eyle raḥmet
- 9 Bu mücrim Cevherîyi daḥî iy şâh
Muḥammed ümmetine eyle hem-râh
- 10 Anı yavuz kuluñdur kılma maḥrûm
Neyise ḥâli sen sulṭâna ma‘lûm
- 11 *Temmetü'l-kitâb bi-'avni'l-lâhı'l-Meliki'l-Vehhâb*

KAYNAKÇA

- AKSOY, H. (2004), “Mevlid”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 29, Ankara, TDV İslam Araştırmaları Merkezi. s. 482.
- ÇEKİCİ, M. (2020) “Edebi Bir Tür Olarak Mevlid ve Farsça Mevlid Müellifi Nureddin Muhammed Kazerûnî”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, Cilt 7, S. 1, ss. 355-373, “Çevrimiçi” <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1041193> Erişim Tarihi 28.06.202.
- DEVELLİOĞLU, F. **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat** (2002), Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları.
- DİLÇİN, C. **Yeni Tarama Sözlüğü** (2018) Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DURMUŞ, İ. (2004), “Mevlid”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 29, Ankara, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, s. 481.
- ERGİN, M. (1972) **Türk Dil Bilgisi**, bs., İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- GÜLSEVİN, G. (2017) **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, 2. bs., Ankara TDK Yayınları.
- KANAR, M. (2017) **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**,
- KORKMAZ, Z. (2009) **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, 3.bs., Ankara, TDK Yayınları.
- Kubbealti Lugatı** <http://lugatim.com/#>
- MANAZIR, M. (2020) **Nefise-i Uhreviyye, Giriş - İnceleme - Metin - Dizinler – Tıpkıbasım**, Yüksek Lisans Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- OKİÇ, M. T. (1975) “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlid’inin Tercemeleri”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 0, S. 1, ss.17-78, “Çevrimiçi” <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniilah/issue/2747/36635> Erişim Tarihi 28.06.2021.
- ÖZEL, A. (2004), “Mevlid”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 29, Ankara, TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- PARLAKPINAR, M. (2020) “Eski Anadolu Türkçesi ile Yazılmış Bilmeyen Bir Mevlit Cevheri’nin Mevlud ı Sultanul Enbiya’sı”, **Turkish Studies - Language and Literature**, Cilt 15, S. 3, ss.1449-1507, “Çevrimiçi”,

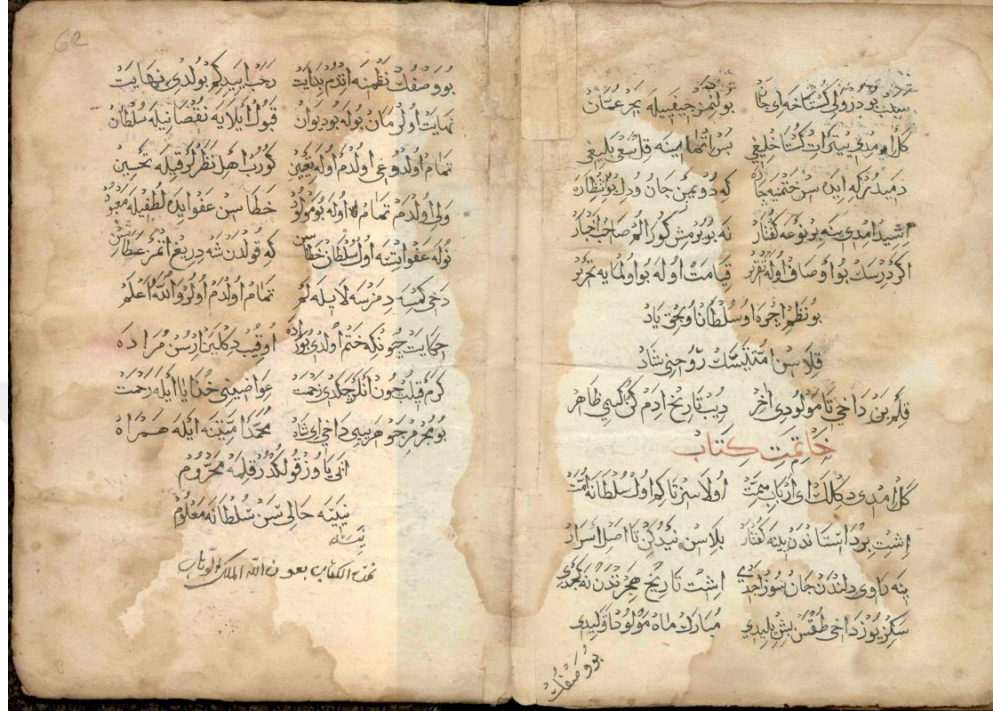
https://turkishstudies.net/language?mod=makale_tr_ozet&makale_id=44153
Erişim Tarihi 12.07.2021.

- UZUN, A. (2016) **Cevheri Kitab-ı Mevlūd-ı Sultanu'l-Enbiya**, 1.bs., İstanbul, Kitabı Yayınları.
- UYĞUR, S. (2016) **Hasan halveti'nin Sülūki'l -'Āşıkī'ni**, Giriř-İncelem-Metin-Dizin-Tıpkıbasım, 1.bs., Ankara, Murat İpekoğlu Grafik Tasarım.

ORİJİNAL METİN

61a-60b

60a-59b

لَنْ يَزِيدَكَ الْمَازِيهِ قُورِي اِشِي يَادْ هَوَادْ يَا مُحَمَّد
 اَلْجِي حَارِي يَارْ اَوْلَدِ سَكَا يَارْ وَاِيَارْ خِنَادْ يَا مُحَمَّد
 يَا اَبَا يَمُو عَشَقْلَكُ لِحَسَن اَنُوكْ عَمِي وَاِيَادْ يَا مُحَمَّد
 هَلَاكْ اَوَّلُ سُوِيُو سُوِيُنْكَ عَدُوْلُكَ غَزَا دْ يَا مُحَمَّد
 جِي عَمِي وَاِيَادْ عَزْ وَاِيَادْ سَا حَقْدَنْ عَطَا دْ يَا مُحَمَّد
 سَيِّمُ كَرِي حَقْ مَدَحْ اَكُوْرْمُ دَرْ اَنُوكْ سُوِيُو عَطَا دْ يَا مُحَمَّد
 سَنُوكْ مَدْحُوكْ حَقْدَنْ عَمِي دَرْ مَدْحُوكْ نَهْ رَوَا دْ يَا مُحَمَّد
 حَيِّمُ دِيْدِي حَقْلَكُ زِيَا سَا اَوَّلُ سُوِيُو اَدْرَا مُحَمَّد
 نَهْ حَيِّمُ دَرْ مَدْحُوكْ دِيْبِيَهْ وَاِيَادْ عَطَا دْ يَا مُحَمَّد
 شَفَاعَتْ سَنْدَنْ اَوْمُ حَلَاكْ وَاِيَادْ اَدْرَا مُحَمَّد
 قَنَا يَهْ كَرِي اَوَّلُ اَوْلَدُكَ مَالِكْ سَنُوكْ مَالِكْ بَقَا دْ يَا مُحَمَّد
 اَلْكَبِيْرُكَ دَرْ سُلْطَانِ سَنُوكْ بَقَا وَاِيَادْ يَا مُحَمَّد
 وَاِيَادْ حَقْ سَنُوكْ تَا اَوَّلُكَ لَانْ عَطَا حَقْدَنْ لِقَا دْ يَا مُحَمَّد

اَلَاغُكْ طِيْمَانِيَهْ اِيَكِي عَالِيَهْ وَاِيَادْ كَرِي يَارْ يَا مُحَمَّد
 رَا كَا نَدَنْ اَوْنَهْ جُوْمَرِي قُوْلُكْ زِيَا مُحَمَّد
 يَنْ كَرِي قَالَهْ عَا جَرَا لَهْ رَحْمَتْ دِيْمُ لُطْفْ وَاِيَادْ يَا مُحَمَّد
 يَوْمُ دَرْ كَرِي مَدْحُوكْ رَحْمَتْ قُوْلُكْ مَرَا دِيْ يَزِيَادْ يَا مُحَمَّد
 سَنُوكْ اَوْصَا فَا لَهْ يُوْقَدْرِيَهْ اَلْجِي اَلْيَمِيْنُ حَقْ رَوَا يَت
 وَاِيَادْ حَقْ لَهْ لَانْ مَدْحُوكْ اَحَقْ يَهْ جِي يَمِيْنُ اِيَكِي يَهْ حَقْ
 نَهْ حَقْ وَاِيَادْ حَقْ مَدْحُوكْ اِيَكِي لَنَا بُوْلُوكْ يَا حَقْ دِشَاهُ رَا
 وَاِيَادْ كَرِي كَرِي دَرْ مَدْحُوكْ سُوِيُو اَوَّلُ اَوَّلُكَ مَلَا حَت
 مَلَا حَتْ بَا لَهْ حَقْ دَعَا دْ وَاِيَادْ دَرْ مَدْحُوكْ دَرْ مَدْحُوكْ
 كَرِي اَوَّلُ اَوَّلُكَ حَقْ دَعَا دْ قُوْلُكْ بَا كَرِي رَحْمَتْ يَارْ دِشَاهُ
 اَوَّلُ اَوَّلُكَ اَعْمُوْرْمُ قُوْلُكْ سِي كَرِي يَارْ بَا يَهْ اَحْمَدُ عَامِي
 نَهْ قَدْرِي وَاِيَادْ حَقْ سُلْطَانِيَهْ تُوِيَا حَقْ كَرِي دَرْ مَدْحُوكْ
 حَيَا وَاِيَادْ حَقْ قَانْدِيَهْ دَهْ مَدْحُوكْ اِيَكِي يَهْ قَطْرَهْ

سَرَاغُكْ اَوَّلُ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ
 جِي اَوَّلُ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ
 كَرِي اَوَّلُ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ
 كَرِي اَوَّلُ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ

قصيدة
 لِيَكْ تَا اَوَّلُ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ
 سَنُوكْ تَا اَوَّلُ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ
 اَلْجِي اَوَّلُ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ
 يَوْمُ دَرْ كَرِي مَدْحُوكْ رَحْمَتْ قُوْلُكْ مَرَا دِيْ يَزِيَادْ يَا مُحَمَّد
 سَنُوكْ اَوْصَا فَا لَهْ يُوْقَدْرِيَهْ اَلْجِي اَلْيَمِيْنُ حَقْ رَوَا يَت
 وَاِيَادْ حَقْ لَهْ لَانْ مَدْحُوكْ اَحَقْ يَهْ جِي يَمِيْنُ اِيَكِي يَهْ حَقْ
 نَهْ حَقْ وَاِيَادْ حَقْ مَدْحُوكْ اِيَكِي لَنَا بُوْلُوكْ يَا حَقْ دِشَاهُ رَا
 وَاِيَادْ كَرِي كَرِي دَرْ مَدْحُوكْ سُوِيُو اَوَّلُ اَوَّلُكَ مَلَا حَت
 مَلَا حَتْ بَا لَهْ حَقْ دَعَا دْ وَاِيَادْ دَرْ مَدْحُوكْ دَرْ مَدْحُوكْ
 كَرِي اَوَّلُ اَوَّلُكَ حَقْ دَعَا دْ قُوْلُكْ بَا كَرِي رَحْمَتْ يَارْ دِشَاهُ
 اَوَّلُ اَوَّلُكَ اَعْمُوْرْمُ قُوْلُكْ سِي كَرِي يَارْ بَا يَهْ اَحْمَدُ عَامِي
 نَهْ قَدْرِي وَاِيَادْ حَقْ سُلْطَانِيَهْ تُوِيَا حَقْ كَرِي دَرْ مَدْحُوكْ
 حَيَا وَاِيَادْ حَقْ قَانْدِيَهْ دَهْ مَدْحُوكْ اِيَكِي يَهْ قَطْرَهْ

مجزات رسول
 كَلَامُ رَسُوْلِي سَخْنَدَنْ سَخْنَدَنْ بُوَا يَغْنِيَهْ لُطْفُكَ تَا اَوَّلُكَ اَوَّلُكَ

54

دوستی علی قلی که تقریر
اشیدد بخت اولدم و اولدم
کویا شوروان اولدم و زین
مماندم بویله صلوة قلوبی
رسول الله رب و قدی الیه
در دایمی دوشه کندی و ک
بویله کسین قلم اظهار
که زینا انرا غرض اعتقاد
رسول الله شد بویله عیاش
سکا کدی که قلم اعتقاد
در بختی و بختی سولم بن
بویله بختی بختی بختی
کوز که اجماع حاکم اولمش
اوقوه واربن و در سلاهی
نگر در بختی و اولم الناس

اشیدد بخت اولدم و اولدم
مماندم بویله صلوة قلوبی
دوستی علی قلی که تقریر
کویا شوروان اولدم و زین
رسول الله رب و قدی الیه
در دایمی دوشه کندی و ک
بویله کسین قلم اظهار
که زینا انرا غرض اعتقاد
رسول الله شد بویله عیاش
سکا کدی که قلم اعتقاد
در بختی و بختی سولم بن
بویله بختی بختی بختی
کوز که اجماع حاکم اولمش
اوقوه واربن و در سلاهی
نگر در بختی و اولم الناس

53

دوستی علی قلی که تقریر
اشیدد بخت اولدم و اولدم
کویا شوروان اولدم و زین
مماندم بویله صلوة قلوبی
رسول الله رب و قدی الیه
در دایمی دوشه کندی و ک
بویله کسین قلم اظهار
که زینا انرا غرض اعتقاد
رسول الله شد بویله عیاش
سکا کدی که قلم اعتقاد
در بختی و بختی سولم بن
بویله بختی بختی بختی
کوز که اجماع حاکم اولمش
اوقوه واربن و در سلاهی
نگر در بختی و اولم الناس

اشیدد بخت اولدم و اولدم
مماندم بویله صلوة قلوبی
دوستی علی قلی که تقریر
کویا شوروان اولدم و زین
رسول الله رب و قدی الیه
در دایمی دوشه کندی و ک
بویله کسین قلم اظهار
که زینا انرا غرض اعتقاد
رسول الله شد بویله عیاش
سکا کدی که قلم اعتقاد
در بختی و بختی سولم بن
بویله بختی بختی بختی
کوز که اجماع حاکم اولمش
اوقوه واربن و در سلاهی
نگر در بختی و اولم الناس

كَتَبَ الْبَيْهَقِيُّ رَوَّانَ أَوَّلَ
 حَضْرِيَّهِ نَوَازِلَتِ مَشَاهِيهِ
 نَدَّ كَلَامَ رِاسَةِ مَوْرُودِيَّاتِ
 دَجَّ حَسْرَتِ قَلْبِي مَرْثِيَّ
 نَدَّ كَلَامَ رِاسَةِ حَتَّاءَ وَحُورِيَّ
 اِشْبِيدَ أَوَّلَ مَا لَمْ يَزَلْ أَهْلُكَ
 رَسُوْلُ الْبَيْهَقِيِّ مَشَاهِيهِ
 مَلِكُ سَلَامٍ كَلَّمَ رَدَّ أَوَّلَ
 خُبَارِ ضَوَائِهِ مَعْلُومَ اُتَشَّافِي
 مَمَّا حَقَّقَ ذَلِكَ أَوَّلَ نَوَاسِطِهِ مَوَّافِي
 اِدَّ مَوْرُودِيَّ دَجَّ حَسْرَتِ دَارِ
 جَبِيحِيَّةٍ مَعْلُومَ اُنْدَرِضَوْنَ
 اُولَيْدِي مَلِكِ الْبَرْسُوْطِي

17

انگیزان اختصار اتردم بغایت
که قلمایه اشید نل شکایت
چون اتردم مختصر بر عمر و لو
کاشت بدنه معراج رسول
که رسد بواسطه اوله تقریر
شامت اوله بول و مایه تحریر
بوظرف خوده سلطان اوچر کاد

قَلَامُكَ رُوحِي شَاد

مقام ایش

قیلمون دانی بدنه سوده اعدا
 اولر جان کلتشیر مغنه مسدا
 نه بویوش کلامی کلام اول
 دیار بین اولدر غنادرگاه
 درو اولدر نه غایب ایدرم
 شوکم مقصود کلیم یوردم
 کلام اندر کمال غنادرگاه
 و رین قولنه درگاهنه راه
 تمام ایدر طوقن بلکای
 بکار درینه حق سلاهی
 بووردی یا محمد یا حیو
 سنی قلم شوردر طبیو
 جهانی انکون ایلد وار
 که قیلدیم سنی کلمه ایلار

مسند احمد

[illegible]

محمد بن ابراهيم

چون اولاد حضرت مخلوقا
چند ماسوا الله كرمند
كلما رواه ذلك جنانك
چون اردو حضرت اولاد
نه عالم ماسوا الله وسبحان
دخ اولادك اولادك
خير از نبي اولادك
دليله اولادك
لما رزق اولادك
سيرة حله نفي اولادك
فكان نبي اولادك
ولما رزق اولادك
مفسر اولادك

ایشب اولدم کورنیدر کور
 ممان چور الال بدینه رسول
 ارب اولاسانه داخ ائمال
 کورلر ائنه یوق درو عجایب
 او دارک بیت معمور ایدراد
 ملکانی قیل دیلر یارانت
 کورل اهلک مکر اولمکیش
 کورلر ائنه داخ حور غایب
 ایشب سدره کورنیلر
 برمش بر اعجاز ائنه سحان
 دبدن کورلر اماغی حقور
 رسول الی داخ قیلر تماش
 اولاجمن دیلندن یوقند اول
 برلر داخ سیران ادرلر
 بونک بیدخ جوکه دوتدیله
 اولر بونده اندا داخ ابال
 برلر اوزیدی اولر کون غایب
 انی مکته مثال انشد هار
 رسول کورلر تدبیرلر تشارت
 عبادت خاسی و تکه پیش
 اولر اولر ادرن بدنه نما
 ایند منتی سیر اولد یکر
 بیدش نورلرک بری اولان
 چنلر دروان اولد یقرو
 مکر جریله اولامشرم عاوا
 دخیلمن دوروی یوقند اول

مختار

ممانند اولاده کلاه چیل
 سولای کورنیا یلین وری
 دوزخی یل ایتدی یلحد
 دخی بودند اکانر یمن
 طیلدن غریبوندن نه یمن
 ایتدی بیک حق سوز اول
 رسول اندر موسوی سوز ک
 ارشدی حایو حنبدن ممانند
 حان ایل و سولای یلحد
 بختایوایه قلدی چیل
 کورسلو حالنی لایعقل اولم
 یزوم یسین احمد کوروی
 ایلام اولدو کورسوز
 مقامین طرفین قلدی چیل
 یوازده نه طور دیک یسوز
 یواغای قلدی حق کاحد
 نه منلدر یولینی یمن
 یوسوی حق دجاشایه یمن
 ددیک کورسوز یسوز یاکاره
 نوله حالنه یوفکر ایل یکی
 ددی چیل اشف اولدو یکران
 چیکمند بیشت قلدی قوت
 سوز اولدو یکران کورسوز
 زماندن صکر چون ندو یکران
 ییشکر سید کورم ندو یکران
 ایشاندی سحر عزت انکر

تمام بیک سید دیو اولیک درو
قربوبینه دای شمع دل درو
ممان آله دیو بخلف دای
سولین زبانش درو طای
کوز و میا چخه قدس درو
جمیع انیار و حق درو
دای سر سار دای بر
کلب طایفه صفغلا درو
نقد اولد ممانند اند جبریل
اشید قلدر تکیم نایل
دخا اهل زمین و هم سایه
دخا ارج حله انبیایه
که خیر انبیایه قیلک الزام
اشید انبیا اراج کلدر
دای اراج برور مکنک
کلور دیر اوشاهه ای
در دیر قنار اولس ساله مرغ
کلور دیر اوشاهه ای
در دیر قنار اولس ساله مرغ
سر اند صکر اوشاهه ای
در دیر قنار اولس ساله مرغ
کلور دیر اوشاهه ای
در دیر قنار اولس ساله مرغ

وَلَا أَوْصُولَ فَمَنْ لَمْ يَنْزِلْ
إِلَّا نَارُهُ أَتَيْتُكَ الْبُغْيَاءُ
طَيْبُكَ صُلْحًا أَوْ تَكْدُنْ
بِجَنَّتِكَ يَوْمَ دَلِيلٍ أَوْ لَيْدٍ
جَوْنٌ أَوْ مَادَلٍ بِرُيُوسٍ مُقَدِّ
دُونَ جَوْدٍ كَيْفَ دَاوُودُ
دِرْجِي بَلْكَ دُنْيَا بَدَلُوكَ
أَنَّهُ سَوِيْلَشَيْدِكَ كُشَاهُ
قَوِيًّا بِأَلَا تَقْلِيدِي
حَلَهُ سَوِيْلَشَيْدِكَ اللَّهُ مَنِي
دُونَ جَوْدٍ بَلْ أَوْ شَاهُ
طَيْبُكَ كَرَامًا أَوْ صَادِقًا
أَوْ جَوْدٍ بَلْ أَوْ شَاهُ
كَرَامَتِكَ مَلِكًا أَوْ جَوْدٍ

اکا کاخ نظر قلما و اول نماه
 چون آمدن دایم کردی اول نماه
 رسول افراشید بهیت الدی
 یکجا آمدن دایم طاع اردی
 فریدی حمله بشدن با شما و طاع
 همان کردی و باید طاع عک
 رسوله دیری او شاه ولایت
 مورد او طاعه در درو گو موس
 قریب داشت مقام قلایار است
 اشید بهی شک سورن او شاه
 همان او دلم انب قلایار است
 کلم جبرائیل قاتند دردی
 دردی جبرائیل و صاعدن کلان

بوی زنی اکسبیل لرغه لودی
 کورن اولو حال قشیه اولودی
 الیندن کیندی اولدم اغیناری
 دوزگوشیه باباجن مقولادی
 کورن کوابشیه سجد قلیش
 دخی نوریده طولش مکه شهر
 ایسه خاتون اودنن عیب نور
 کلور مکه ایچدن برارادی
 دردی بر اعلیٰ لک کده
 دخی اذکن مکه بویینه
 خنالک رحمتی بوکاینات
 کلور دی مہدم وارن کیم
 دوشبیم ادری طاعن لارادی
 یسه قایم اولسیندن طوری
 محال قلمدی کیم قیله سیران
 دخی طور ماغه قلنا دقاری
 ایسه بیته طوغری طوغری
 ایسه بیته کونوا کلمش
 مستور کلمش کیم دخی
 کلور دی عالمه خورق سسور
 فصاحت برله ایدر دی سلاغ
 محمد طاهر اولدی الحمد لله
 سلام ایدم ددیبار دیسه
 ارشدی شغل ارب حیاته
 ملکونه طویدی کوله ییور
 اعجاز اولور ذرا لودی یورق

معجزات رسول

کلامی دیکه جانیله بو نظری
 عیسان اولدی چون او کلام
 ممان شوا اولدی اولطاز کسری
 دحو و عزان اولو زینک نرگلیسا
 اوده طایزلک محو اولدی نازار
 کلبیسا کرد کوشلر اویندی
 صمعلر کوریدی مکه احرام
 ایشینه اولدی ایشمال شیطان
 یخه دوردوخ معجز بلور دی
 مکه اول کجه شیده مکه دبیر
 افرور دیکه پسر میره دندی
 اکلن مکه اولدم وردو و حیدر
 قلا لوبینه دلدن سوزد مرمر
 بلور دی عالم ایسیر حور و عاکس
 سیریندن نفس طار مصری
 ممان سنخ اولدی اولش بدو
 حوایه جود اهر کفر زاری
 کشینشلر جملر یله اوده دندی
 هلال اولدی شبنم معجزه
 یخک میره اولو قومه بهان
 کهر ای دینه ایشحق بلور دی
 دلور دیکه طواف ایدب کبیری
 شمشیرلر کلن محمد یوغدی
 امینه نلک اوسته قلای سحر

قُبُلِ اَوَكُنْ اِيَا عَزَّتْ سَبَلَهُ
 بِغُشْلِ اَسْنِ سَكَا طِفْلُو اَللّٰهَ
 بُوَدِ دِي بِلَاشِتِ رِضْوَانِ رِضْوَانِ
 قُلُو زِلُو طِفْلُو اَنَاسِي بُولُهُ نَهَا
 اَمِيَنَه خَاتَمِ اَيَكُنْ دِي رِضْوَانِ
 حَمَانِ اَلْبِ بُوَزَنْ بُوَزْمَه سَمِ
 زَا بَنِي اَخِي سِيَلَه دِي بُوَرْدِي
 اَوَلْبِ مِهْرِ حَاجِ اِلِي لَه حِيَرَاتِ
 اَنَاسِي حُوَرِ كَرِ اَوَنِ خَلِيْلَه عِلَاتِ
 چُوَرِ اَوَلْبِ مَقْصُودِ عَالَمِ بُولِي
 اَكْرَدِ رَسَكِ بُوَعَقُو اَلَه تَقَرُّ بَرِ
 بُوَنَفَسَه چِرَه اَوَسْمَانِ اَوَسْمَانِ
 سَكَا اَوَلْبِ بَنِي بُو خُوشِ حَمَاتِ

رسول الله صلى الله عليه وسلم
برگذاشت و بید چرخ کرد
دو دست معینه بر رخ سینه سپرد
ز این بی و نیل ازین وردی
رسول اتحادی که از بدی
دو دست روان ایندی که
سگ از دم عین بقدر
دخ شوقه که اول مهر و زلفی
سن اولیک چون جهانک با برضا
طیغ حنن چون حردید لولا
دخ آسپا به بر شوکت بدست
بخه بونک کی مدح اندر وضو
رسول بدین رضوان صوفی صریح

ایک

مسلم بن الحنفية

26

مناجیه من اوج خاقان کوردم خدا به شکر ارباب نور کوردم
 یوز غریب نیک بدایه بگرد او طفل کجه بونل دایه بگرد
 دوقبلان ایلایه بوزلر سینه چکون بخت نسیاهی کورلر سینه
 اوردی نور رحمت بوزلر نیدن دکلر دیلر کورلر نیدن
 اوردی بول کلن صاع صلوته اکیسه کاجین ایکی فتلوته
 بریسی کالینا و کمد اوردی حجاب اولدم ارا دن کوردی
 ددی نلور لیکه بالاسینه او وقت درد نکش ارباب سینه
 نه غایت بختلر خاوشن کون کرا طهارت ایدن سن اوله و نلار سن
 بویجه سندن اظهار اولان اویسوردی و عالمده سلطان
 عیالت کیم طهارت ایدن اظهار دجا و نلار سیر در اوله خیر
 اوردن خلق محقق قانی عبود انوک کیم وجود اوله وجود
 نوله کوردن نه کرا و طهارت ایدن اکاسن هم انا و هم انا سن
 شیک جمله نسیاهی شاه اولیسر چون اوله جهان سندن

مناجیه من اوج خاقان کوردم
 یوز غریب نیک بدایه بگرد
 دوقبلان ایلایه بوزلر سینه
 اوردی نور رحمت بوزلر نیدن
 اوردی بول کلن صاع صلوته
 بریسی کالینا و کمد اوردی
 ددی نلور لیکه بالاسینه
 نه غایت بختلر خاوشن کون
 بویجه سندن اظهار اولان
 عیالت کیم طهارت ایدن
 اوردن خلق محقق قانی
 نوله کوردن نه کرا و طهارت
 شیک جمله نسیاهی شاه
 چون اوله جهان سندن

مناجیه من اوج خاقان کوردم
 یوز غریب نیک بدایه بگرد
 دوقبلان ایلایه بوزلر سینه
 اوردی نور رحمت بوزلر نیدن
 اوردی بول کلن صاع صلوته
 بریسی کالینا و کمد اوردی
 ددی نلور لیکه بالاسینه
 نه غایت بختلر خاوشن کون
 بویجه سندن اظهار اولان
 عیالت کیم طهارت ایدن
 اوردن خلق محقق قانی
 نوله کوردن نه کرا و طهارت
 شیک جمله نسیاهی شاه
 چون اوله جهان سندن

25

پیرانه ایله پیرانه پیرانه پیرانه
 دوی نکلر ارباب کوردم اسمانه
 دوشمنن بر شک بوقلر
 اوی سندن و طوطی نکلر
 ملک د ارج کلر و معظم
 فرشته لره عالم طوطی نکلر
 قتلایه عیال صور نکلر خوب
 ویدی هر نیک بر اعی
 بر قلا رند کوردم بری وار
 پین شولن کوا سندی ملک
 برن کوردم ایدن اوج علم وار
 البانلر نکلر کوردن زکر
 اچون جمله فرشته لره بری

پیرانه ایله پیرانه پیرانه پیرانه
 دوی نکلر ارباب کوردم اسمانه
 دوشمنن بر شک بوقلر
 اوی سندن و طوطی نکلر
 ملک د ارج کلر و معظم
 فرشته لره عالم طوطی نکلر
 قتلایه عیال صور نکلر خوب
 ویدی هر نیک بر اعی
 بر قلا رند کوردم بری وار
 پین شولن کوا سندی ملک
 برن کوردم ایدن اوج علم وار
 البانلر نکلر کوردن زکر
 اچون جمله فرشته لره بری

پیرانه ایله پیرانه پیرانه پیرانه
 دوی نکلر ارباب کوردم اسمانه
 دوشمنن بر شک بوقلر
 اوی سندن و طوطی نکلر
 ملک د ارج کلر و معظم
 فرشته لره عالم طوطی نکلر
 قتلایه عیال صور نکلر خوب
 ویدی هر نیک بر اعی
 بر قلا رند کوردم بری وار
 پین شولن کوا سندی ملک
 برن کوردم ایدن اوج علم وار
 البانلر نکلر کوردن زکر
 اچون جمله فرشته لره بری

24

پروستی او کون مندا بدی الویفتاج سینه کیدی
 به من ایله قیلما اولیکانه لوان کعبیه اولدی کانه
 سان جمع ایلولا اولاد اولک سینه وار طوافه اولدوشعول
 قوبالم شیبی و حننند اینه دکه نیکر خلوتند
 مکر اولکجه بینند امینه اولمشعول کونو عالیه
 کومعور دوز کرا سیریدی کومعور دوز کرا سیریدی
 نغظ اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد
 اینه خاق اغزند ایدم شرح اولست کرد اولد شمع شرح
 دیمو و دخترا نیکساح شفیع انیس اولکساح
 نه بوی شکر کلامی کله اولکاه اولست کله اولست سوندن اگاه
 کلان بود کله اولکاه نیکساح رسعه اردی سمعینه نیکساح
 اوزمیشد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد
 هواد سمعینه اردی برافا اشیمو اولد اولد اولد اولد

23

وردی حور مطلع اولدم صدایه نظر قلام سمان اولدم صدایه
 کریم کرامت غلبه شرف سراسر اولمشید غوره غش
 اولدوب دوزخ اولمشیدم جیح کایانه طومشیدم
 بد اقبال دی و کسمه هوا ده جلال ایله صندم و یو باد
 دریدیک ایا اهل سواست دیا ارضینا اهل طور نبات
 ایشید اولمشا ارض و سواست طلوع ایشید و بهر سعادت
 بویکه ابر سورد اولت جهانیه طو زحمت زمین و اسمانه
 بویکه طاهر اولمشا و سلطان بویکه کشف اولد اولکساح
 بود اولکجه کحق دیناسور بودم دندی بعد عیش شرف
 بودم دلا و دی عیسی ابن مریم بوساعت اولد اولکساح
 بولکات وصفنه بود نهایت اکی ایشید حور نبات
 بویکه نجه طاهر اولد اولد ایه کون کیمی رسعه طوع اولد
 قلابین صغر کله اولد تقریر سپرد نجه اولمشید نسیه

23

طیکولت ماکل اوی ریشان مبارک کولک قیلمه ریشان
 ایشید شبیه ناک سون امینه تسلی اولد ایشید امینه
 بوسمه چونک اندر بیعت اندی کلان بود کله بدینه شبیه نیکو
 نه سحر کرم سوبد اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد
 روان بلع اولد کرم خد متبیه کور غزل ایل ابر خد متبیه
 تمام اولد و طغرائی مدحت بشارت قلد کون بدعت
 رسعه طاهر اولد کله اولکاه قین طالع اولد کون سیر اولد
 طیکولت شرح ایدم و بوسمه قور شک خاقو قلب کوی خاقو

افصاف مولود

کلان مرغ کسرتان نشله دستان و مکن ناکه شبیه اوله مشا
 بزی د استاندن ایلکاه کورالم نجه اطهار اولد اولد
 کلان بود کله بدینه شبیه نیکر امینه خاشنه وارینه سیکر
 ریح اولد لسان ایشید دخی مرزد و شبیه کیمشید

اون ایشید سندن اون بدعت حور ایشید حور ایشید حور
 اولد ایلکجه ایشید شبیه کلان حرم صبح اولد و کلان
 طواف ایدد و دایم کعبه اولک طواف ایدد و دایم کعبه اولک
 بقایت روشن اولد اولد اولد اولد اولد اولد اولد
 ادوی ایلکجه ایشید شبیه اولد ایلکجه ایشید شبیه
 طوافه وار حور اولکجه شبیه رسعه مطلع اولمشید غنبه
 عیان ایدم طیکولت سون ایلک ایشید شبیه ایلک اوله روح دفاتک
 کلان بود کله جانیه بو نظیر به مرغ دل تسون سوز عوی
 طواف ایدد و دایم کعبه طواف ایدد و دایم کعبه طواف
 کور کفین طمشید طابینه دوی قتل اولد و دایم کعبه
 بوسید عادی و کرم اوشاک گروین خد متبیه اوشاک
 قوسیدنه کلان بود کعبه دوی نقایند عود کج اولد و دایم
 فولند و قنقدن کسه ناکه ازید بوله دیو سینه راه

